

Dokumentacja nauczyciela

Program edukacji wczesnoszkolnej

WYDAWNICTWA
SZKOLNE
I PEDAGOGICZNE

**Autorzy: Jolanta Brzózka, Katarzyna Harmak, Kamila Izbińska,
Anna Jasiocha, Wiesław Went**

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne sp. z o.o.
Warszawa 2012

Wydanie I (2012)

Opracowanie merytoryczne i redakcyjne: **Anna Królik** (redaktor cyklu Tropiciele),
Joanna Straburzyńska (redaktor cyklu Nasze „Razem w szkole”),
Karolina Karamuz (redaktor merytoryczny)
Projekt graficzny: **Studio SundayLove**
Skład i łamanie: **Studio SundayLove**

Ilustracje i fotografie na okładce segregatora: s. I oliveromg/Shutterstock.com,
Dmitriy Shironosov/Shutterstock.com; s. II Norbert Rasiński; s. III Leonid and Anna
Dedukh/Shutterstock.com (chłopiec); s. IV Melissa King/Shutterstock.com (dziewczynka)

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne spółka z ograniczoną odpowiedzialnością
00-807 Warszawa, Aleje Jerozolimskie 96

Tel.: 22 576 25 00

Infolinia: 800 220 555

www.wsip.pl

Druk i oprawa: Color Graf Sp. z o.o., Gdańsk/Achilles Polska Sp. z o.o.

Spis treści

Wstęp	4
 1. Charakterystyka programu z uwzględnieniem aspektu psychologiczno-pedagogicznego	5
 2. Po co istnieje szkoła? Realizacja celów edukacyjnych i zadań szkoły	8
Zadania szkoły	8
Cele edukacyjne	9
 3. Czego uczą się uczniowie? Realizacja treści kształcenia	11
Spiralne ujęcie materiału nauczania – uczenia się	11
Materiał nauczania (klasy 1–3)	13
 4. Jak planować pracę? Ramowy plan nauczania	22
 5. Opis założonych osiągnięć ucznia. Umiejętności kluczowe w programie nauczania	26
Umiejętności podstawowe i ponadpodstawowe (w ujęciu ogólnym)	27
Zajęcia komputerowe (klasy 1–3)	46
Etyka (klasy 1–3)	49
Umiejętności ucznia i jego osiągnięcia po pierwszym etapie edukacji (w ujęciu szczegółowym)	51
 6. W jaki sposób uczą się uczniowie? Procedury osiągnięcia celów edukacyjnych	64
Jak pracować z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi?	66
 7. W jaki sposób jest monitorowany proces edukacyjny i rozwój dziecka?	
Ocena	69
Co to jest proces monitorowania?	69
Cele procesu monitorowania	69
Zakres monitoringu edukacyjnego	70
Metody i narzędzia służące gromadzeniu informacji	70
 8. Załączniki	72
Słownik pojęć	72
Opinia merytoryczno-dydaktyczna o „Programie edukacji wczesnoszkolnej”	74
Poczytaj w domu i w szkole	76
Wniosek do dyrektora szkoły	79

Wstęp

*Dzieci są różne, ale te różnice są większe niż dotychczas uznawaliśmy.
Te małe nicponie nie chcą przy tym dorastać jednakowo.*

John Goodlad

Zadaniem nauczycieli jest właściwe zorganizowanie procesu wychowawczo-dydaktycznego już od pierwszych tygodni pobytu dzieci w szkole i skuteczne kontynuowanie tego procesu, zapoczątkowanego w toku wychowania przedszkolnego, aż do zakończenia pierwszego etapu kształcenia. Należy przez to rozumieć, że szkoła ma stworzyć, zgodnie z wytycznymi nowej reformy oświaty, optymalne warunki do realizacji założeń aktualnej podstawy programowej i kształtować umiejętności: czytania, myślenia matematycznego, myślenia naukowego, komunikowania się w języku ojczystym i w języku obcym, posługiwania się technologiami informacyjnymi i komunikacyjnymi, uczenia się przez odkrywanie i badanie, mające na celu przygotowanie do dalszej edukacji, pracy w zespole.

Aby ułatwić realizację tego jakże trudnego zadania, proponujemy Państwu publikację *Program edukacji wczesnoszkolnej* opracowany przez nauczycieli praktyków. Stworzono go na podstawie wieloletnich doświadczeń, rzetelnej i bardzo wnikliwej obserwacji szkolnej rzeczywistości, a przede wszystkim jest wynikiem bezpośredniej pracy z *małymi nicponiami, które nie chcą dorastać jednakowo*.

Autorzy programu podpowiadają, jakimi sposobami realizować najważniejsze cele edukacji wczesnoszkolnej, zawarte w podstawie programowej. Pokazują, jak wspomagać dzieci w rozwoju intelektualnym, emocjonalnym, społecznym, fizycznym, estetycznym i etycznym już od szóstego roku życia oraz jak wychowywać, aby przygotować dzieci do życia w zmieniającej się rzeczywistości.

Program uwzględnia zatem wielostronne potrzeby dzieci i zwraca uwagę na ich wielorakie zdolności oraz chęć poznawania rzeczywistości poprzez doświadczanie. Realizacja założeń programu umożliwi dziecku i dorosłemu podejmowanie wspólnych, kreatywnych działań i pomoże w rozwiązywaniu problemów. Powstał z myślą o uczniach, nauczycielach, rodzicach i opiekunach, należących do społeczności szkolnej zarówno wielkiego miasta, jak i maleńkiej wioski.

Niniejszy program jest zgodny z obowiązującą Podstawą programową i przeznaczony do zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej. Został stworzony w trosce o dobry start dzieci sześciolatków w pierwszym etapie kształcenia. Autorzy nie zapomnieli o uczniu siedmioletnim, który może znaleźć się w jednej klasie z sześciolatkami. Nauczyciel znajdzie w nim informacje dotyczące przewidywanych osiągnięć dziecka kończącego edukację w przedszkolu, a także osiągnięć ucznia klasy pierwszej, drugiej i trzeciej.

Program nauczania i towarzyszące mu podręczniki dla klas 1–3 to propozycja, której celem jest przygotowanie każdego ucznia do aktywności w interesującej, nieprzewidywalnej rzeczywistości XXI wieku, w której dla młodego człowieka ważne będą te umiejętności, które wydają się ponadczasowe, uniwersalne i mające charakter kluczowy dla sprawnego funkcjonowania w zmieniających się warunkach i sytuacjach, w jakich wypadnie mu żyć i pracować. Korzystanie z programu i danego cyklu pomoże nauczycielowi zaplanować proces wychowania – kształcenia tak, aby dziecko uczyło się poznawać świat, a zarazem rozróżniać prawdę od fałszu, dobro od zła, piękno od brzydoty.

1. Charakterystyka programu z uwzględnieniem aspektu psychologiczno-pedagogicznego

Szybki rozwój nauki i technologii informacyjnej oraz dynamika przemian cywilizacyjnych wyznaczają edukacji wciąż nowe zadania. Przekazywanie uczniom rzetelnej wiedzy już nie wystarcza. Bardzo trudno dziś przewidzieć, która wiedza będzie użyteczna dla ucznia klasy 1., kiedy on będzie wchodził w dorosłe życie. Te uwarunkowania mają duży wpływ na funkcjonujący system edukacyjny. Musi to być system o wysokiej efektywności, odpowiadający na potrzeby jednostki i społeczności, przystający do zmian idących w kierunku akceptacji ucznia wraz z jego prawami, powinnościami i odmiennością, urzeczywistniany w warunkach demokracji, zapewniający każdemu uczestnikowi pełną podmiotowość i harmonijny rozwój na miarę jego możliwości. Szkoła powinna stać się terenem nabywania przez dziecko prawdziwych, przydatnych w życiu doświadczeń, zaspokajania jego potrzeb poznawczych, oczekiwań oraz aprobowania jego wartości.

W programie nauczania przyjęto humanistyczną teorię uczenia, której podstawę stanowią następujące założenia:

- rezygnacja z reprodukcyjnego charakteru wychowania;
- uznawanie i respektowanie praw dzieci jako oczywistych;
- uczynienie stosunków wychowawczych w pełni podmiotowymi, wspieranie samorozwoju każdego ucznia;
- respektowanie prawidłowości rozwoju dziecka;
- umożliwianie dziecku kształtowania indywidualności, tożsamości, niepowtarzalności i odmienności;
- przyznawanie prawa do błędów i prawa wyboru.

Założenia psychologiczno-pedagogiczne programu nauczania zgodnie z humanistyczną teorią uczenia:

- Program nauczania opiera się na zainteresowaniach, potrzebach i oczekiwaniach dzieci, odwołuje się do ich doświadczeń, przygotowuje do życia w zmieniających się warunkach i sytuacjach.
- *Program edukacji wczesnoszkolnej* jest w pewnym sensie rodzajem „wycieczki poznawczej”.
- Kształcenie odbywa się poprzez badanie, doświadczanie, sprawdzanie, weryfikowanie, uzasadnianie, odwoływanie się do faktów, działanie, indywidualne i grupowe rozwiązywanie problemów.
- Kształcenie jest procesem ukierunkowanym na doskonalenie życia człowieka w zmieniającej się rzeczywistości.
- Dziecko, ucząc się rozwiązuje problemy, działa, wykonuje czynności, które mają wszechstronne zastosowanie w różnorodnych sytuacjach.
- Przyrost wiedzy i umiejętności jest wynikiem wymiany między uczącym się a jego środowiskiem edukacyjnym.
- Zarówno uczeń, jak i jego środowisko edukacyjne wciąż się zmieniają, co powoduje zmianę organizacji procesu kształcenia.
- Proponowane metody nauczania rozwijają krytyczne, refleksyjne myślenie, uczą kreatywnego rozwiązywania problemów (*jak myśleć?*, a nie *co myśleć?*).

Realizując *Program edukacji wczesnoszkolnej* nauczyciel może wspierać ucznia w działaniach, mających na celu rozwijanie i doskonalenie talentów, które przypadają w udziale każdemu człowiekowi.

„Najważniejszym wkładem, jaki może wnieść oświata do rozwoju dziecka, jest dopomożenie mu w znalezieniu dziedziny, która najbardziej odpowiada jego talentom, w której będzie kompetentnym fachowcem, w której praca będzie dawała mu zadowolenie. (...). Powinniśmy poświęcać mniej czasu na klasyfikowanie uczniów według uzyskiwanych przez nich ocen, a więcej na odkrywanie ich naturalnych predyspozycji czy uzdolnień i rozwijanie ich.”¹ – głosi Howard Gardner.

Zgodnie z założeniami teorii Howarda Gardnera wszyscy ludzie mają wiele rodzajów predyspozycji, są więc, w mniejszym lub większym stopniu, obdarzeni naturalnymi talentami.

Proponowany materiał kształcenia:

- ma charakter zintegrowany, interdyscyplinarny;
- jest tworzywem do kształtowania i doskonalenia umiejętności;
- respektuje prawidłowości rozwoju dzieci, uwzględnia ich indywidualny rozwój;
- zapewnia każdemu poczucie własnej wartości;
- akcentuje wartość dziecka jako osoby, a w szczególności jego autonomię, niepowtarzalność, odmienność i tożsamość.

Edukacja wczesnoszkolna jest pierwszym etapem kształcenia ogólnego, przygotowującym każdego ucznia do podjęcia systematycznej nauki różnych przedmiotów w klasach 4–6 szkoły podstawowej.

Program edukacji wczesnoszkolnej to propozycja edukacji ukierunkowanej na:

- dziecko-ucznia wraz z jego potrzebami, zainteresowaniami i możliwościami;
- indywidualne i grupowe uczenie się we współpracy i współdziałaniu;
- doświadczanie, badanie, tworzenie, działanie, zdobywanie nowych umiejętności;
- rozumienie zdobywanej wiedzy, kształtowanie i doskonalenie umiejętności.

Może być przyjęty przez nauczycieli klas 1–3 jako szkolny program kształcenia lub stanowić podstawę do opracowania własnego programu nauczania do wybranego pakietu edukacyjnego.

W związku z powyższym nauczyciel powinien dostosować sposoby nauczania do umiejętności sześciolatków oraz umożliwić uczniowi:

- korzystanie z różnych źródeł informacji;
- skuteczne komunikowanie się;
- planowanie, organizowanie i samoocenę;
- radzenie sobie z nadmiarem informacji;
- aktywne, twórcze myślenie;
- kreatywne rozwiązywanie problemów;
- poszukiwanie definicji, pojęć.

W efekcie działań nauczyciela uczeń będzie umiał:

- funkcjonować we wciąż zmieniającej się rzeczywistości;
- podejmować ustawiczne uczenie się, doskonalić swoje umiejętności, aktualizować wiedzę;

¹ Daniel Goleman: Inteligencja emocjonalna. Poznań 1997, Media Rodzina of Poznań

- gromadzić informacje, analizować je i porządkować, oceniać ich przydatność, oddzielać fakty od opinii, prawdę od fałszu;
- podejmować decyzje w trudnych, nowych, problemowych sytuacjach, w których się znajdzie, mając świadomość, że ma prawo do błędu;
- być czynnym poszukiwaczem z wyzwoloną odwagą myślenia, przedsiębiorczością działania, zaradnością życiową, a nie biernym odbiorcą;
- dostrzec życiową użyteczność wiedzy i umiejętności, a także stawiać sobie wysokie, lecz realne wymagania.

Podsumowując, proces edukacyjny realizowany według założeń proponowanego programu nauczania umożliwi uczniom:

- łagodne przejście z etapu wychowania przedszkolnego do pierwszego etapu kształcenia;
- poznawanie świata i miejsca człowieka w środowisku społecznym, przyrodniczym, kulturowym;
- wszechstronny rozwój ciekawości poznawczej, spontanicznej aktywności, wewnętrznej motywacji, kreatywnych działań;
- poznawanie i wykorzystywanie własnego potencjału rozwojowego oraz budowanie pozytywnego obrazu własnego „ja”;
- przeżywanie satysfakcji z własnego działania, osiągniętych wyników;
- przyswajanie narzędzi, umożliwiających aktywność badawczą i twórczą ekspresję;
- kształtowanie i doskonalenie umiejętności kluczowych, ponadprzedmiotowych;
- zaspokajanie indywidualnych potrzeb i oczekiwań;
- budowanie poczucia przynależności do grupy szkolnej, rodziny, społeczności lokalnej, regionu, kraju, Europy, świata;
- wyrabianie stosunku do siebie, świata i wartości;
- odkrywanie prawdy, dobra i piękna;
- przygotowanie się do podejmowania nowych zadań edukacyjnych na wyższym etapie kształcenia (klasy 4–6).

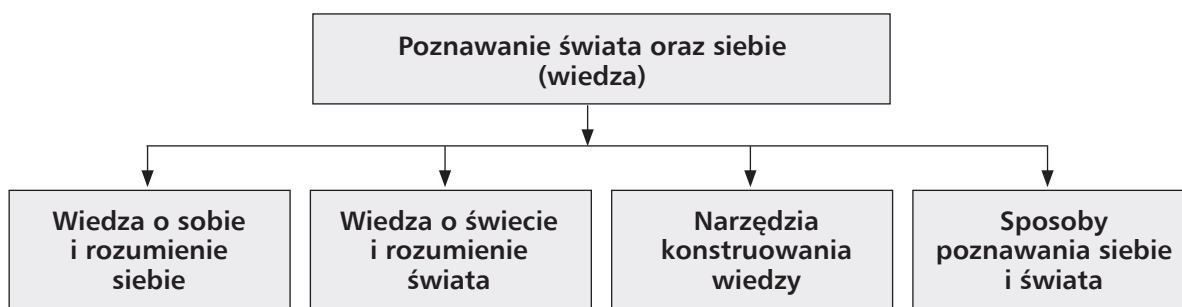
2. Po co istnieje szkoła? Realizacja celów edukacyjnych i zadań szkoły

Zadania szkoły

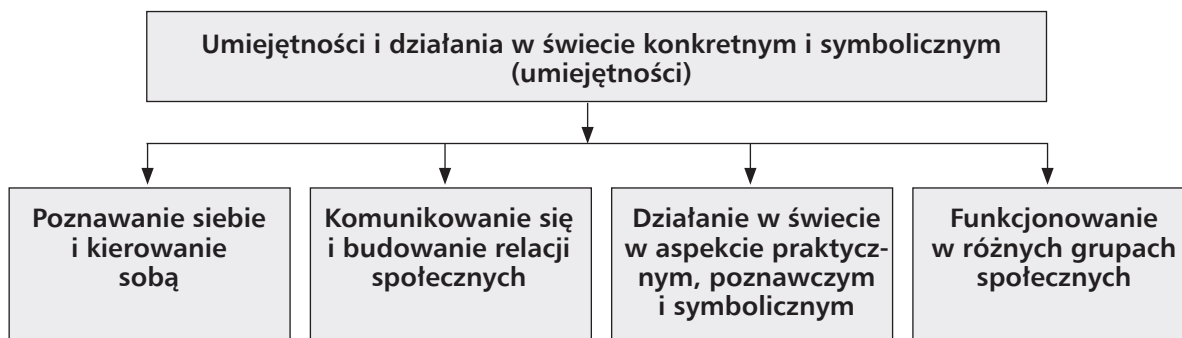
Program nauczania pozwala na realizację zadań szkoły w trzech obszarach edukacyjnych zgodnie z obowiązującą podstawą programową:

1. Poznawanie świata oraz siebie. Budowanie systemu wiedzy dziecka.
2. Aktywność w świecie konkretnym i symbolicznym. Umiejętności i działania.
3. Stosunek do świata oraz siebie. Budowanie systemu wartości.

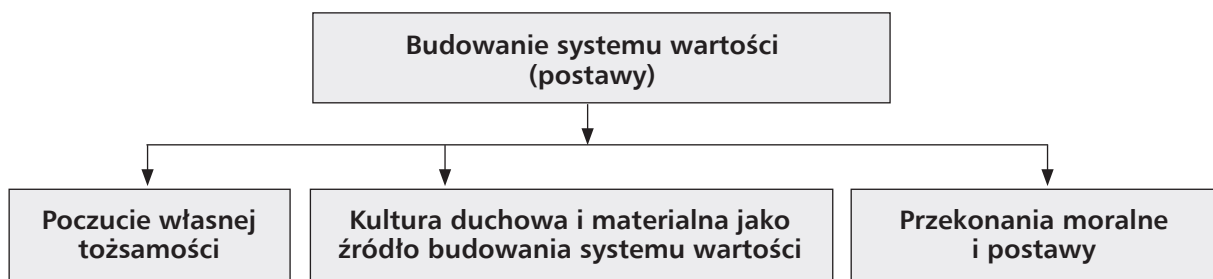
Pierwszy obszar edukacyjny obejmuje treści i zadania edukacyjne związane z budowaniem systemu wiedzy dziecka o sobie i świecie, z tworzeniem i wzbogacaniem narzędzi jej konstruowania oraz ze sposobami poznawania świata przez dziecko.

Drugi obszar edukacyjny obejmuje treści i zadania związane z rozwijaniem czynności poznawczych, porozumiewaniem się, praktycznym i symbolicznym działaniem oraz współdziałaniem z innymi osobami, otoczeniem, kształtowaniem umiejętności.

Trzeci obszar edukacyjny obejmuje treści i zadania związane z budowaniem poczucia własnej wartości, tworzeniem systemu wartości oraz kształtowaniem przekonań moralnych i postaw prospołecznych.

Cele edukacyjne

Program edukacji wczesnoszkolnej wspomaga realizację zadań szkoły i celów ogólnych w pierwszym etapie kształcenia. Na podstawie obowiązującej Podstawy programowej sformułowano następujące cele ogólne i szczegółowe o charakterze operacyjnym:

Cele ogólne	Cele szczegółowe
Kształtowanie umiejętności służących zdobywaniu wiedzy (czytanie, pisanie i liczenie)	<ul style="list-style-type: none"> • kształtowanie umiejętności posługiwania się poprawnym językiem ojczystym: <ul style="list-style-type: none"> a) w zakresie mówienia: <ul style="list-style-type: none"> – wdrażanie do świadomego stosowania środków językowych w zależności od adresata, treści i celu wypowiedzi; – kształtowanie i wprowadzanie do czynnego słownika pojęć: społecznych, przyrodniczych, plastycznych, matematycznych, technicznych, muzycznych; – wdrażanie do uważnego słuchania jako podstawowego warunku odbioru; b) w zakresie pisania: <ul style="list-style-type: none"> – kształtowanie umiejętności czytelnego, estetycznego i poprawnego pod względem ortograficznym pisania; – kształtowanie umiejętności redagowania wielozdaniowych, spójnych wypowiedzi ustnych i pisemnych w różnych formach literackich; c) w zakresie czytania: <ul style="list-style-type: none"> – kształtowanie umiejętności płynnego, poprawnego i wyrazistego czytania; – kształtowanie umiejętności czytania ze zrozumieniem tekstów literackich i innych tekstów pisanych; – rozbudzanie wrażliwości na piękno słowa pisanego; • kształtowanie umiejętności matematycznych: <ul style="list-style-type: none"> – kształtowanie – na miarę uczącego się dziecka – pojęcia liczby naturalnej i działań arytmetycznych: dodawania, odejmowania, mnożenia, dzielenia; – rozwijanie świadomego i sprawnego rachowania; – rozwijanie orientacji i wyobraźni przestrzennej; – rozwijanie rozumienia sensu mierzenia długości, masy (ciężaru), pojemności; – kształtowanie świadomości czasu w skali dnia, w skali roku, w skali lat i w skali historycznej; – kształtowanie umiejętności praktycznego stosowania zdobytej wiedzy matematycznej; • wyrabianie nawyku korzystania z różnych dziedzin wiedzy; • kształtowanie umiejętności korzystania z dzieł sztuki (literatura, architektura, malarstwo, muzyka, taniec, inscenizacja, film).
Przygotowanie do nauki języków obcych na kolejnych etapach edukacyjnych	<ul style="list-style-type: none"> • zachęcanie do nauki języków obcych (literatura, zwyczaje, tradycje, zabawy dzieci w innych krajach).
Kształtowanie umiejętności nawiązywania i utrzymywania poprawnych kontaktów z innymi dziećmi, dorosłymi, osobami niepełnosprawnymi, przedstawicielami innej narodowości i rasy	<ul style="list-style-type: none"> • rozbudzanie życzliwości wobec członków rodziny, kolegów, nauczycieli i pracowników szkoły; • kształtowanie umiejętności przestrzegania norm społecznych, utrzymywania poprawnych kontaktów z innymi osobami (w tym z przedstawicielami innych narodowości); • kształtowanie umiejętności komunikowania się z rówieśnikami i dorosłymi oraz rozwiązywania problemów bez użycia przemocy i bez agresji; • rozbudzanie potrzeby dzielenia się z innymi własną wiedzą, obserwacjami, spostrzeżeniami; • wdrażanie do poznawania własnej odrębności i неповtarzalności; • uwrażliwianie na odrębność drugiego człowieka poprzez pielęgnowanie indywidualnego stylu wypowiedzi oraz poszanowanie cudzych pomysłów i oryginalności;

	<ul style="list-style-type: none"> kształtowanie osobowości i dojrzałości emocjonalnej, pozwalającej racjonalnie kierować swoim postępowaniem; kształtowanie postaw prospołecznych i zachęcanie do podejmowania działań na rzecz innych.
Rozwijanie poczucia przynależności do społeczności szkolnej, środowiska lokalnego, regionu i kraju	<ul style="list-style-type: none"> rozwijanie umiejętności poznawania otoczenia rodzinnego i społecznego; zapoznanie z tradycjami regionu, kraju i Europy; kształtowanie umiejętności prowadzenia obserwacji najbliższej okolicy; rozwijanie zainteresowań poprzez zapoznanie z zabytkami, miejscami pamięci narodowej oraz osobami związanymi z kulturą regionu.
Kształtowanie umiejętności działania w różnych sytuacjach szkolnych i pozaszkolnych	<ul style="list-style-type: none"> kształtowanie właściwych postaw w czasie działań indywidualnych i zespołowych (w tym podczas zabawy); kształtowanie twórczej postawy; kształtowanie umiejętności samodzielnego zdobywania informacji z różnych źródeł, z wykorzystaniem technologii komputerowej; kształtowanie umiejętności dokonywania wyboru programów telewizyjnych, radiowych, multimedialnych i innych; kształtowanie właściwej postawy w kontaktach z nieznanymi osobami; wyrabianie krytycyzmu wobec postaw agresji i przemocy; wyrabianie nawyku dbania o własne zdrowie: odżywianie, zapobieganie chorobom, aktywny wypoczynek; kształtowanie harmonijnego rozwoju psychofizycznego dziecka zgodnie z jego możliwościami; kształtowanie umiejętności bezpiecznego posługiwania się urządzeniami technicznymi.
Wdrażanie nawyków i umiejętności związanych z bezpiecznym uczestnictwem w ruchu drogowym	<ul style="list-style-type: none"> wyrabianie umiejętności bezpiecznego poruszania się po drogach i przestrzegania przepisów ruchu drogowego; wyrabianie świadomości możliwych zagrożeń zdrowia i życia; kształtowanie umiejętności szukania pomocy w sytuacji zagrożenia i wypadku; kształtowanie poczucia odpowiedzialności za zdrowie i bezpieczeństwo innych w szkole, w domu, na ulicy, w czasie zabaw.
Rozbudzanie potrzeby kontaktu z przyrodą	<ul style="list-style-type: none"> rozbudzanie zainteresowania dzieci przyrodą i potrzeby kontaktu z nią; zapoznanie z różnorodnością świata roślin i zwierząt, ich budową, warunkami i trybem życia, odżywianiem się; wdrażanie do ochrony środowiska i jego zasobów; kształtowanie ekologicznego stylu życia; wdrażanie do właściwych zachowań w stosunku do zwierząt, roślin i całej przyrody; kształtowanie umiejętności badawczych i przeprowadzanie prostych doświadczeń.

W proponowanym Państwu programie nauczania szczególną uwagę zwracamy na potrzebę współdziałania środowiska rodziców lub opiekunów i środowiska szkolnego. Tym samym wspieranie rodziny w zakresie jej obowiązków wychowawczych stawiamy jako jeden z istotnych celów.

3. Czego uczą się uczniowie? Realizacja treści kształcenia

*Szukać prawdy, kochać piękno,
chcieć dobra, czynić najlepsze
– to zadanie i cel człowieka.*

Moses Mendelssohn

Spiralne ujęcie materiału nauczania – uczenia się

Materiał nauczania – uczenia się opracowany w publikacji *Program edukacji wczesnoszkolnej* zawiera informacje rzeczowe, merytoryczne, wykorzystywane do opanowywania wiadomości, kształtowania i doskonalenia umiejętności. To również „tworzywo” myślenia, badania, doświadczania, a także źródło wiedzy. W ramach edukacji dzieci w klasach 1–3 podejmowane są działania związane z tworzeniem dziecku szans edukacyjnych, odpowiednio do jego możliwości i potrzeb, oraz wspomaganie rozwoju dziecka o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Zadania edukacyjne realizowane są w formie kształcenia zintegrowanego, we wspomnianych wcześniej trzech obszarach edukacyjnych.

W programie nauczania zaprezentowano spiralne ujęcie materiału nauczania, co oznacza, że dotyczy on tych samych obszarów tematycznych, a uczniowie stopniowo wzbogacają zakres wiedzy i umiejętności w kolejnych latach pierwszego etapu kształcenia.

Uwzględniono w nim treści nauczania – uczenia się zawarte w *Podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych* dla pierwszego etapu edukacji. Prezentując materiał nauczania – uczenia się do poszczególnych klas, wyróżniono wszystkie obszary edukacyjne wyszczególnione we wspomnianej podstawie.

Takie ujęcie materiału pozwoli nauczycielowi:

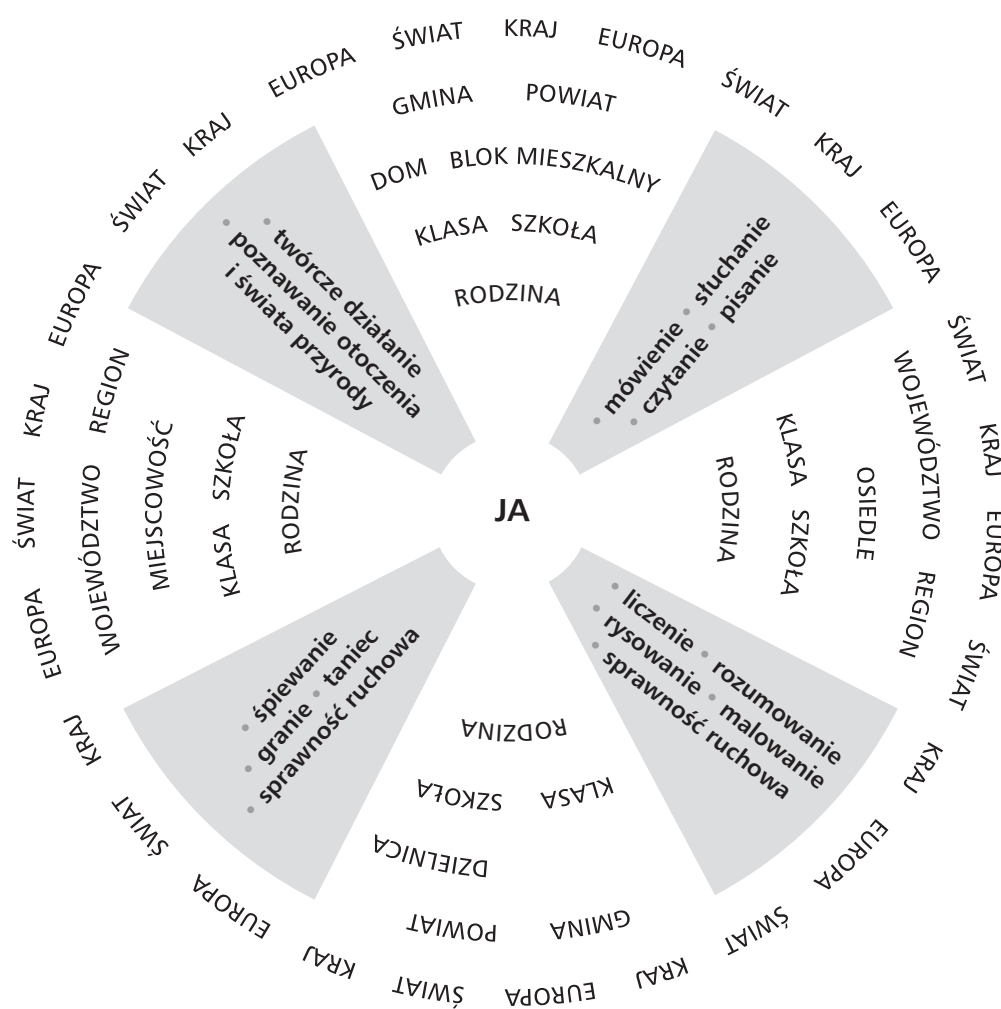
- właściwie planować pracę dydaktyczną;
- odpowiednio interpretować i realizować treści kształcenia;
- systematycznie monitorować proces edukacyjny i dokonywać jego ewaluacji.

Głównym zadaniem szkoły, a więc również edukacji wczesnoszkolnej, jest przygotowanie młodego człowieka do życia, tzn. sytuacji, w których się znajduje lub może się znaleźć, poznawania złożoności świata i miejsca człowieka w środowisku społecznym, przyrodniczym, kulturowym i technicznym. Zadanie to będzie realizowane, gdy tworzywem myślenia, kształtowania i doskonalenia umiejętności, podmiotem poznania i edukacyjnych działań będzie otaczająca rzeczywistość.

Szczególnym źródłem materiału nauczania – uczenia się w realizacji głównych zadań szkoły (przygotowania ucznia do życia) jest środowisko społeczne (kręgi społeczne), w którym dziecko funkcjonuje. Organizację materiału nauczania w zakresie wykorzystywania środowiska społecznego w edukacji dzieci klas 1–3 przedstawiono w tabeli i na wykresie.

Kręgi tematyczne	Role społeczne
Dom	syn, córka, wnuk, wnuczka, brat, siostra, opiekun roślin i zwierząt, współmieszkaniec, użytkownik, sąsiad...
Szkoła i klasa	uczeń, przyjaciel, kolega, dyżurny...
Biblioteka, księgarnia, antykwariat	czytelnik, użytkownik biblioteki, klient...
Droga, środki komunikacji	pieszy, pasażer, uczestnik ruchu drogowego...
Instytucje i urzędy	widz, słuchacz, obserwator, pacjent, interesant...
Wycieczka w środowisku społecznym i przyrodniczym	turysta, badacz, obserwator, przyjaciel przyrody...
Miejscowość, osiedle, gmina, powiat, województwo, kraj, Europa, świat	mieszkaniec, obywatel, patriota, Europejczyk, obywatel świata...

Organizacja materiału nauczania – uczenia się (kręgi społeczne)

Materiał nauczania (klasy 1–3)

Lp.	Bloki programowe	Pojęcia (wiedza)	Postawy (zachowania)	Obszary tematyczne
1.	Nasze zainteresowania, upodobania, predyspozycje	upodobania; zainteresowania; zamiłowania; predyspozycje; tolerancja	kultura wypowiedzi, rozmowy, słuchania; wyrażanie własnych myśli, uczuć, sądów; kreatywność i pomysłowość; planowanie i organizowanie własnych działań; staranność; używanie zwrotów grzecznościowych	Na placu zabaw. Moje zabawki. Moje ulubione zajęcia. Jak miło być miłym. Nie boję się pytać. W szkole. Moje bajki, baśnie. Moje podręczniki. Moje ulubione filmy. Pokochać samego siebie. W sali gimnastycznej, na boisku szkolnym i podwórku. Moje ulubione książki. Moje audycje telewizyjne. Jesteśmy podobni, a jednak różni.
2.	Nasze cechy fizyczne i psychiczne, oczekiwania i potrzeby: biologiczne, rozwojowe, poznawcze	higiena osobista; części ciała; urządzenia sanitarne i przybory do utrzymania czystości; higiena spożywania posiłków; choroby; odpoczynek; relaks	troska o własne zdrowie, bezpieczeństwo i rozwój; przestrzeganie zasad higieny osobistej i otoczenia oraz aktywnego odpoczynku; wytrwałość w pokonywaniu trudności; elastyczne reagowanie w obliczu zmiany	Moje ciało. W szkolnej łazience. W gabinecie lekarskim. Słuchamy ciszy. Pijemy mleko. Jestem widzem i słuchaczem. Na spacerze. Mam 6–7 lat. Moje zmysły. Dbam o czystość. Moje przybory do utrzymania czystości. Słuchamy innych. Jemy owoce i warzywa. Dlaczego szklanka mleka? Nad wodą i na słońcu. Jestem obserwatorem. Mam 7–8 lat. Moje ciało (części ciała i organy wewnętrzne), moje zmysły. Jak się ubrać? Jak skutecznie rozmawiać? Jak zdrowo się odżywiać? Przed małym ekranem. Mój rozkład dnia. „Kąpiel słoneczna” może być szkodliwa. Mam 8–9 lat. Jestem chłopcem, jestem dziewczynką. Jak aktywnie odpoczywać? Jak skutecznie się komunikować? Higiena a moje zdrowie. W kinie i teatrze. Przy stole.
3.	Nasze możliwości, ograniczenia, uwarunkowania rozwojowe, indywidualność, niepowtarzalność	radości – smutki; sukcesy – porażki; podobieństwa – różnice	świadomość mocnych i słabych stron; odporność na stres; pomoc słabszym; dostrzeganie podobieństw i różnic; przyjmowanie oceny; unikanie niebezpieczeństw	Moje radości i smutki. Jesteśmy podobni, a jednak się różnimy. Jesteśmy różni, a jednak podobni do siebie. Co nas łączy, mimo wielu różnic? Moja odmienność. Każdy jest sprawny inaczej. Moja indywidualność. Jestem sobą. Śmiejemy się z samych siebie. Moje a nasze cele. Moje mocne i słabe strony. Moje sukcesy i porażki. Jaki jestem i kim jestem?
4.	Z życia klasy, szkoły – jestem uczniem, kolegą	szkoła, klasa, uczeń, nauczyciel; prawa i obowiązki ucznia; plan zajęć, regulamin; własność wspólna i osobista; dyżury	przyjaźń, koleżeństwo, uczynność, życzliwość, współpraca i wzajemna pomoc; przestrzeganie norm i zasad postępowania, zrozumienie, tolerancja, poszanowanie godności; troska o własność indywidualną i wspólną; unikanie niebezpieczeństw	Moje koleżanki i moi koledzy. Poznajemy szkołę i jej otoczenie. Moje prawa i obowiązki ucznia. Nasze wspólne zabawy. W szkole jak w domu. Nasza biblioteczka klasowa, nasze klasowe hodowle. Jestem uczniem. Nasza wspólna praca. Nasza szkoła, klasa, pomieszczenia, pracownicy szkoły. Moje prawa i obowiązki dziecka-ucznia. Jestem dyżurnym. W czytelnicy i w bibliotece szkolnej. Rośliny w naszej klasie i szkole. Wspólnie łatwiej. Każdy ma swój honor. Wolno – nie wolno. Jestem członkiem grupy. Poznajemy bibliotekę. Mój przyjaciel, kolega. To moje, a to nasze. Każdy ma swoją godność. Być przyjacielem i mieć przyjaciół. Jestem uczniem, kolegą, dyżurnym, przyjacielem. Spotkania z bibliotekarką. Zakładamy hodowle roślin i zwierząt.

Lp.	Bloki programowe	Pojęcia (wiedza)	Postawy (zachowania)	Obszary tematyczne
5.	Z życia rodziny – jestem dzieckiem, bratem, siostrą, synem, córką, wnukiem...	dom rodzinny, rodzina, rodzice, dzieci, rodzeństwo, krewni, dziadkowie; zajęcia i obowiązki domowe; zwierzęta hodowane w domu; sprzęty i urządzenia domowe	miłość, wdzięczność, szacunek, kultura współżycia, zdyscyplinowanie, wrażliwość, posłuszeństwo, prawdomówność, pomoc słabszym, obowiązkowość, szacunek dla pracy rodziców, opieka nad zwierzętami	Przy świątecznym stole. Praca mojej mamy. Praca mojego taty. Moje zajęcia domowe. W moim domu (pomieszczenia, urządzenia). Jestem siostrą, bratem. W łazience. Moje miejsce pracy i zabawy w domu. Moje ulubione zwierzątko domowe. Przyroda wokół domu. Gdy jestem sam w domu. Moje kontakty z rodzeństwem. Rośliny i zwierzęta w moim pokoju. Tata, mama i ja. Pomagam mamie i tacie. Moje ulubione zabawki w domu. Wspólne święta i uroczystości. Telefoniczne rozmowy. Moje kontakty z rodzicami. Oświetlenie mojego kąjka do nauki. Babcia, dziadek i ja. Pomagam dziadkowi i babci. Różne zawody naszych rodziców. Moje ulubione zajęcia domowe. Świąteczne tradycje i zwyczaje, uroczystości rodzinne. Korzystanie z urządzeń domowych. Nasze rodzinne tradycje. Ład i porządek w moim pokoju i kąjku do pracy. Rośliny i zwierzęta domowe – prace pielęgnacyjne. W rodzinnym kręgu, bliższe i dalsze rodzeństwo. Praca zawodowa członków bliższej i dalszej rodziny. Moje ulubione książki i zajęcia domowe. Drzewo genealogiczne mojej rodziny. Nasze rodzinne święta. Urządzenia elektryczne, gazowe... Dobre i złe tajemnice. Rodzinne pamiątki, przodkowie. Rośliny i zwierzęta w domu i wokół domu.
6.	Z życia miejscowości – jestem mieszkańcem, sąsiadem, kolegą, obywatelem, pasażerem, klientem...	nazwy miejscowości, mieszkańcy, adres; sąsiedzi; władze samorządowe, historia, położenie, zabytki; ukształtowanie terenu, roślinność, zwierzęta, krajobraz; regulamin mieszkańców; ruch kołowy, przejścia dla pieszych, sygnalizacja świetlna, sygnały akustyczne, droga hamowania, skrzyżowanie,	poczucie przynależności do określonych wspólnot; poczucie tożsamości; przywiązanie do miejsca zamieszkania; bezpieczne zachowanie się – w środkach lokomocji, na drodze, w miejscach publicznych; unikanie niebezpieczeństw, przeczorność, ograniczone zaufanie, ostrożność; przestrzeganie regulaminów; umiejętność mówienia „nie”; współodpowiedzialność; zachowanie się w urządach i instytucjach	Moja miejscowość – adres zamieszkania. Moi sąsiedzi. Bezpieczne korzystanie z windy i schodów. Moja droga do szkoły. Sąsiadka potrzebuje pomocy. Osiedle, dzielnica, miasto. Władze mojego osiedla, dzielnicy, mojej wsi, gminy, powiatu. Sklepy i punkty usługowe na moim osiedlu, w mojej wsi. Moi koledzy z osiedla, ze wsi. Zagrożenia na drogach mojego osiedla, mojej wsi. Sytuacje i miejsca niebezpieczne na moim osiedlu, w mojej wsi, w mojej dzielnicy, w moim mieście i w mojej gminie. Najważniejsze środki komunikacji w miejscu mojego zamieszkania. Plac zabaw na moim osiedlu, w mojej wsi. Przyroda wokół nas w miejscu zamieszkania. Jestem mieszkańcem dzielnicy, gminy. Moi dalsi sąsiedzi dzielnicy, innych miejscowości w gminie. Sklepy i punkty usługowe w mojej dzielnicy, gminie. Moi koledzy mieszkający w dzielnicy, gminie. Inne szkoły w dzielnicy, gminie. Zagrożenia na drogach mojej dzielnicy, gminy. Kino, teatr, biblioteka, muzeum i inne instytucje kulturalne w dzielnicy, gminie. Przyroda w dzielnicy (np. parki, skwery), gminie (np. las, park, pola). Warto odwiedzić moją dzielnicę. Jestem mieszkańcem mojej miejscowości. Władze mojego miasta. Sieć handlowa i usługowa w mojej

cd. 6.		przejazdy kolejowe i tramwajowe, rower, ścieżki rowerowe, karta rowerowa, teren zabudowany, pojazdy – środki komunikacji, znaki drogowe, kierowca, pasażer; urzędy i instytucje, sklepy		miejscowości. Moi koledzy z innych szkół w mojej miejscowości. Osobliwości mojej miejscowości, miejsca szczególne, zabytki. Roślinność i zwierzęta w mojej miejscowości (parki, lasy, skwery, ogrody, pola, zoo, pomniki przyrody, rezerваты, parki narodowe). Dlaczego warto odwiedzić moją miejscowość. Obrazy z przeszłości.
7.	Z życia gminy, osiedla, powiatu, województwa, regionu – jestem mieszkańcem, obywatelem, sąsiadem...	gmina, władze samorządowe, powiat, województwo, region; tradycja, historia, zabytki, folklor, pieśni i tańce ludowe, sztuka ludowa, pomniki i kroniki; mapa i plan; urzędy, instytucje, sklepy, kultura regionalna; rośliny, zwierzęta, ukształtowanie terenu; miejsca, w tym szczególnie miejsca pamięci narodowej	poczucie tożsamości kulturowej, lokalnej, przywiązanie i duma z przynależności do określonej grupy społecznej; szacunek dla tradycji, zwyczajów, pamiątek, miejsc pamięci narodowej; troska o środowisko przyrodnicze, zachowania proekologiczne, współodpowiedzialność za środowisko; przestrzeganie zasad zachowania w urzędach, instytucjach	Jestem członkiem społeczności lokalnej (gminy, powiatu, regionu). Moja gmina, mój powiat na mapie województwa. Instytucje w mojej gminie, w moim powiecie. Główne zajęcia mieszkańców gminy, powiatu, np. rolnictwo, ogrodnictwo, turystyka, przemysł, górnictwo, różnorodność zawodów. Stolica i główne miejscowości gminy, powiatu. Typowy krajobraz w mojej gminie, w moim powiecie. Zmiany zachodzące w mojej gminie, w moim powiecie. Zabytki, tradycje, folklor, kultura gminy, powiatu. Historia gminy, powiatu (obrazy z przeszłości). Miejsca szczególne, np. muzea, pomniki, rezerваты. Osobliwości gminy, powiatu, np. roślinność, zwierzęta. Moją gminę, mój powiat warto zobaczyć. Jestem członkiem społeczności lokalnej (województwa). Moje województwo na mapie Polski. Instytucje w moim województwie. Główne zajęcia mieszkańców województwa, np. ogrodnictwo, rolnictwo, hodowla zwierząt, przemysł, różnorodność zawodów. Stolica i główne miasta województwa. Dominujący krajobraz w województwie. Zmiany zachodzące w moim województwie. Zabytki, tradycje, folklor, kultura województwa. Historia województwa (obrazy z przeszłości). Miejsca szczególne w województwie, np. miejscowości, muzea, pomniki. Osobliwości województwa, np. roślinność, zwierzęta, położenie, krajobraz, kultura, język. Moje województwo warto zwiedzić. Mój region na mapie Polski. Instytucje w moim regionie. Główne zajęcia mieszkańców regionu. Stolica regionu i największe miasta. Typowy krajobraz mego regionu. Zmiany zachodzące w moim regionie. Główne zabytki, kultura, folklor regionu. Historia regionu (obrazy z przeszłości). Miejsca szczególne w regionie, np. zabudowa, skanseny, pomniki przyrody. Osobliwości regionu, np. język, ubiór, zajęcia, roślinność, zwierzęta, położenie, obiekty. W moim regionie warto spędzić wakacje.

Lp.	Bloki programowe	Pojęcia (wiedza)	Postawy (zachowania)	Obszary tematyczne
8.	Z życia kraju – jestem Polakiem, obywatelem, patriotą...	kraj, flaga, godło państwowe, hymn państwowy; mapa Polski, typowe krajobrazy: góry, wyżyny, niziny, pojezierza, morze; władze państwowe, stolica, miasta, historia, tradycja, przeszłość – teraźniejszość, muzea, kroniki, położenie, zabytki; roślinność, zwierzęta, parki narodowe, rezerваты, pomniki przyrody, szlaki turystyczne, ekologia, rośliny i zwierzęta chronione; urzędy i instytucje; dzieła kultury narodowej; ważne daty w „polskim kalendarzu”	poczucie tożsamości kulturowej, narodowej, duma, szacunek dla tradycji i symboli narodowych, twórców kultury, poczucie czasu historycznego; przestrzeganie zasad obowiązujących w wybranych środowiskach, ekosystemach, miejscach szczególnych; szacunek dla ojczystej przyrody, szacunek dla pracy innych ludzi	Jestem Polakiem. Nad mapą Polski. Warszawa – stolica Polski. Polskie rzeki. Jesteśmy Polakami. Od gór po Bałtyk. Mapa konturowa Polski. Mała i duża Ojczyzna. Tu wszędzie jest moja Ojczyzna. Typowe krajobrazy mojego kraju (górski, nizinny, nadmorski...). Największe miasta w Polsce. Warszawa siedzibą władz państwowych. Nasze symbole narodowe. Niektóre osobliwości ojczystej przyrody: roślinność, zwierzęta. Twórcy literatury dla dzieci. Kultura narodowa – wybrane utwory literackie, muzyczne, plastyczne... Sylwetki wybitnych Polaków. Ważne daty w „polskim kalendarzu”. Nad mapą Polski. Polska na mapie Europy. Najstarsze miasta Polski. Dawne stolice Polski. Hymn państwowy. Osobliwości ojczystej przyrody (krajobrazy, roślinność, zwierzęta). Rezerваты i parki narodowe.
9.	Z życia Europy i świata – jestem Europejczykiem, obywatelem świata...	mapa Europy, globus, Unia Europejska, hymn, flaga Unii Europejskiej, sąsiedzi Polski i państwa europejskie; podobieństwa i różnice między Europejczykami, symbole Europy; mapa świata, kontynenty; Dzień Ziemi	poczucie tożsamości, przynależności do wspólnoty europejskiej, szacunek dla symboli, tradycji, zwyczajów innych narodów, w tym mieszkańców Unii Europejskiej, poczucie współodpowiedzialności za planetę – Ziemię	Jestem Europejczykiem. Sąsiedzi Polski. Polska na mapie Europy (sąsiedzi Polski i państwa europejskie). Różnice i podobieństwa między Europejczykami mieszkającymi w różnych krajach. Nad mapą świata (kontynenty). Dzień Ziemi. Przy globusie.

Lp.	Bloki programowe	Pojęcia (wiedza)	Postawy (zachowania)	Obszary tematyczne
10.	Rozmowy, opowiadania, opisy, swobodne, samorzutne wypowiedzi ustne i pisemne na podstawie utworów literackich, obserwacji, przeżyć, lektury, oglądanych sztuk teatralnych, słuchanych audycji, prezentacji multimedialnych	rozmowa, wypowiedź, dialog, monolog, opis, opowiadanie, zaproszenie, wiersz, sprawozdanie, list, adres, e-mail, SMS, zawiadomienie, notatka do kroniki itp.	kultura wypowiedzi, rozmowy, przestrzeganie zasad skutecznego komunikowania się, wyrażanie własnych myśli, sądów i uczuć	Nasze przeżycia, działania, marzenia, obserwacje. Jesteśmy słuchaczami, widzami, obserwatorami i wyrażamy siebie. Nasze radości i smutki, sukcesy i porażki. Między nami kolegami. Jesteśmy nadawcami i odbiorcami korespondencji (list, kartka pocztowa, zaproszenie, zawiadomienie...). Prawda, dobro i piękno w bajce, baśni, legendzie... Dawno, dawno temu – poszukiwanie śladów przeszłości. W moim pamiętniku, w naszej kronice. Słowa jak klucze; zwroty grzecznościowe i nie tylko. Zapraszamy was do... Każdy ma swoje zdanie – tak sędzę, myślę, czuję...
11.	Nasze spotkania ze sztuką: literatura, teatr, muzeum, wystawa, film, telewizja, radio, filharmonia, cyrk...	teatr, aktor, rekwizyty, spektakl, teatr muzyczny, reżyser, scenograf, dekoracje, scena, bajka, baśń, legenda, wiersz, opowiadanie, postacie główne i drugoplanowe, zdarzenia, miejsce i czas akcji, kolejność zdarzeń, nastrój, morał; książka, pisarz, poeta; kustosz, wystawa, muzeum, eksponaty, obraz, malarz, wernisaż, oryginał, reprodukcja, rzeźba; architektura (architektura zieleni);	przestrzeganie zasad postępowania w miejscach publicznych, obiektach kultury; punktualność, zdyscyplinowanie; szacunek dla dzieł wybitnych Polaków i duma z ich osiągnięć; dostrzeganie piękna w sztuce, muzyce, sztuce teatralnej; odróżnianie prawdy od fantazji w utworach literackich, sztukach teatralnych, filmach; obiektywizm oceny; wrażliwość na krzywdę i potrzeby innych	Jesteśmy widzami, słuchaczami, obserwatorami. W teatrze, kinie, muzeum, filharmonii, cyrku... Ludzie teatru, kina... Przed małym ekranem. W teatrze muzycznym. Oryginały i kopie. Bohaterowie naszych filmów i sztuk teatralnych. Autor dzieła ma swoje prawa. Prawda, dobro i piękno w filmie, sztuce teatralnej, literaturze. Cechy charakterystyczne wybranych dzieł architektury i sztuk plastycznych, należących do polskiego i europejskiego dziedzictwa kultury.

cd. 11.		grafika; film, kino, telewizja, radio, internet, komputer; filharmonia, sala koncertowa, orkiestra, dyrygent, utwór muzyczny, śpiewak, chór; kukielki, pacynki, marionetki, inscenizacja		
12.	Korzystanie z różnych źródeł informacji i technologii informacyjnych	biblioteka, bibliotekarz, czytelnia, antykwariat, książka, podręcznik, album, encyklopedia, słownik, gazeta, czasopismo, prasa, ilustrator, drukarz, tytuł, katalog, księgozbiór; komputer, telewizor, internet	używanie zwrotów grzecznościowych; obowiązkowość, szacunek dla książki, poszanowanie pracy innych; dostrzeganie zagrożeń i niebezpieczeństw, krytycyzm; odróżnianie prawdy od fantazji, dobra od zła i brzydoty od piękna	Nasze podręczniki. Książki w naszym życiu. Jesteśmy czytelnikami. W czytelnii, bibliotece szkolnej, księgarni, antykwariacie. Autorzy naszych książek. Bohaterowie naszych książek. Książki, które wzruszają, uczą, śmieszają, zasmucają. Nasze czasopisma. Różne źródła informacji: albumy, mapy, plany, rozkłady jazdy, programy medialne, instrukcje, wykresy, diagramy, druki pocztowe, pisma urzędowe, kroniki, internet, pamiętniki, książki, np. telefoniczne. Programy komputerowe i gry edukacyjne. Główne elementy zestawu komputerowego. Wybrane opcje w programach, teksty i rysunki komputerowe. Wyszukiwanie informacji internetowych.
13.	Liczby naturalne, ich zapis, działania wykonywane na liczbach	cyfra – liczba, liczba porządkowa, liczebnik, plus, minus, razy, podzielić, równa się, jedności, dziesiątki, setki, tysiące, system dziesiątkowy, suma, składnik, różnica, odjemna, odjemnik, iloraz, iloczyn, czynnik, dzielna, dzielnik, przemienność, łączność, porównywanie różnicowe, nawias	dokładność, systematyczność, świadomość życiowej użyteczności wiedzy i umiejętności, kreatywność, samodzielność, współdziałanie, matematyzowanie sytuacji życiowych	Cyfrowy i słowny zapis liczby. Porównywanie liczb. Dziesiątkowy system liczenia: jednostki, dziesiątki, setki, tysiące... Znaki rzymskie. Dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie liczb w pamięci. Liczby w dodawaniu, odejmowaniu, mnożeniu i dzieleniu. Sprawdzanie poprawności dodawania, odejmowania, mnożenia i dzielenia – odwrotność działań. Przemienność i rozdzielność działań. Porównywanie różnicowe. Matematyczne opisy rzeczywistości i życiowe problemy w zadaniach tekstowych. Łatwe równania jednodziałaniowe z okienkiem. Wiadomości praktyczne (ważenie, mierzenie, kalendarz, zegar, temperatura, pieniądze).

Lp.	Bloki programowe	Pojęcia (wiedza)	Postawy (zachowania)	Obszary tematyczne
14.	Podstawowe kształty geometryczne	kształt, wielkość, długość, szerokość, wysokość, symetria, figura płaska, koło, trójkąt, kwadrat, prostokąt, odcinek, linia prosta, łamana, krzywa, linie prostopadłe, linie równoległe, obwód, boki i wierzchołki	dokładność, systematyczność, ład i porządek, dostrzeganie podobieństw, różnic i regularności	Różnorodność kształtów w rzeczywistości społecznej i przyrodniczej. Wzajemne położenie przedmiotów na płaszczyźnie i w przestrzeni. Długość, szerokość, wysokość i masa (ciężar). Figury geometryczne w otoczeniu i na rysunku. Wyróżnianie, nazywanie i konstruowanie figur geometrycznych. Figury geometryczne na sieci kwadratowej. Własności i regularności figur geometrycznych. Boki i wierzchołki w figurach geometrycznych. Linie proste, odcinki, obwody i ich długości.
15.	Życie przyrody, procesy i zjawiska z nim związane	las, park, sad, pole, łąka, ogród, staw, rzeka, jezioro, morze; drzewo, drzewo owocowe, krzew, krzew owocowy, roślina zielna, drzewo iglaste, drzewo liściaste, chwasty, owoce, warzywa, zboża, warstwy lasu; ryby, ptaki, ssaki, owady, szkodniki; sadzenie, wykopki, owocobranie, dojrzewanie, siew, żniwa, kwitnienie; zamarzanie, topnienie, skraplanie, wrzenie, parowanie; Układ Słoneczny	odpowiedzialność za środowisko; pomoc zwierzętom w okresie zimy i suszy; ciekawość poznawcza, dociekliwość, aktywność badawcza; zachowanie ostrożności, świadomość działania i przestrzeganie regulaminów	Przyroda w różnych porach roku. Wiosna, lato, jesień, zima w lesie, w parku, na polu, w ogrodzie, w sadzie, na łące... Życie w piętrach lasu. W świecie owadów. Ogród zoologiczny. Prognoza pogody w życiu człowieka. Planety i Układ Słoneczny. Wycieczki i spacer po lesie, parku... Drzewa, krzewy, rośliny zielne. Sad i czas owocobrania. Pole i czas żniw, wykopki. Życie w zbiornikach wodnych. Woda, lód, para wodna. Burza w szklance wody – wrzenie. Przygoda kropli wody. Nad morzem, na nizinach, wyżynach i w górach. Kierunki główne w terenie i na mapie. Widnokrąg. Przyłoty i odloty ptaków. Zwierzęta i rośliny w naszym domu i otoczeniu. Zwierzęta egzotyczne. Zakładanie hodowli roślin i zwierząt. Parki narodowe, rezerваты i pomniki przyrody. Deklaracje młodych przyjaciół przyrody – aktywne formy ochrony przyrody. Wpływ przyrody nieożywionej na życie człowieka (światło słoneczne, powietrze, woda, skały, minerały). Zniszczenia w przyrodzie powodowane przez człowieka (wypalanie łąk, zaśmiecanie lasów, hałas, kłusownictwo). Przeprowadzanie prostych doświadczeń przyrodniczych.

Lp.	Bloki programowe	Pojęcia (wiedza)	Postawy (zachowania)	Obszary tematyczne
16.	Sytuacje trudne, niebezpieczne w środowisku społecznym i przyrodniczym	zagrożenie, sygnał alarmowy, niebezpieczeństwo; pogotowie ratunkowe, gazowe, wodociągowe; apteczka pierwszej pomocy, leki, trucizny; policja; pożar, straż pożarna; wścieklizna	przestrzeganie obowiązujących przepisów i zasad, ostrożność, przezorność; troska o własne zdrowie i życie; przestrzeganie zasady ograniczonego zaufania; wrażliwość na potrzeby innych; umiejętność mówienia „nie”; umiejętność powiadamiania dorosłych o wypadku	Urządzenia techniczne w domu i szkole. Urządzenia gazowe w domu. W windzie. Na drodze w różnych porach roku. Na skrzyżowaniu, na przejściach dla pieszych z sygnalizacją świetlną i bez. Rowerowe „prawo jazdy”. Maszyny rolnicze i narzędzia ogrodnicze. Przy torze kolejowym i tramwajowym. Miejsca niebezpieczne w domu, szkole i najbliższym otoczeniu. Grzyby wciąż trują. Substancje szkodliwe, trujące i toksyczne w otoczeniu. Zagrożenia typu: powódź, huragan, śnieżycza, lawina itp. Niebezpieczne miejsca zabaw w różnych porach roku. Gdy jestem sam w domu. Rozmowy telefoniczne i spotkania z nieznanym. Dobre i złe tajemnice. Spotkania ze zwierzętami, np. wścieklizna, pogryzienia. Dotyk, który nie jest konieczny, przyjemny, ani bezpieczny. Apteczka pierwszej pomocy. Sygnały i telefony alarmowe.
17.	W świecie muzyki, dźwięków	dźwięk, nuta, wysokość dźwięku, długość dźwięku, barwa dźwięku, akustyka, dynamika, tempo, motyw, rytm, fraza muzyczna, melodia, utwór wokalny, utwór instrumentalny; sopran, tenor, bas, alt; instrumenty muzyczne i perkusyjne, orkiestra, dyrygent; tańce ludowe; akcent muzyczny	wrażliwość słuchowa; poczucie tożsamości regionalnej, kulturowej	Śpiewanie piosenek jednogłosowych indywidualnie i wspólnie. Rozpoznawanie i nazywanie głosów, dźwięków pochodzących z otoczenia społecznego i przyrodniczego. Rozpoznawanie sygnałów alarmowych. Rozpoznawanie brzmienia różnych instrumentów muzycznych. Zabawy z wykorzystaniem naturalnych efektów akustycznych, instrumentów perkusyjnych i niemelodycznych. Dostrzeganie podobieństw i różnic w rytmie i melodii. W krainie nut – gama. Budowa dwu- i trzyczęściowa utworu wokalnego i instrumentalnego. Tworzenie akompaniamentu do piosenek oraz określanie związku między akompaniamentem i tekstem. Nastrój, charakter utworu oraz jego związek z zastosowanymi środkami wyrazu muzycznego. Granie fragmentów i całych melodii piosenek, utworów instrumentalnych na flecie prostym sopranowym, dzwonkach, ksylofonie. Zabawy przy muzyce i inscenizowanie piosenek. Tańce ludowe, regionalne i ich charakterystyczne cechy. Skład wykonawczy słuchanych utworów. Muzyczne audycje telewizyjne i radiowe.
18.	W świecie barw	barwa, kształt, wielkość, proporcje, faktura; sytuacja przestrzenna, walor, układ kompozycji; jasność i temperatura barw;	wrażliwość estetyczna, kreatywność, pomysłowość, współdziałanie, dokładność, planowanie i organizowanie własnych działań; przestrzeganie zasad bezpieczeństwa; ład i porządek; kompozycja zamknięta, otwarta;	Przedstawianie zjawisk, wydarzeń realnych i fantastycznych oraz indywidualnych przeżyć. Przedstawianie scen i sytuacji inspirowanych przeżyciami, obserwacjami, odczuciami, marzeniami... Przedstawianie scen i sytuacji inspirowanych literaturą, muzyką, filmem, sztuką teatralną... Uwzględnianie kształtu, wielkości, proporcji, faktury, barwy, waloru, układu kompozycji, sytuacji przestrzennych w przedstawianych scenach, zjawiskach, przedmiotach... Projektowanie i tworzenie kompozycji nastrojowych oraz płaskich i przestrzennych

Lp.	Bloki programowe	Pojęcia (wiedza)	Postawy (zachowania)	Obszary tematyczne
cd. 18.		tło, dekoracja; technika plastyczna; materiały i przybory malarzkie; rodzaje malarstwa		form użytkowych z uwzględnieniem układu rytmicznego, symetrycznego, kompozycji otwartej, zamkniętej. Rysowanie figur geometrycznych płaskich za pomocą szablonów i przyrządów. Ilustrowanie i schematyzowanie sytuacji w procesie planowania, organizowania i realizowania różnorodnych zadań edukacyjnych z różnych obszarów.
19.	W świecie techniki	maszyny i urządzenia, sprzęty gospodarstwa domowego, papier, metal, drewno, tworzywo sztuczne, tkaniny, narzędzia	planowanie pracy, utrzymanie ładu, porządku i bezpieczeństwa; umiejętność cięcia papieru, odmierzanie i montowanie elementów; obsługa prostych urządzeń	Wykorzystywanie sił przyrody (wiatr, woda). Majsterkowanie (latawiec, wiatraczek). Urządzenia domowe (zegar, latarka). Konstruowanie urządzeń technicznych z gotowych zestawów do montażu. Sposoby wytwarzania przedmiotów codziennego użytku. Różne maszyny i urządzenia. Rodzaje budowli. Etapy pracy, dobór materiałów i narzędzi.
20.	W trosce o zdrowie – gry, zabawy, ćwiczenia fizyczne, wycieczki	wycieczka, gra, zabawa; ćwiczenia fizyczne, gimnastyczne, terenowe; bieg, skok, chód, czworakowanie, czołganie się, pływanie, łyżwiarstwo, jazda na rowerze	troska o własne zdrowie; dbałość o prawidłową postawę ciała; bezpieczeństwo; aktywny wypoczynek; przestrzeganie zasad i norm w zabawach, w czasie wycieczki; wytrwałość w pokonywaniu słabości i trudności; wytrzymałość, zdyscyplinowanie; elastyczne reagowanie w obliczu zmiany; ostrożność, świadome działanie; współodpowiedzialność; właściwe zachowanie w sytuacji zwycięstwa lub porażki	Zabawa w klasie, szkole, świetlicy, domu jako jeden ze sposobów spędzania wolnego czasu. Aktywny wypoczynek z rodziną. Ćwiczenia i zabawy w środowisku przyrodniczym oraz wycieczki terenowe. Naturalne formy aktywności ruchowej, np. biegi rzuty, skoki. Zabawy z muzyką i przy muzyce. Sportowe gry drużynowe. Zabawy i ćwiczenia porządkowe, kształtujące, korygujące. Przepisy i reguły obowiązujące podczas gier, ćwiczeń i zabaw sportowych – bezpieczeństwo. Zabawy i sporty typowe dla warunków klimatycznych i regionalnych, np. saneczkarstwo, narciarstwo, łyżwiarstwo, pływanie.

- Zajęcia z języka obcego powinny zawierać treści nauczania obejmujące podstawowe słownictwo odnoszące się do zakresów tematycznych realizowanych w kształceniu zintegrowanym.
- W szkołach, które organizują naukę języka mniejszości narodowej lub etnicznej albo języka regionalnego (języka kaszubskiego), język ten jest nauczany w ramach kształcenia zintegrowanego. Treści nauczania w klasach 1–3 powinny nawiązywać do podobnych kręgów tematycznych, jakie zostały określone powyżej, z uwzględnieniem kultury danej mniejszości narodowej lub etnicznej albo społeczności posługującej się językiem regionalnym – językiem kaszubskim.

4. Jak planować pracę? Ramowy plan nauczania

Zgodnie z *Podstawą programową* obowiązującą od 1 września 2009 roku edukacja wczesnoszkolna ma być tak jak dotychczas realizowana w formie kształcenia zintegrowanego:

W klasach I–III szkoły podstawowej edukację dzieci powierza się jednemu nauczycielowi. Prowadzenie zajęć z zakresu edukacji muzycznej, plastycznej, wychowania fizycznego, zajęć komputerowych i języka obcego nowożytnego można powierzyć nauczycielom posiadającym odpowiednie kwalifikacje. Zajęcia z zakresu edukacji zdrowotnej mogą być realizowane z udziałem specjalisty z zakresu zdrowia publicznego lub dietetyki, pielęgniarki lub higienistki szkolnej.

W ogłoszonym rozporządzeniem nowym ramowym planie nauczania dla klas 1–3 szkoły podstawowej (Załącznik nr 1 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 marca 2009 r.), zgodnym z podstawą, nie określa się liczby godzin przeznaczonych w tygodniu na poszczególne obowiązkowe zajęcia edukacyjne w cyklu kształcenia. Określono natomiast minimalne (ogólne) liczby godzin przeznaczonych na realizację podstawy programowej z poszczególnych obowiązkowych zajęć edukacyjnych w trzyletnim cyklu kształcenia.

Ramowy plan nauczania określa tygodniowy wymiar godzin zajęć edukacyjnych dla odpowiednich okresów nauczania. Przewidziano w nim 60 godzin na obowiązkowe zajęcia edukacyjne (odliczając język nowożytny i zajęcia komputerowe).

Rok szkolny trwa średnio 35, 36 tygodni nauki. Treści zapisane w podstawie programowej można zrealizować w ciągu 30 tygodni. Pozostały czas przewidziany jest na powtórki, wycieczki, inne zajęcia.

Podziału godzin przeznaczonych na realizację zajęć edukacji wczesnoszkolnej dokonuje nauczyciel prowadzący te zajęcia.

W trzyletnim okresie nauczania następujące zajęcia edukacyjne należy zrealizować co najmniej w wymiarze:

- język obcy nowożytny – 190 godzin,
- edukacja muzyczna, edukacja plastyczna i zajęcia komputerowe – po 95 godzin,
- wychowanie fizyczne – 290 godzin.

W czasie planowania swojej pracy nauczyciel musi pamiętać, że powinien efektywnie realizować minimalną liczbę godzin określoną w rozporządzeniu. Zadaniem dyrektora jest dopilnowanie, by liczba godzin przeznaczona na zajęcia z danego przedmiotu w cyklu trzyletnim nie była mniejsza niż wymieniona w ramowym planie nauczania, a efekty określone w podstawie programowej zostały osiągnięte.

Przykładowy podział godzin

Klasa 1

Obszary edukacyjne	Liczba godzin w tygodniu	33 tygodnie
edukacja polonistyczna	5	165
edukacja społeczna	1	33
edukacja przyrodnicza	1	33
edukacja muzyczna	1	33
edukacja plastyczna	1	33
zajęcia techniczne	1	33
zajęcia komputerowe	1	33
edukacja matematyczna	4	132
wychowanie fizyczne	3	99
Razem	18	594

Klasa 2

Obszary edukacyjne	Liczba godzin w tygodniu	33 tygodnie
edukacja polonistyczna	5	165
edukacja społeczna	1	33
edukacja przyrodnicza	1	33
edukacja muzyczna	1	33
edukacja plastyczna	1	33
zajęcia techniczne	1	33
zajęcia komputerowe	1	33
edukacja matematyczna	4	132
wychowanie fizyczne	4	132
Razem	19	627

Klasa 3

Obszary edukacyjne	Liczba godzin w tygodniu	33 tygodnie
edukacja polonistyczna	5	165
edukacja społeczna	1	33
edukacja przyrodnicza	1	33
edukacja muzyczna	1	33
edukacja plastyczna	1	33
zajęcia techniczne	1	33
zajęcia komputerowe	1	33
edukacja matematyczna	4	132
wychowanie fizyczne	4	132
Razem	19	627

Nauczyciel, który oprócz zajęć edukacji wczesnoszkolnej prowadzi w swojej klasie zajęcia z języka nowożytnego lub zajęcia komputerowe, opracowuje podział godzin zgodnie z liczbami podanymi w rozporządzeniu.

W Podstawie programowej czytamy:

Zajęcia komputerowe należy rozumieć dosłownie jako zajęcia z komputerami, prowadzone w korelacji z pozostałymi obszarami edukacji. Należy zadbać o to, aby w sali lekcyjnej było kilka kompletnych zestawów komputerowych z oprogramowaniem odpowiednim do wieku, możliwości i potrzeb uczniów. Komputery w klasach I–III szkoły podstawowej są wykorzystywane jako urządzenia, które wzbogacają proces nauczania i uczenia się o teksty, rysunki i animacje tworzone przez uczniów, kształtują ich aktywność (gry i zabawy), utrwalają umiejętności (programy edukacyjne na płytach i w sieci), rozwijają zainteresowania itp. Uczniom klas I–III należy umożliwić korzystanie ze szkolnej pracowni komputerowej. Zaleca się, aby podczas zajęć uczeń miał do swojej dyspozycji osobny komputer z dostępem do Internetu.

W większości pracowni kształcenia zintegrowanego w polskich szkołach nie ma komputerów z dostępem do internetu. Zatem, zajęcia komputerowe odbywają się w pracowni komputerowej i prowadzone są często przez specjalistę. W związku z tym 1 godzinę zajęć komputerowych w siatce godzin przydziela się zwykle z godzin przeznaczonych do dyspozycji dyrektora.

Uwaga! Wydzielenie niektórych z wyżej wymienionych zajęć może nastąpić w uzasadnionych przypadkach, gdyż zgodnie z zaleceniem z podstawy programowej edukacja w klasach 1–3 szkoły podstawowej realizowana jest w formie kształcenia zintegrowanego.

Przykładowe szkolne plany nauczania w klasach 1–3

Podane przykłady prezentują różne możliwości, zgodnie z ramowym planem nauczania. W zależności od potrzeb szkoły, warunków i zasobów dyrektor będzie te zajęcia planował, dostosowując do zmiennych.

Nauczyciel opracowuje szczegółową siatkę godzin, biorąc pod uwagę liczbę tygodni w roku oraz plan zajęć klasy zatwierdzony na dany rok szkolny.

Uwaga! W opracowaniu szczegółowej siatki godzin należy uwzględnić fakt, że liczba tygodni w roku szkolnym jest zmienna.

Przykłady szczegółowego opracowania tygodniowej siatki godzin dla klasy 1.

Przykład 1.

Temat dnia	Aktywność ucznia w zakresie edukacji:					wychowanie fizyczne
	społeczno- -przyrodniczej	polonistycznej	matema- tycznej	muzycznej, plastycznej, technicznej	kompute- rowej	
I. Poznajemy naszą szkołę						
1. Pierwszy dzień w szkole	2 godziny lekcyjne	1 godzina lekcyjna	36 minut	3 godziny lekcyjne	1 godzina lekcyjna	3 godziny lekcyjne
2. Droga do szkoły		1 godzina lekcyjna	36 minut			
3. Ja i moja klasa		1 godzina lekcyjna	36 minut			
4. Pracownicy szkoły		1 godzina lekcyjna	36 minut			
5. Przybory szkolne		1 godzina lekcyjna	36 minut			
Razem	2 godziny	5 godzin	4 godziny	3 godziny	1 godzina	3 godziny

Przykład 2.

Temat dnia	Czas aktywności ucznia w zakresie edukacji:						Razem
	społeczno- -przyrodni- czej 2 godziny	poloni- stycznej 5 godzin	matema- tycznej 4 godziny	muzycznej, plastycznej, technicznej 3 godziny	kompju- terowej 1 godzina	ruchowej i psycho- motorycznej 3 godziny	
I. Poznajemy naszą szkołę							
1. Pierwszy dzień w szkole	30 minut	45 minut	35 minut	35 minut		35 minut	180 minut
2. Droga do szkoły	20 minut	45 minut	35 minut	60 minut		20 minut	180 minut
3. Ja i moja klasa	15 minut	45 minut	35 minut	10 minut		30 minut	135 minut
4. Pracownicy szkoły	15 minut	45 minut	35 minut	15 minut		25 minut	135 minut
5. Przybory szkolne	10 minut	45 minut	40 minut	15 minut	45 minut	25 minut	180 minut
Razem	90 minut	225 minut	180 minut	135 minut	45 minut	135 minut	810 minut

5. Opis założonych osiągnięć ucznia. Umiejętności kluczowe w programie nauczania

Ważnym zadaniem szkoły jest wyposażenie uczniów w umiejętności kluczowe, niezbędne w życiu, takie jak: mówienie, czytanie, pisanie i liczenie.

W związku z powyższym nauczyciel powinien:

- umożliwić dziecku sześciolalnemu łagodny start w szkolnej rzeczywistości;
- stwarzać warunki do samodzielnego poszukiwania sposobów rozwiązywania problemów, działania, odkrywania, uczenia się;
- umożliwiać korzystanie z różnych źródeł wiedzy i informacji, czytelnicy, biblioteki szkolnej, nowoczesnych mediów, kursów języka obcego;
- zachęcać do oceniania rezultatów i korygowania działania, umożliwiać ocenę tego, co już zostało osiągnięte;
- stawiać uczniów w różnorodnych sytuacjach problemowych tak, aby mogli sprawdzić, w jaki sposób odkryte przez nich procedury mogą być użyte do rozwiązywania problemów, samodzielnego uczenia się;
- umożliwiać pracę w grupach, podczas której uczniowie będą mieli okazję do argumentowania własnego stanowiska, nawiązywania i podtrzymywania kontaktów z innymi, negocjowania i dążenia do osiągnięcia porozumienia, budowania więzi międzyludzkich, słuchania innych i brania pod uwagę ich punktu widzenia, podejmowania różnych ról w grupie;
- umożliwiać uczniom wykorzystywanie języka do opisywania rzeczywistości, narzędzia porozumiewania się – skutecznego komunikowania;
- przygotować uczniów do kontynuowania nauki.

Tylko człowiek samodzielny, współodpowiedzialny, kreatywny, umiejący współdziałać, skutecznie komunikować się, korzystać z różnych źródeł informacji, będzie w stanie rozwiązywać edukacyjne i życiowe problemy, doskonalić się i wciąż aktualizować swoją wiedzę. Te ponadprzedmiotowe

umiejętności kluczowe mają szczególne znaczenie w dalszej edukacji oraz właściwym funkcjonowaniu we wciąż zmieniającej się rzeczywistości. Dlatego też w programie nauczania umiejętnościom tym poświęcono szczególnie dużo uwagi.

Umiejętności podstawowe i ponadpodstawowe (w ujęciu ogólnym)

Klasa 1

I. Edukacja polonistyczna

Umiejętności społeczne warunkujące porozumiewanie się i kulturę języka	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Słucha wypowiedzi dzieci i dorosłych. • Stara się zrozumieć wypowiedzi innych. • Wypowiada się na temat własnych przeżyć, wydarzeń z życia, ilustracji, czytanych i słuchanych tekstów. • Uczestniczy w rozmowach na tematy dotyczące zainteresowań, doświadczeń i przeżyć oraz literatury. • Rozmawia w kulturalny sposób i stosuje zwroty grzecznościowe. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uważnie słucha dzieci i dorosłych. • Rozumie wypowiedzi innych. • Wypowiada się poprawnie gramatycznie. • Stosuje w mowie elementy techniki języka mówionego (tempo, pauza, intonacja...).
Umiejętności w zakresie czytania i pisania	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Czyta ze zrozumieniem symbole, piktogramy, znaki informacyjne, tabelki, schematyczne rysunki, wykresy wynikające z realizowanych treści. • Zna wszystkie litery alfabetu. • Słucha w skupieniu czytanych tekstów literackich. • Czyta i rozumie proste, krótkie teksty. • W miarę możliwości czyta lektury wskazane przez nauczyciela. • Pisze poprawnie litery, wyrazy, zdania i stara się uwzględniać właściwy kształt liter, poprawne ich łączenie oraz równomierne położenie i jednolite pochylenie. • Przepisuje litery, wyrazy, zdania zapisane za pomocą liter pisanych i drukowanych. • Pisze z pamięci proste wyrazy i krótkie zdania. • Zna określenia: głoska, litera, sylaba, wyraz, zdanie i posługuje się nimi ze zrozumieniem. • Korzysta z podręczników, zeszytów ćwiczeń, zeszytów pod kierunkiem nauczyciela. 	<ul style="list-style-type: none"> • Słucha w skupieniu i ze zrozumieniem czytanych tekstów literackich. • Biegłe czyta ze zrozumieniem symbole, tabelki, schematyczne rysunki, wykresy wynikające z realizowanych treści. • Czyta płynnie krótkie teksty. • Czyta lektury wskazane przez nauczyciela. • Pisze kształtnie i starannie litery, wyrazy, zdania, uwzględniając właściwy kształt liter, poprawne ich łączenie oraz równomierne położenie i jednolite pochylenie. • Bezbłędnie i starannie przepisuje litery, wyrazy, zdania zapisane za pomocą liter pisanych i drukowanych. • Pisze z pamięci wyrazy i krótkie zdania zgodnie z wymową. • Potrafi samodzielnie korzystać z podręczników, zeszytów ćwiczeń, zeszytów.
Umiejętności w zakresie małych form teatralnych	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Bierze udział w zabawach teatralnych. • Przygotowuje proste rekwizyty. • Odtwarza z pamięci teksty dla dzieci. • Potrafi posługiwać się rekwizytami. 	<ul style="list-style-type: none"> • Aktywnie uczestniczy w zabawach teatralnych. • Samodzielnie przygotowuje proste rekwizyty i się nimi posługuje.

II. Edukacja muzyczna

Umiejętności w zakresie odbioru muzyki	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Śpiewa piosenki jednogłosowe indywidualnie i zespołowo. • Słucha utworów muzycznych i niektóre z nich rozpoznaje. Wyraża swe doznania różnymi sposobami. • Wykonuje ilustracje do wysłuchanej muzyki. • Wie, że muzykę zapisuje się za pomocą znaków notacji muzycznej. • Akompaniuje do prostych piosenek na różnych instrumentach perkusyjnych. • Kulturalnie zachowuje się podczas koncertu. • Wie, jak zachować się w czasie śpiewania hymnu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Z uwagą i zaangażowaniem słucha utworów muzycznych i je rozpoznaje. • Bezbłędnie odtwarza melodie poznanych piosenek.

III. Edukacja plastyczna

Umiejętności w zakresie percepcji sztuki	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Wykorzystuje narzędzia multimedialne. • Wypowiada się w różnorodnych technikach plastycznych na płaszczyźnie i w przestrzeni, prezentując sceny np. z życia rodzinnego i szkolnego. • Rozpoznaje i nazywa barwy. 	
Umiejętności w zakresie ekspresji przez sztukę	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Chętnie podejmuje różnorodne działania związane z edukacją plastyczno-techniczną. • Posługuje się takimi środkami wyrazu plastycznego, jak kształt, barwa, faktura. • Przedstawia różnymi środkami i technikami plastycznymi barwne kompozycje. • Koloruje obrazki, uzupełnia je nalepkami zgodnie z instrukcją. • Ilustruje sceny realne i fantastyczne inspirowane wyobraźnią, literaturą, muzyką, otoczeniem społecznym i przyrodniczym. • Wykonuje proste projekty plastyczne w zespole. • Wykonuje i wykorzystuje proste rekwizyty. • Tworzy przedmioty charakterystyczne dla swojego regionu. • Tnie papier po liniach. • Projektuje i wykonuje różnorodne formy użytkowe. 	<ul style="list-style-type: none"> • Potrafi wypowiedzieć się na temat wykonanej przez siebie pracy. • Sprawnie posługuje się różnymi środkami i technikami plastycznymi. • Sprawnie tnie papier po liniach.
Umiejętności w zakresie recepcji sztuki	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Stara się właściwie organizować swoje stanowisko pracy. • Porządkuje miejsce pracy po zakończeniu działania. • Korzysta z nowych technologii informacyjnych. • Rozsądnie korzysta z telewizji i komputera. 	<ul style="list-style-type: none"> • Swobodnie wypowiada się na temat wybranych dziedzin sztuki. • Właściwie organizuje swoje stanowisko pracy.

<ul style="list-style-type: none"> • Rozpoznaje wybrane dziedziny sztuki: architekturę (architekturę zieleni), malarstwo, rzeźbę, grafikę i krótko wypowiada się na ich temat. 	
---	--

IV. Edukacja społeczno-przyrodnicza

Umiejętności społeczne	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Ocenia postępowanie swoje i innych, potrafi odróżnić, co jest dobre, a co złe. • Rozumie, że należy mówić prawdę. • Właściwie reaguje na sygnały alarmowe, sytuacje niebezpieczne. • Dbą o dobro własne i innych. • Buduje pozytywny obraz samego siebie. • Przeżywa satysfakcję z własnego działania i osiągniętych wyników. • Wykazuje poczucie przynależności do rodziny, społeczności szkolnej, lokalnej. • Przestrzega przepisów i zasad bezpieczeństwa w szkole, domu, na ulicy..., wie, gdzie można organizować zabawy. • Podejmuje próby samooceny. • Wykazuje szacunek i zrozumienie dla innych osób. • Szanuje pracę własną i innych, wie, że pieniądze otrzymuje się za pracę. • Rozumie, że należy dostosowywać swe oczekiwania do realiów ekonomicznych rodziny. • Podejmuje zadania wymagające troskliwości i opiekuńczości. • Akceptuje różnice między ludźmi, uczy się zachowań tolerancyjnych i szacunku dla odmienności. • Uczy się, jak właściwie się zachowywać w sytuacji zagrożenia ze strony innych ludzi. • Wie, do kogo zwrócić się o pomoc. • Współpracuje z innymi w różnych sytuacjach. • Zna status swojej miejscowości (wieś, miasto). • Zna zawody osób, które mogą pomóc w trudnych i niebezpiecznych sytuacjach. • Zna swoją narodowość i symbole narodowe oraz rozpoznaje flagę i hymn Unii Europejskiej. • Wie, że mieszka w Polsce, a Polska znajduje się w Europie. 	<ul style="list-style-type: none"> • Trafnie ocenia postępowanie swoje i innych. • Dokonuje samooceny. • Wie, jak należy się zachować w sytuacji zagrożenia ze strony innych ludzi. • Chętnie i zgodnie współpracuje z rówieśnikami i z dorosłymi.
Umiejętności w zakresie postrzegania przyrody	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Rozpoznaje powszechnie znane rośliny i zwierzęta w różnych środowiskach przyrodniczych. • Potrafi wymienić sposoby przystosowania się zwierząt do poszczególnych pór roku. • Potrafi wymienić podstawowe warunki niezbędne do życia zwierzętom i roślinom. 	<ul style="list-style-type: none"> • Samodzielnie prowadzi proste hodowle. • Segreguje śmieci. • Uzasadnia potrzebę oszczędzania wody. • Wie, że należy szanować przyrodężywioną i nieożywioną. • Zna nazwy niektórych roślin i zwierząt chronionych.

<ul style="list-style-type: none"> • Zna zasady prowadzenia prostych hodowli i upraw. • Wie, jaką rolę odgrywają w środowisku zwierzęta. • Potrafi wymienić zagrożenia dla środowiska ze strony człowieka i dla człowieka ze strony środowiska przyrodniczego. • Wie, jak postępować ze zwierzętami domowymi i dzikimi i jak im pomagać w różnych porach roku. • Zna zasady segregowania śmieci; wie, dlaczego należy korzystać z opakowań ekologicznych. • Chroni przyrodę i właściwie zachowuje się w lesie, w parku itp. • Rozumie potrzebę oszczędzania wody. • Wie, jakie znaczenie ma woda dla ludzi, zwierząt oraz roślin. • Rozróżnia rodzaje opadów w różnych porach roku. • Potrafi obserwować pogodę i prowadzić obrazkowy kalendarz pogody. • Rozumie komunikaty meteorologiczne podawane w radiu i telewizji. • Ubra się stosownie do panujących warunków atmosferycznych. • Nazywa zjawiska charakterystyczne dla różnych pór roku. • Wie, jak zachować się w sytuacjach wywołanych groźnymi zjawiskami atmosferycznymi. 	
--	--

V. Edukacja matematyczna

Umiejętności w zakresie czynności umysłowych	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Tworzy i klasyfikuje zbiory. • Układa elementy rosnąco i malejąco oraz je numeruje; określa obiekty poprzednie i następne w danej serii. • Dąży do wykonania rozpoczętego zadania. • Rozumie i określa kierunki w przestrzeni. • Wyprowadza kierunki od siebie i innych osób. • Dostrzega symetrię i rysuje drugą połowę danej figury lub przedmiotu. • Dostrzega różnice w wielkości obiektów. • Umie dokończyć wzór szlaczka. • Rozwiązuje zadania jednodziałaniowe z treścią i stosuje zapis cyfrowy oraz znaki działań. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wykonuje i kończy rozpoczęte zadanie. • Sprawnie wykonuje ćwiczenia mające na celu określenie kierunków, stosunków przestrzennych, wskazanie cech wielkościowych. • Rozumie i sprawnie rozwiązuje zadania tekstowe.
Umiejętności w zakresie liczenia i sprawności rachunkowej	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Przelicza zbiory w zakresie 20, korzystając z konkretów lub rysunków; porównuje liczby. • Liczy kolejno i wstecz w zakresie 20. • Wymienia liczebniki porządkowe w zakresie 20. • Zapisuje liczby cyframi w zakresie 10. • Wyznacza sumy i różnice w zakresie 10, operując konkretami. • Dodaje i odejmuje liczby w zakresie 10. • Wykorzystuje dodawanie i odejmowanie w sytuacjach życiowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dodaje i odejmuje liczby w zakresie 10, także w pamięci. • Postępuje się liczebnikami porządkowymi w zakresie 20.

Umiejętności w zakresie dokonywania pomiarów	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> Mierzy długości (różnymi miarkami), ilości płynów (dowolną miarką), masy (wagą). Zna pojęcia: <i>centymetr, kilogram, litr, godzina</i>. Posługuje się kalendarzem, nazywa dni w tygodniu i miesiące w roku. Rozpoznaje godziny na zegarze. Porównuje wyniki pomiarów. 	<ul style="list-style-type: none"> Rozumie i stosuje w praktyce pojęcia: <i>centymetr, kilogram, litr, godzina</i>. Oblicza upływ czasu na zegarze (pełne godziny).
Umiejętności w zakresie obliczeń pieniężnych	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> Zna monety i banknoty, będące obecnie w obiegu. Posługuje się pieniędzmi (do 10 zł). Zna pojęcie długu i wie, że trzeba go spłacić. 	<ul style="list-style-type: none"> Sprawnie posługuje się pieniędzmi (do 10 zł). Potrafi zaplanować zakupy.

VI. Zajęcia praktyczno-techniczne

Umiejętności w zakresie wychowania technicznego	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> Wie, jak ludzie wykorzystywali dawniej siły natury. Wykonuje proste zabawki napędzane siłami natury. Ma elementarną wiedzę z zakresu techniki niezbędnej w jego życiu. Zna ogólne zasady działania niektórych urządzeń domowych. Projektuje i wykonuje różnorodne płaskie i przestrzenne formy użytkowe, korzysta z różnorodnych przedmiotów i materiałów dostępnych w otoczeniu. W miarę możliwości konstruuje urządzenia techniczne z gotowych zestawów do montażu. 	<ul style="list-style-type: none"> Sprawnie konstruuje urządzenia techniczne z gotowych zestawów do montażu. Potrafi powiedzieć, jak działa wybrane urządzenie domowe.
Umiejętności w zakresie bezpieczeństwa	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> Organizuje swoje miejsce pracy. Porządkuje miejsce pracy po zakończeniu działań. Bezpiecznie korzysta z urządzeń technicznych. Bezpiecznie posługuje się materiałami i narzędziami. Przestrzega przepisów i zasad bezpieczeństwa w szkole, w domu, na ulicy. Wie, jak bezpiecznie korzystać ze środków komunikacji. Wie, jakie zasady obowiązują pieszych poruszających się po drogach. Wie, jak bezpiecznie korzystać z roweru. Wie, jak należy się zachować w sytuacji wypadku. Właściwie reaguje na sygnały alarmowe, sytuacje niebezpieczne. 	<ul style="list-style-type: none"> Ma świadomość konieczności właściwej organizacji pracy. Rozumie, że jako uczestnik ruchu drogowego, jest obowiązany przestrzegać zasad bezpieczeństwa.

VII. Wychowanie fizyczne i edukacja zdrowotna

Umiejętności w zakresie sprawności fizycznej	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Poprawnie wykonuje ćwiczenia gimnastyczne i proste układy taneczne. • Uczestniczy w zajęciach rozwijających sprawność fizyczną, zgodnie z regułami. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rozumie konieczność rozwijania sprawności fizycznej.
Umiejętności dotyczące treningu zdrowotnego	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Reaguje ruchem na różne sygnały wzrokowe i dźwiękowe. • Pokonuje przeszkody, skacze, biega. • Wykonuje ćwiczenia równoważne. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sprawnie pokonuje tor przeszkód.
Umiejętność i w zakresie sportu i wypoczynku	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Rzuca i chwyta, koźtuje i toczy piłkę, rzuca do celu. • Bierze udział w grach i zabawach ruchowych. • Uczestniczy w wycieczkach. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uprawia wybraną dyscyplinę sportową. • Zna zalety aktywnego wypoczynku.
Umiejętności w zakresie bezpieczeństwa i higieny osobistej	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Przestrzega zasad bezpieczeństwa podczas zajęć ruchowych. • Stara się prawidłowo siedzieć w ławce i przy stole. • Wie, jak zapobiegać chorobom. • Rozumie, że należy przestrzegać zasad higieny i właściwie się odżywiać. • Wie, że nie wolno samodzielnie zażywać żadnych leków ani korzystać z różnych środków chemicznych. • Akceptuje różnice między ludźmi, przejawia szacunek dla ich odmienności. • Podejmuje wobec innych osób zadania, wymagające troskliwości i opiekuńczości. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dbą o prawidłową postawę ciała w każdej sytuacji. • Chętnie uczestniczy w działaniach mających na celu zapobieganie chorobom i promowanie zdrowego stylu życia.

Klasa 2

I. Edukacja polonistyczna

Umiejętności społeczne warunkujące porozumiewanie się i kulturę języka	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Słucha wypowiedzi innych oraz tekstów czytanych przez nauczyciela i kolegów i je rozumie. • Czyta głośno i po cichu ze zrozumieniem różne krótkie teksty. • Korzysta z biblioteki. 	<ul style="list-style-type: none"> • Czyta poprawnie, płynnie, wyraziście ze zrozumieniem krótkie teksty. • Sprawnie korzysta z różnych źródeł wiedzy i informacji, np. z podręczników, albumów, encyklopedii, słowników...

<ul style="list-style-type: none"> • Korzysta z różnych źródeł wiedzy i informacji, np. z podręczników, materiałów pomocniczych, encyklopedii, słowników... • Rozpoznaje teksty użytkowe, np. zawiadomienia, listy do bliskich, życzenia z różnych okazji, zaproszenia. 	
Umiejętności w zakresie analizy i interpretacji tekstu	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Systematycznie poszerza zakres słownictwa. • Wyodrębnia w utworze osoby, zdarzenia oraz fragmenty tekstu i zdania na określony temat. • Recytuje wiersze z uwzględnieniem: intonacji, siły głosu, tempa, pauz. • Czyta krótkie teksty o życiu dzieci w innych krajach. • Korzysta pod kierunkiem nauczyciela z podręczników, ćwiczeń i innych pomocy dydaktycznych. • Czyta lektury wskazane przez nauczyciela. 	<ul style="list-style-type: none"> • Czyta krótkie teksty wybrane przez siebie. • Samodzielnie korzysta z podręczników, ćwiczeń i innych pomocy dydaktycznych. • Czyta lektury i wyczerpująco wypowiada się na temat ich treści.
Umiejętności w zakresie tworzenia wypowiedzi	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Tworzy kilkuzdaniowe ustne i pisemne wypowiedzi na określony temat. • Dbą o kulturę wypowiedzi; stosuje zwroty grzecznościowe. • Stawia pytania związane z wydarzeniami z życia, własnymi zainteresowaniami, czytаныmi i wysłuchanymi tekstami, oglądanymi sztukami teatralnymi... • Zna alfabet, potrafi wskazać różnicę między głoską i literą. • Dzieli wyrazy na sylaby. • Wyróżnia wyrazy w zdaniach i zdania w tekście. • Pisze czytelnie, płynnie wyrazy i zdania, z uwzględnieniem właściwego kształtu liter, poprawnego ich łączenia, jednolitego nachylenia oraz właściwego rozmieszczenia. • Przepisuje teksty z podręcznika, tablicy i innych źródeł. • Pisze z pamięci i ze słuchu krótkie teksty, dba o poprawność ortograficzną i interpunkcyjną (w podstawowym zakresie). • W miarę możliwości samodzielnie wykonuje prace domowe. 	<ul style="list-style-type: none"> • Samodzielnie tworzy spójne wypowiedzi ustne i pisemne na określony temat. • Bezbłędnie przepisuje krótkie teksty z podręcznika, tablicy i innych źródeł. • Poprawnie pisze z pamięci i ze słuchu. • Samodzielnie wykonuje prace domowe.

II. Edukacja muzyczna

Umiejętności w zakresie odbioru muzyki	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Śpiewa piosenki zbiorowo z zastosowaniem zmian tempa, artykulacji i dynamiki. • Wykonuje inscenizacje piosenek i zabaw przy muzyce. • Potrafi zatańczyć wybrane układy taneczne (krakowiak, polka). 	<ul style="list-style-type: none"> • Śpiewa piosenki jednogłosowo indywidualnie z zastosowaniem zmian tempa, artykulacji i dynamiki. • Odtwarza dźwięki gamy z towarzyszeniem nagrania lub instrumentu. • Wykonuje staranne ilustracje do wysłuchanej muzyki.

<ul style="list-style-type: none"> Wykonuje i interpretuje ruchem zmiany dynamiczne słuchanych utworów muzycznych. Rozróżnia podstawowe elementy muzyki i znaki notacji muzycznej. Słucha utworów muzycznych i niektóre z nich rozpoznaje. Wyraża swe doznania różnymi sposobami. 	<ul style="list-style-type: none"> Bezbłędnie odtwarza melodie poznanych piosenek.
Umiejętności w zakresie tworzenia muzyki	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> Interpretuje ruchem zmiany dynamiczne słuchanych utworów muzycznych. Akompaniuje do piosenek i zabaw. Improwizuje głosem i na instrumentach, zgodnie z podanymi zasadami. Improwizuje melodie do zrytmizowanych wierszy oraz do podanego tematu rytmicznego. Tworzy ilustracje muzyczne do opowiadań i wierszy. Swobodnie interpretuje ruchem tematy rytmiczne, piosenki, utwory instrumentalne. 	<ul style="list-style-type: none"> Gra ze słuchu i częściowo z nut na dostępnych instrumentach muzycznych. Zna kolejność dźwięków gamy i potrafi je zaśpiewać.

III. Edukacja plastyczna

Umiejętności w zakresie percepcji sztuki	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> Uczestniczy w życiu kulturalnym swojego środowiska rodzinnego i szkolnego. Poznaje placówki kultury działające w pobliżu miejsca zamieszkania. 	
Umiejętności w zakresie ekspresji przez sztukę	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> W swoich pracach plastyczno-technicznych korzysta z różnych technik plastycznych, wykorzystuje różnorodne materiały, przybory i narzędzia. Uwzględnia w swoich pracach: wielkość, kształt, barwę. Stara się przedstawiać i wyrażać w swoich pracach własne przeżycia, obserwacje, marzenia, wyobrażenia, otaczającą rzeczywistość przyrodniczą i społeczną oraz świat fantazji. 	<ul style="list-style-type: none"> Projektuje oraz wykonuje płaskie i przestrzenne formy użytkowe, uwzględniając zasady kompozycji. Uzasadnia swoje wybory technik, materiałów, narzędzi i przyborów.
Umiejętności w zakresie recepcji sztuki	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> Próbuje określać dziedziny sztuk plastycznych, specjalności zawodowe, czynności, narzędzia, działy sztuki użytkowej, związek funkcji i formy. Próbuje rozróżniać niektóre dziedziny działalności twórczej człowieka: architektura, sztuki plastyczne, fotografika, film, telewizja, internet. 	<ul style="list-style-type: none"> Rozróżnia niektóre dziedziny działalności twórczej człowieka, np. rzemiosło artystyczne, sztuka ludowa.

IV. Edukacja społeczno-przyrodnicza

Umiejętności społeczne	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Stara się oceniać postępowanie swoje i innych, potrafi odróżnić, co jest dobre, a co złe. • Rozpoznaje sygnały alarmowe (akustyczne) w sytuacjach szkolnych i pozaszkolnych, właściwie na nie reaguje. • Zna numery telefonów: pogotowia ratunkowego, policji, straży pożarnej i numer alarmowy 112. • Stara się właściwie reagować w sytuacjach trudnych, niebezpiecznych, szuka lub udziela pomocy w sytuacjach zagrożenia. • Rozumie swoje role i przestrzega norm postępowania jako członek różnych społeczności (np. dziecko, kolega, widz, pasażer). • Nawiązuje pozytywne kontakty w grupie. • Zna prawa i obowiązki ucznia. • Wykazuje poczucie przynależności do rodziny, społeczności szkolnej, lokalnej. • Wykazuje szacunek i zrozumienie dla innych osób. • Szanuje pracę własną i innych. Wie, że pieniądze otrzymuje się za pracę. • Rozumie, że trzeba dostosować swoje wymagania do sytuacji ekonomicznej rodziny. • Poznaje pracę ludzi różnych zawodów i rozumie jej znaczenie. • Podejmuje zadania wymagające troskliwości i opiekuńczości. • Akceptuje różnice między ludźmi, przejawia zachowania tolerancyjne i szacunek dla odmienności. • Potrafi właściwie zachowywać się w sytuacji zagrożenia ze strony innych ludzi. • Wie, do kogo zwrócić się o pomoc. • Uczy się współpracować z innymi w różnych sytuacjach. • Zna zawody osób, które mogą pomóc w trudnych i niebezpiecznych sytuacjach. • Poznaje swoją najbliższą okolicę i jej najważniejsze obiekty oraz region, w którym mieszka. • Zna swoją narodowość i symbole narodowe oraz rozpoznaje flagę i hymn Unii Europejskiej. • Wie, że są ludzie zasłużeni dla miejscowości, w której mieszka, Polski i świata. 	<ul style="list-style-type: none"> • Potrafi oceniać postępowanie swoje i innych. • Właściwie reaguje w sytuacjach trudnych, niebezpiecznych, szuka lub udziela pomocy w sytuacjach zagrożenia.
Umiejętności w zakresie postrzegania przyrody	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Obserwuje zmiany zachodzące w otaczającej rzeczywistości przyrodniczej i społecznej, dostrzega przyczyny i skutki, uczy się formułować wnioski. • Dostrzega w swoim otoczeniu przyrodniczym i społecznym cykle i regularności, funkcjonujące prawa i zależności. 	<ul style="list-style-type: none"> • Formułuje wnioski na podstawie obserwacji otaczającej rzeczywistości. • Stara się zapobiegać zniszczeniom w przyrodzie. • Stosuje zasady zdrowego odżywiania. • Interesuje się światem przyrody, systematycznie poszerza wiadomości.

<ul style="list-style-type: none"> • Wymienia kilka charakterystycznych i typowych zwierząt dla danego regionu Polski. • Wymienia i rozpoznaje niektóre zwierzęta egzotyczne. • Rozumie konieczność ochrony środowiska przyrodniczego, również w najbliższej okolicy. • Wie, że człowiek powoduje zniszczenia w przyrodzie. • Zna wpływ światła, powietrza i wody na życie ludzi, roślin i zwierząt. • Zna znaczenie wybranych skał i minerałów. • Zna podstawowe zasady zdrowego odżywiania. • Wie, że należy stosować się do zaleceń lekarzy. • Dostrzega niebezpieczeństwa związane z: kąpielą, zabawami na śniegu i lodzie, zjawiskami atmosferycznymi (burza, huragan, powódź, śnieżyca). 	
---	--

V. Edukacja matematyczna

Umiejętności w zakresie liczenia i sprawności rachunkowej	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Przelicza zbiory w zakresie 100. • Zapisuje liczby cyframi. • Liczy dziesiątkami w zakresie 100. • Liczy setkami w zakresie 1000 (w przód i w tył). • Porównuje dowolne dwie liczby w zakresie 100 (słownie i z użyciem znaków $<$, $>$, $=$). • Dodaje i odejmuje liczby w zakresie 100. • Sprawdza wyniki odejmowania za pomocą dodawania. • Rozwiązuje łatwe równania jednodziałaniowe z niewiadomą w postaci okienka. • Pamięciowo mnoży i dzieli liczby w zakresie 50. • Sprawdza wyniki dzielenia za pomocą mnożenia i odwrotnie. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sprawnie dodaje i odejmuje liczby w zakresie 100. • Sprawnie posługuje się tabliczką mnożenia w zakresie 50. • Wykonuje łatwe obliczenia w zakresie 1000.
Umiejętności w zakresie dokonywania pomiarów	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Dokonuje obliczeń użytecznych w życiu, związanych z: długością, ilością płynów, masą, temperaturą, czasem. • Stosuje pojęcia: pół i ćwierć litra, pół kilograma, pół godziny. • Posługuje się oznaczeniami i skrótami jednostek: długości, pojemności, czasu, masy. • Oblicza długości linii łamanych. • Mierzy i zapisuje wyniki pomiarów, stosuje jednostki miary. • Waży przedmioty, używa jednostek masy, wykonuje proste obliczenia. Stosuje określenia: kilogram, pół kilograma. • Odmierza płyny różnymi miarkami, używa określeń: litr, pół litra, ćwierć litra. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sprawnie odczytuje wskazania zegara oraz dokonuje obliczeń zegarowych

<ul style="list-style-type: none"> • Odczytuje wskazania zegarów, posługuje się pojęciami: pół godziny, kwadrans, minuta. • Wykonuje proste obliczenia zegarowe (pełne godziny). • Dokonuje obliczeń kalendarzowych (pełne miesiące). • Zapisuje i porządkuje chronologicznie daty. • Odczytuje temperaturę. • Rysuje odcinki o podanej długości. 	
Umiejętności w zakresie obliczeń pieniężnych	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Dokonuje prostych obliczeń pieniężnych (cena – ilość – wartość). 	
Umiejętności w zakresie czynności umysłowych	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Odczytuje i zapisuje liczby w systemie rzymskim od I do XII. • Rozpoznaje i nazywa figury geometryczne: koło, kwadrat, prostokąt, trójkąt. • Rozpoznaje i nazywa figury nietypowe, np. zachodzące na siebie. • Rysuje figury symetryczne. • Rysuje figury w powiększeniu i pomniejszeniu oraz zachowuje regularność w prostych motywach. • Rozwiązuje proste zadania tekstowe. • Rozwiązuje proste zadania tekstowe na porównywanie różnicowe. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwiązuje trudniejsze zadania tekstowe.

VI. Zajęcia praktyczno-techniczne

Umiejętności z zakresu znajomości środowiska technicznego	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Dowiaduje się, w jaki sposób powstały przedmioty codziennego użytku, np. meble. • Poznaje rodzaje środków transportu (samochody, statki, samoloty...). • Poznaje podstawowe narzędzia i przyrządy. • Rozpoznaje urządzenia informatyczne (komputer, laptop, telefon komórkowy). • Rozróżnia rodzaje budowli: budynki mieszkalne, wieże, tunele i mosty. • Rozpoznaje urządzenia elektryczne, np. latarka. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rozróżnia rodzaje budowli: biurowe, przemysłowe. • Zna zasady działania prostych urządzeń.
Umiejętności w zakresie bezpieczeństwa oraz praktyczne (od pomysłu do wytworu)	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Uczy się planować kolejne czynności. • Uczy się dobierać właściwy materiał i narzędzia. • Potrafi pracować indywidualnie i w zespole. 	<ul style="list-style-type: none"> • Potrafi ciąć tekturę. • Wie, dlaczego trzeba utrzymywać ład i porządek w miejscu pracy.

<ul style="list-style-type: none"> • Utrzymuje ład i porządek w miejscu pracy. • Uczy się odmierzać potrzebną ilość materiału. • Potrafi ciąć papier. • Uczy się montować modele z papieru i tworzyw sztucznych, np. latawce, samoloty, makiety... • Bezpiecznie korzysta z urządzeń technicznych, narzędzi i materiałów. • Dostrzega niebezpieczeństwa związane z: ruchem drogowym, pozostawianiem bez opieki dorosłych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sprawnie posługuje się różnymi narzędziami potrzebnymi do pracy. • Świadomie przestrzega przepisów ruchu drogowego. • Zawsze przestrzega zasad bezpieczeństwa w różnych miejscach i sytuacjach.
---	---

VII. Wychowanie fizyczne i edukacja zdrowotna

Umiejętności w zakresie sprawności fizycznej	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Bierze udział w krótkich marszobiegach. • Uczy się poprawnie wykonywać ćwiczenia gimnastyczne i proste układy taneczne. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rozumie, że należy dbać o swoją sprawność fizyczną.
Umiejętności dotyczące treningu zdrowotnego	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Reaguje ruchem na różne sygnały wzrokowe i dźwiękowe. • Pokonuje przeszkody, skacze i biega. • Wykonuje proste ćwiczenia równoważne w różnych układach. 	<ul style="list-style-type: none"> • Systematycznie wykonuje ćwiczenia gimnastyczne wzmacniające mięśnie brzucha i kręgosłupa.
Umiejętności w zakresie sportu i wypoczynku	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Rzuca i chwyta, kozłuje i toczy piłkę. • Bierze udział w grach i zabawach sportowych. • Stara się respektować zasady w czasie gier i zabaw. • Stara się właściwie reagować na zwycięstwo i porażkę. 	<ul style="list-style-type: none"> • Przestrzega zasad i je respektuje w czasie gier i zabaw. • Właściwie reaguje na zwycięstwo i porażkę. • Uprawia wybraną dyscyplinę sportową.
Umiejętności w zakresie bezpieczeństwa i higieny osobistej	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Dbą o czystość ciała, zęby, higienę osobistą. • Stara się dbać o ład i porządek w otoczeniu. • Przestrzega zasad bezpieczeństwa podczas zajęć ruchowych. • Rozumie konieczność systematycznej kontroli zdrowia. • Dostrzega niebezpieczeństwa związane z: zatruciami pokarmowymi, środkami chemicznymi, narkotykami, grzybami, alkoholem, papierosami, lekami, ogniem, urządzeniami elektrycznym i gazowymi. • Potrafi wybrać bezpieczne miejsca do zabawy. • Wie, jak właściwie zachowywać się w sytuacji zagrożenia. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zawsze potrafi wybrać bezpieczne miejsca do zabawy lub gry.

Klasa 3

I. Edukacja polonistyczna

Umiejętności w zakresie korzystania z informacji	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Uważnie słucha wypowiedzi innych oraz tekstów czytanych przez nauczyciela, kolegów i je rozumie. • Czyta głośno i po cichu ze zrozumieniem; wyciąga wnioski. • Korzysta z czytelni i biblioteki. • Korzysta z różnych źródeł wiedzy i informacji, np. z podręczników, albumów, encyklopedii, słowników. • Rozpoznaje teksty użytkowe, np. notatka do kroniki, zawiadomienie, list, zaproszenie, życzenia z różnych okazji. 	<ul style="list-style-type: none"> • Czyta poprawnie, płynnie, wyraziście ze zrozumieniem. • Sprawnie korzysta z różnych źródeł wiedzy i informacji, np. podręczników, albumów, encyklopedii, słowników.
Umiejętności w zakresie analizy i interpretacji tekstu	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Systematycznie poszerza zakres słownictwa. • Wskazuje w tekście odpowiedni fragment i argumentuje swój wybór. • Recytuje wiersze z uwzględnieniem: intonacji, siły głosu, tempa, pauz, akcentu logicznego oraz krótkie fragmenty prozy. • Czyta książki i czasopisma wskazane przez nauczyciela i wypowiada się na ich temat. • Korzysta z podręczników, ćwiczeń, zeszytów i innych pomocy dydaktycznych pod kierunkiem nauczyciela. 	<ul style="list-style-type: none"> • Czyta książki i czasopisma wybrane przez siebie. • Samodzielnie korzysta z podręczników, ćwiczeń i innych pomocy dydaktycznych. • Potrafi wypowiedzieć się na temat przeczytanej książki. • Odróżnia język poetycki od mowy potocznej. • Systematycznie rozwija zainteresowania czytelnicze.
Umiejętności w zakresie tworzenia wypowiedzi	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Tworzy swobodnie kilkuzdaniowe ustne i pisemne wypowiedzi na określony temat. • Potrafi napisać krótkie opowiadanie, list, opis, zaproszenie, zawiadomienie, ogłoszenie, notatkę, życzenia. • Dbą o kulturę wypowiedzi. • Stawia pytania związane z wydarzeniami z życia, wypowiedziami nauczyciela i innych osób oraz omawianymi tekstami. • Zna alfabet, potrafi wskazać różnicę między głoską i literą. • Dzieli wyrazy na sylaby. • Wyróżnia wyrazy w zdaniach i zdania w tekście. • Pisze czytelnie, płynnie, w zeszycie w jedną linię, zdania i krótkie teksty z zachowaniem poprawnego kształtu liter, proporcji oraz właściwego rozmieszczenia. • Przepisuje teksty z podręcznika, tablicy i innych źródeł. • Pisze z pamięci i ze słuchu teksty, dba o poprawność gramatyczną, ortograficzną i interpunkcyjną. • W miarę możliwości samodzielnie wykonuje prace domowe. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bezbłędnie przepisuje teksty z podręcznika, tablicy i innych źródeł. • Tworzy dłuższe pisemne wypowiedzi na dany temat. • Zna i stosuje reguły gramatyczne i ortograficzne. • Samodzielnie wykonuje prace domowe.

II. Edukacja muzyczna

Umiejętności w zakresie odbioru muzyki	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Śpiewa piosenki ze słuchu, zbiorowo, z zastosowaniem zmian tempa, artykulacji i dynamiki. • Śpiewa z pamięci hymn narodowy. • Gra proste melodie ze słuchu i częściowo z nut na dostępnych mu instrumentach melodycznych. • Gra proste rytmy na instrumentach perkusyjnych. • Wykonuje inscenizacje piosenek i zabaw przy muzyce. • Wykonuje i interpretuje ruchem zmiany dynamiczne słuchanych utworów muzycznych. • Wykonuje ćwiczenia rytmiczne i reaguje ruchem na zmianę rytmu. • Rozróżnia podstawowe elementy muzyki i znaki notacji muzycznej; zna podstawowe pojęcia. • Słucha utworów muzycznych i niektóre z nich rozpoznaje. • Rozróżnia ludzkie głosy (sopran, bas). • Rozpoznaje brzmienie niektórych instrumentów melodycznych i perkusyjnych. • Rozpoznaje podstawowe formy muzyczne: AB, ABA. • Wyraża różnymi środkami charakter emocjonalny muzyki, np. malując ilustracje do słuchanych utworów. • Tańczy podstawowe kroki, np. krakowiaka, polki, tańca kaszubskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> • Śpiewa piosenki jednogłosowo indywidualnie z zastosowaniem zmian tempa, artykulacji i dynamiki. • Określa charakter i nastrój utworu muzycznego. • Rozpoznaje barwy czterech głosów ludzkich oraz brzmienie niektórych instrumentów. • Chętnie gra na wybranym instrumencie krótkie utwory z nut. • Rozróżnia style w muzyce. • Wie, do jakich grup należą poznane instrumenty. • Zna wybrane przyśpiewki ludowe i wie, z którego regionu pochodzi dana melodia. • Rozwija zainteresowania muzyczne.
Umiejętności w zakresie tworzenia muzyki	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Akompaniuje do piosenek i zabaw. • Improwizuje głosem i na instrumentach, zgodnie z podanymi zasadami. • Improwizuje melodie do zrytmizowanych wierszy oraz do podanego tematu rytmicznego. • Tworzy ilustracje muzyczne do opowiadań i wierszy. • Swobodnie interpretuje ruchem tematy rytmiczne, piosenki, utwory instrumentalne. 	<ul style="list-style-type: none"> • Gra na wybranym instrumencie melodycznym własne proste kompozycje. • Potrafi zaprezentować fragment układu tanecznego według własnego pomysłu.

III. Edukacja plastyczna

Umiejętności w zakresie percepcji sztuki	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Uczestniczy w życiu kulturalnym swojego środowiska. • Zna placówki kultury działające na jego terenie. • Wie, co to jest przekaz medialny. Wykorzystuje przekazy medialne we własnej twórczości. Rozumie, że nie wolno naruszać praw autora. 	<ul style="list-style-type: none"> • Interesuje się życiem kulturalnym swojego środowiska i kraju.

Umiejętności w zakresie ekspresji przez sztukę	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • W swoich pracach plastyczno-technicznych korzysta z różnych technik plastycznych, wykorzystuje różnorodne materiały, przybory i narzędzia. • Uwzględnia w swoich pracach: wielkość, kształt, barwę, fakturę. • Przedstawia i wyraża w swoich pracach własne przeżycia, obserwacje, marzenia, wyobrażenia, otaczając rzeczywistość przyrodniczą i społeczną oraz świat fantazji. • Projektuje i wykonuje płaskie i przestrzenne formy użytkowe, uwzględniając zasady kompozycji. • Przyczynia się do upowszechniania kultury w środowisku szkolnym. • Realizuje proste projekty, mające na celu kształtowanie własnego wizerunku. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uzasadnia swoje wybory technik, materiałów, narzędzi i przyborów.
Umiejętności w zakresie recepcji sztuki	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Określa dziedziny sztuk plastycznych, specjalności zawodowe, czynności, narzędzia, działy sztuki użytkowej, związek funkcji i formy. • Rozróżnia dziedziny działalności twórczej człowieka: architektura, sztuki plastyczne, fotografia, film, telewizja, internet, rzemiosło artystyczne, sztuka ludowa. • Rozpoznaje wybrane dzieła sztuki należące do polskiego i europejskiego dziedzictwa kultury. • Posługuje się podstawowymi pojęciami z dziedziny sztuki. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rozróżnia dziedziny działalności twórczej człowieka i wypowiada się na ich temat. • Rozwija zainteresowania związane ze sztuką.

IV. Edukacja społeczno-przyrodnicza

Umiejętności społeczne	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Ocenia postępowanie swoje i innych, potrafi odróżnić, co jest dobre, a co złe. • Rozpoznaje sygnały alarmowe (akustyczne) w sytuacjach szkolnych i pozaszkolnych, właściwie na nie reaguje. • Zna numery telefonów: pogotowia ratunkowego, policji, straży pożarnej i numer alarmowy 112. • Właściwie reaguje w sytuacjach trudnych, niebezpiecznych, szuka lub udziela pomocy w sytuacjach zagrożenia. • Rozumie swoje role i przestrzega norm postępowania jako członek różnych społeczności (np. dziecko, kolega, widz, pasażer). • Rozumie, że trzeba dostosować swoje wymagania do sytuacji ekonomicznej rodziny. • Nawiązuje pozytywne kontakty w grupie. • Zna prawa i obowiązki ucznia. 	<ul style="list-style-type: none"> • Jest otwarty na nowe sytuacje i potrafi się w nich odnaleźć. • Zna i zawsze przestrzega praw oraz chętnie wypełnia obowiązki ucznia, dziecka. • Chętnie uczestniczy w działaniach charytatywnych na rzecz potrzebujących pomocy. • Wie, że należy dbać o poprawne relacje z innymi ludźmi.

<ul style="list-style-type: none"> • Wykazuje poczucie przynależności do rodziny, społeczności szkolnej, lokalnej. • Uczestniczy w wydarzeniach organizowanych przez lokalną społeczność. • Wykazuje szacunek i zrozumienie dla innych osób. • Szanuje pracę własną i innych; wie, że pieniądze otrzymuje się za pracę. • Poznaje pracę ludzi różnych zawodów i rozumie jej znaczenie. • Podejmuje zadania wymagające troskliwości i opiekuńczości. • Respektuje prawo innych do wypoczynku. • Rozumie konieczność utrzymywania dobrych relacji z sąsiadami. • Akceptuje różnice między ludźmi, przejawia zachowania tolerancyjne i szacunek dla odmienności; jest tolerancyjny wobec osób innej narodowości, tradycji kulturowej. • Potrafi właściwie zachowywać się w sytuacji zagrożenia ze strony innych ludzi. • Wie, do kogo zwrócić się o pomoc. • Współpracuje z innymi w różnych sytuacjach. • Zna zawody osób, które mogą pomóc w trudnych i niebezpiecznych sytuacjach. • Zna swoją najbliższą okolicę i jej najważniejsze obiekty oraz nazwę regionu, w którym mieszka; zna tradycje tego regionu. • Zna swoją narodowość i symbole narodowe oraz rozpoznaje flagę i hymn Unii Europejskiej. • Wie, że są ludzie zasłużeni dla miejscowości, w której mieszka, dla Polski i dla świata. • Wykazuje poczucie tożsamości kulturowej, historycznej i narodowej. 	
Umiejętności w zakresie postrzegania przyrody	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Obserwuje zmiany zachodzące w otaczającej rzeczywistości przyrodniczej i społecznej, dostrzega przyczyny i skutki, formułuje wnioski. • Dostrzega w swoim otoczeniu przyrodniczym i społecznym cykle i regularności, funkcjonujące prawa i zależności. • Wymienia charakterystyczne cechy krajobrazów Polski: nadmorskiego, nizinnego, górskiego. • Wymienia kilka charakterystycznych i typowych zwierząt dla danego regionu Polski. • Wymienia i rozpoznaje niektóre zwierzęta egzotyczne. • Obserwuje zmiany zachodzące w przyrodzie oraz dostrzega ich przyczyny i skutki. • Potrafi opisać życie w wybranych ekosystemach. • Rozumie konieczność ochrony środowiska przyrodniczego, również w najbliższej okolicy; podejmuje działania na rzecz ochrony przyrody w swoim środowisku. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wie, co to jest wyżyna i potrafi wymienić jej charakterystyczne cechy. • Potrafi wymienić różne zwierzęta żyjące w Polsce i rośliny rosnące na tym terenie (w tym nazwy gatunków chronionych). • Zawsze przestrzega zasad właściwego odżywiania się. • Interesuje się światem przyrody; systematycznie poszerza wiadomości.

<ul style="list-style-type: none"> • Wie, jakie zniszczenia w przyrodzie powoduje człowiek. • Zna wpływ światła, powietrza i wody na życie ludzi, roślin i zwierząt. • Zna znaczenie wybranych skał i minerałów. • Wyróżnia i nazywa części ciała oraz organy wewnętrzne, np. serce. • Zna podstawowe zasady zdrowego odżywiania się. • Rozumie konieczność systematycznej kontroli zdrowia; stosuje się do zaleceń lekarzy (w tym stomatologa). • Podejmując różnorodne aktywności, bierze pod uwagę bezpieczeństwo swoje i innych. • Dostrzega niebezpieczeństwa związane z: kąpielą, zabawami na śniegu i lodzie, zjawiskami atmosferycznymi (burza, huragan, powódź, śnieżycy). • Orientuje się w zagrożeniach ze strony roślin i zwierząt. 	
--	--

V. Edukacja matematyczna

Umiejętności w zakresie liczenia i sprawności rachunkowej	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Liczy (w przód i w tył) od danej liczby po 1. • Liczy dziesiątkami w zakresie 100 i setkami w zakresie 1000. • Zapisuje cyframi i odczytuje liczby w zakresie 1000. • Porównuje dowolne dwie liczby w zakresie 1000 (słownie i z użyciem znaków $<$, $>$, $=$). • Dodaje i odejmuje liczby w zakresie 100. • Sprawdza wyniki odejmowania za pomocą dodawania. • Rozwiązuje łatwe równania jednodziałaniowe z niewiadomą w postaci okienka. • Pamięciowo mnoży i dzieli liczby w zakresie tabliczki mnożenia. • Sprawdza wyniki dzielenia za pomocą mnożenia i odwrotnie. • Oblicza długości linii łamanych, obwody prostokątów, trójkątów, kwadratów. • Dokonuje obliczeń kalendarzowych (pełne miesiące). • Wykonuje proste obliczenia zegarowe (pełne godziny). • Wykonuje proste obliczenia, używając miar masy, pojemności. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wykonuje łatwe obliczenia w zakresie 1000. • Stosuje wyrażenia dwumianowane w zapisie wyników pomiaru.
Umiejętności w zakresie dokonywania pomiarów	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Dokonuje pomiarów użytecznych w życiu związanych z: długością, ilością płynów, masą, temperaturą, czasem. • Stosuje pojęcia: pół i ćwierć litra, pół kilograma, pół godziny. • Posługuje się oznaczeniami i skrótami jednostek: długości, pojemności, czasu, masy. • Mierzy i zapisuje wyniki pomiarów, stosuje jednostki miary (metr, centymetr, milimetr), używa pojęcia kilometr w sytuacjach życiowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dokonuje obliczeń zegarowych (pełne minuty). • Sprawnie posługuje się zegarem w systemach 12- i 24-godzinnym. • Sprawnie oblicza upływ czasu na zegarze.

<ul style="list-style-type: none"> • Waży przedmioty, używa jednostek masy: kilogram, pół kilograma, dekagram, gram. • Odmierza płyny różnymi miarkami, używa określeń: litr, pół litra, ćwierć litra. • Odczytuje wskazania zegarów, posługuje się pojęciami: pół godziny, kwadrans, minuta. • Zapisuje i porządkuje chronologicznie daty. • Odczytuje temperaturę. • Odczytuje i zapisuje liczby w systemie rzymskim od I do XII. • Rysuje odcinki o podanej długości. 	
Umiejętności w zakresie obliczeń pieniężnych	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Dokonuje obliczeń pieniężnych (cena – ilość – wartość) i radzi sobie w codziennych sytuacjach wymagających takich umiejętności. 	
Umiejętności w zakresie czynności umysłowych	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Rozpoznaje i nazywa figury geometryczne: koło, kwadrat, prostokąt, trójkąt. • Rozpoznaje i nazywa figury nietypowe, np. zachodzące na siebie. • Rysuje figury symetryczne. • Rysuje figury w powiększeniu i pomniejszeniu oraz zachowuje regularność w prostych motywach. • Rozwiązuje proste zadania tekstowe. • Rozwiązuje zadania tekstowe na porównywanie różnicowe. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwiązuje trudniejsze zadania tekstowe.

VI. Zajęcia praktyczno-techniczne

Umiejętności w zakresie znajomości środowiska technicznego	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Orientuje się, w jaki sposób powstały przedmioty codziennego użytku, np. meble. • Rozpoznaje rodzaje środków transportu (samochody, statki, samoloty...). • Rozpoznaje podstawowe narzędzia i przyrządy. • Rozpoznaje urządzenia informatyczne (komputer, laptop, telefon komórkowy). • Rozróżnia rodzaje budowli: budynki mieszkalne, biurowe, przemysłowe oraz wieże, tunele i mosty. • Rozpoznaje urządzenia elektryczne, np. latarka. • Określa wartość urządzeń technicznych z różnych punktów widzenia. 	<ul style="list-style-type: none"> • Potrafi wymienić elementy budowy wybranych urządzeń. • Wykonuje makietę wybranej budowli lub większej liczby obiektów.

Umiejętności w zakresie bezpieczeństwa oraz praktyczne (od pomysłu do wytworu)	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> Planuje kolejne czynności. Dobiera właściwy materiał i narzędzia. Potrafi pracować indywidualnie i w zespole. Utrzymuje ład i porządek w miejscu pracy i wie, dlaczego trzeba to robić. Potrafi odmierzać potrzebną ilość materiału. Potrafi ciąć papier i tekturę. Potrafi montować modele z papieru i tworzyw sztucznych, np. latawce, samoloty, makiety. Rozumie potrzebę organizowania działania technicznego. W miarę możliwości montuje obwód elektryczny pod kierunkiem nauczyciela. Bezpiecznie używa narzędzi, materiałów, urządzeń. Wie, jak bezpiecznie korzystać ze środków komunikacji i poruszać się po drogach (w tym na rowerze). 	<ul style="list-style-type: none"> Sprawnie korzysta z urządzeń informatycznych: telefon komórkowy, komputer, laptop. Projektuje i wykonuje płaskie i przestrzenne formy użytkowe, uwzględniając zasady kompozycji.

VII. Wychowanie fizyczne i edukacja zdrowotna

Umiejętności w zakresie sprawności fizycznej	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> Bierze udział w marszobiegach. Poprawnie wykonuje ćwiczenia gimnastyczne i proste układy taneczne. Systematycznie wykonuje ćwiczenia gimnastyczne wzmacniające mięśnie brzucha i kręgosłupa. 	<ul style="list-style-type: none"> Sprawnie korzysta z różnych przyborów gimnastycznych. Systematycznie dba o własną sprawność fizyczną.
Umiejętności dotyczące treningu zdrowotnego	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> Reaguje ruchem na różne sygnały wzrokowe i dźwiękowe. Pokonuje przeszkody, skacze, biega. Zna wszystkie pozycje wyjściowe do ćwiczeń. Wykonuje ćwiczenia: równoważne w różnych układach, kształtujące skoczność i zwinność. Wykonuje przewrót w przód. 	<ul style="list-style-type: none"> Uprawia wybraną dyscyplinę sportową.
Umiejętności w zakresie sportu i wypoczynku	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> Rzuca i chwyta, kozłuje, odbija i toczy piłkę. Jeździ na rowerze, rolnkach, wrotkach. Bierze udział w grach i zabawach, zawodach sportowych. Respektuje zasady gier i zabaw oraz podporządkowuje się im. Właściwie reaguje na zwycięstwo i porażkę. 	<ul style="list-style-type: none"> Uprawia wybraną dyscyplinę sportową. Aktywnie uczestniczy w grach zespołowych, zawodach sportowych.

Umiejętności w zakresie bezpieczeństwa i higieny osobistej	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Dbą o czystość ciała, prawidłową postawę, zęby, higienę osobistą, czystość odzieży oraz ład i porządek w otoczeniu. • Wie, jak należy się odżywiać, gdy prowadzi się aktywny tryb życia. • Przestrzega zasad bezpieczeństwa podczas zajęć ruchowych. • Potrafi wybrać bezpieczne miejsca do zabawy. • Wie, jak właściwie zachowywać się w sytuacji zagrożenia. • Dostrzega niebezpieczeństwa związane z zatruciami pokarmowymi, środkami chemicznymi, narkotykami, grzybami, używkami, papierosami, lekami, ogniem, urządzeniami elektrycznym i gazowymi, molestowaniem seksualnym, wymuszeniami, ruchem drogowym, pozostawianiem bez opieki dorosłych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rozumie zasady właściwego zachowania podczas imprez sportowych i przestrzega tych zasad. • Bezpiecznie posługuje się nietypowymi przyborami gimnastycznymi. • Zawsze przestrzega zasad bezpiecznej zabawy w różnych miejscach.

Zajęcia komputerowe (klasy 1–3)

Zgodnie z wytycznymi nowej podstawy programowej zajęcia komputerowe należy prowadzić w korelacji z pozostałymi obszarami edukacji. W klasach 1–3 szkoły podstawowej komputer ma być wykorzystywany jako urządzenie, które wzbogaca proces nauczania i uczenia się.

Uczniowie:

- poznają zasady obsługi komputera oraz jego oprzyrządowania,
- piszą teksty,
- tworzą rysunki, animacje i prezentacje,
- rozwijają zainteresowania i utrwalają wiadomości, korzystając z edukacyjnych gier komputerowych (programy edukacyjne na płytach i w sieci),
- zdobywają podstawową wiedzę na temat funkcjonowania niektórych programów.

Uczniom klas 1–3 należy umożliwić korzystanie ze szkolnej pracowni komputerowej. Zaleca się, aby podczas zajęć każde dziecko miało do swojej dyspozycji osobny komputer z dostępem do internetu.

Umiejętności podstawowe i ponadpodstawowe (w ujęciu ogólnym)

Klasa 1

Umiejętności w zakresie edukacji komputerowej	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Umie włączyć i wyłączyć komputer. • Nazywa podstawowe elementy zestawu komputerowego. • Posługuje się myszą i klawiaturą. • Rozpoznaje klawisze literowe i cyfrowe. • Zna niektóre pojęcia związane z obsługą komputera oraz nazwy klawiszy (np. kliknąć, kursor, Przybornik, Spacja, Caps Lock, Enter, Shift, Backspace, Delete, Alt prawy). 	<ul style="list-style-type: none"> • Samodzielnie pisze litery, wyrazy i krótkie zdania, korzystając z edytora tekstu w programie Microsoft Word. • Samodzielnie korzysta z podstawowych narzędzi z Przybornika w edytorze grafiki Paint i wykonuje rysunki. • Wie, że za pośrednictwem komputera można korzystać z internetu.

<ul style="list-style-type: none"> Wykonuje polecenia wymagające zastosowania wybranych klawiszy. Pisze (z pomocą nauczyciela) litery, cyfry, wyrazy i krótkie zdania, korzystając z edytora tekstu w programie Microsoft Word. Korzysta (z pomocą nauczyciela) z podstawowych narzędzi z Przybornika w edytorze grafiki Paint. Umie uruchomić edukacyjną grę komputerową i zna zasady jej działania. 	<ul style="list-style-type: none"> Obserwuje osobę dorosłą korzystającą z internetu, z pomocą nauczyciela przegląda bezpieczne strony internetowe.
Umiejętności w zakresie bezpieczeństwa	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> Dobrze zna regulamin obowiązujący w pracowni komputerowej i stosuje się do niego. Prawidłowo włącza i wyłącza komputer. Wie, że z komputera i z internetu trzeba korzystać tak, by nie narażać własnego zdrowia i bezpieczeństwa. 	<ul style="list-style-type: none"> Doskonale zna regulamin obowiązujący w pracowni komputerowej i stosuje się do niego. Rozumie, że podczas korzystania z sieci nie wolno ujawniać swoich danych. Informuje innych o ewentualnych zagrożeniach.

Klasa 2

Umiejętności w zakresie edukacji komputerowej	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> Sprawnie posługuje się myszą – korzysta z jej prawego i lewego przycisku. Rozpoznaje wybrane klawisze i wykonuje polecenia z ich wykorzystaniem. Wie, jak korzystać z klawiszy – strzałek kursorów. Samodzielnie pisze litery, cyfry, wyrazy, zdania i krótkie teksty, korzystając z edytora tekstu w programie Microsoft Word. Stosuje niektóre elementy formatowania tekstu (np. rozmiar i kolor czcionki). Samodzielnie wykonuje rysunki, korzystając z podstawowych narzędzi z Przybornika w edytorze grafiki Paint. Wie, do czego służy Kalkulator. Rozpoznaje i nazywa nośniki (np. płyta CD). Umie uruchomić edukacyjną grę komputerową; zna zasady jej działania, czyta prostą instrukcję; korzysta z opcji w grach edukacyjnych. 	<ul style="list-style-type: none"> Sprawnie pisze, korzystając z edytora tekstu w programie Microsoft Word oraz tworzy rysunki w programie Paint. Bez problemu stosuje elementy formatowania. Wykonuje polecenia z wykorzystaniem Kalkulatora (zgodnie z odpowiednim zakresem liczbowym). Przegląda wybrane przez nauczyciela strony internetowe (np. stronę swojej szkoły).
Umiejętności w zakresie bezpieczeństwa	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> Stosuje się do regulaminu obowiązującego w pracowni komputerowej. Bezwzględnie przestrzega zasad prawidłowego włączania i wyłączania komputera. Wie, że z komputera i z internetu trzeba korzystać tak, by nie narażać własnego zdrowia i bezpieczeństwa. 	<ul style="list-style-type: none"> Doskonale zna regulamin obowiązujący w pracowni komputerowej i stosuje się do niego. Rozumie, że podczas korzystania z sieci, nie wolno ujawniać swoich danych. Informuje innych o zagrożeniach.

Klasa 3

Umiejętności w zakresie edukacji komputerowej	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Umie obsługiwać komputer. • Sprawnie posługuje się myszą i klawiaturą. • Poprawnie nazywa najważniejsze elementy zestawu komputerowego i zna ich przeznaczenie. • Samodzielnie uruchamia niektóre programy. • Korzysta z poznanych opcji w programach. • Wpisuje za pomocą klawiatury litery, cyfry i inne znaki, wyrazy, zdania i krótkie teksty. • Wykonuje rysunki za pomocą wybranego edytora grafiki. • Stosuje wybrane elementy formatowania tekstu (np. kopiowanie, usuwanie, pogrubianie). • Zapisuje i drukuje opracowany samodzielnie tekst lub rysunek. • Korzysta z Kalkulatora. • Odtwarza animacje i prezentacje multimedialne. • Przegląda wybrane przez nauczyciela strony internetowe (np. stronę swojej szkoły). • Wyszukuje informacje, korzystając ze wskazanych przez nauczyciela adresów stron internetowych i umie z nich skorzystać. • Dostrzega elementy aktywne na stronie internetowej, nawiguje po stronach w określonym zakresie. • Posługuje się wybranymi programami i grami edukacyjnymi, rozwijając swoje zainteresowania i poszerzając zakres wiadomości. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sprawnie pisze, korzystając z edytora tekstu w programie Microsoft Word oraz tworzy rysunki w programie Paint. • Sprawnie korzysta z przekazów multimedialnych; stosuje ich wytwory w swojej działalności twórczej (zgodnie z elementarną wiedzą o prawach autora). • Sprawnie realizuje proste projekty w zakresie form użytkowych, w tym służące kształtowaniu własnego wizerunku i otoczenia oraz upowszechnianiu kultury w środowisku szkolnym (stosując określone narzędzia i wytwory przekazów medialnych).
Umiejętności w zakresie bezpieczeństwa	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Stosuje się do regulaminu obowiązującego w pracowni komputerowej. • Bezwzględnie przestrzega zasad prawidłowego włączania i wyłączenia komputera. • Wie, że z komputera i z internetu trzeba korzystać tak, by nie narażać własnego zdrowia i bezpieczeństwa. • Zna zagrożenia wynikające z korzystania z komputera, internetu i multimediiów: <ul style="list-style-type: none"> – wie, że praca przy komputerze męczy wzrok, nadwęża kręgosłup, ogranicza kontakty społeczne, – ma świadomość niebezpieczeństw wynikających z anonimowości kontaktów i podawania swojego adresu, – stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera, internetu i multimediiów. • Wie, że dzieci powinny korzystać tylko z gier dostosowanych do wieku i poziomu umiejętności najmłodszych użytkowników komputerów. 	<ul style="list-style-type: none"> • Doskonale zna regulamin obowiązujący w pracowni komputerowej i stosuje się do niego. • Rozumie, że korzystając z sieci nie wolno ujawniać danych personalnych. • Informuje innych o zagrożeniach.

Etyka (klasy 1–3)

Umiejętności podstawowe i ponadpodstawowe (w ujęciu ogólnym)

Klasa 1

Umiejętności w zakresie etyki	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> Przestrzega reguł obowiązujących w grupie dzieci. Współpracuje z dziećmi w zabawach i w sytuacjach zadaniowych. Grzecznie zwraca się do dorosłych, ustępuje starszym miejsca w autobusie, podaje upuszczony przedmiot. Wie, że nie można dążyć do zaspokojenia swoich pragnień kosztem innych i kosztem niszczenia przyrody. Zdaje sobie sprawę z tego, jak ważna jest prawdomówność. Stara się przeciwstawiać kłamstwu i obmowie. Wie, że nie wolno zabierać cudzej własności bez pozwolenia. Pamięta o oddawaniu pożyczonych rzeczy i nie niszczy ich. Niesie pomoc potrzebującym, także w sytuacjach codziennych. Wie, że ludzie żyją w różnych warunkach i dlatego nie można chwalić się bogactwem. Nie dokucza dzieciom z biedniejszych środowisk. 	<ul style="list-style-type: none"> Wie, że należy naprawić wyrządzoną szkodę. Jest prawdomówny. Nie zabiera cudzej własności bez pozwolenia. Oddaje pożyczone rzeczy i nie niszczy ich. Nie chwali się posiadaniem dóbr materialnych.

Klasa 2

Umiejętności w zakresie etyki	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> Przestrzega reguł obowiązujących w grupie dziecięcej. Współpracuje z dziećmi w zabawach i w sytuacjach zadaniowych. Grzecznie zwraca się do innych osób. Ustępuje starszym miejsca w autobusie, podaje upuszczony przedmiot, przepuszcza starszych w drzwiach. Wie, że nie można dążyć do zaspokojenia swoich pragnień kosztem innych i kosztem niszczenia przyrody. Zdaje sobie sprawę z tego, jak ważna jest prawdomówność. Stara się przeciwstawiać kłamstwu i obmowie. Wie, że nie wolno zabierać cudzej własności bez pozwolenia. Pamięta o oddawaniu pożyczonych rzeczy i nie niszczy ich. Niesie pomoc potrzebującym, także w sytuacjach codziennych. Wie, że ludzie żyją w różnych warunkach i dlatego nie można chwalić się bogactwem. Nie dokucza dzieciom z biedniejszych środowisk. 	<ul style="list-style-type: none"> Stara się naprawić wyrządzoną szkodę. Przeciwstawia się kłamstwu i obmowie. Nie zabiera cudzej własności bez pozwolenia. Nie chwali się posiadaniem dóbr materialnych.

Klasa 3

Umiejętności w zakresie etyki	
podstawowe	ponadpodstawowe
<ul style="list-style-type: none"> • Rozumie, że ludzie mają równe prawa, niezależnie od tego, gdzie się urodzili, jak wyglądają, jaką religię wyznają, jaki mają status materialny. • Okazuje szacunek starszym. • Zastanawia się na tym, na co ma wpływ, na czym mu zależy, do czego może dążyć, nie krzywdząc innych. • Stara się nieść pomoc potrzebującym. • Wie, na czym polega prawdomówność i jak ważna jest odwaga przeciwstawiania się kłamstwu i obmowie; potrafi z tej perspektywy oceniać zachowania bohaterów baśni, opowiadań, legend, komiksów. • Wie, że nie można przywłaszczać sobie cudzej własności i stara się tego przestrzegać. • Wie, że należy naprawić wyrządzoną szkodę. • Dostrzega, kiedy postaci z baśni, opowiadań, legend, komiksów nie przestrzegają reguły „nie kradnij”. • Starannie dobiera przyjaciół i pielęgnuje przyjaźnie w miarę swych możliwości. • Wie, że jest częścią przyrody, chroni ją i szanuje. 	<ul style="list-style-type: none"> • Podejmuje inicjatywy na rzecz ludzi potrzebujących pomocy. • Podejmuje inicjatywy na rzecz ochrony przyrody. • Stara się naprawić wyrządzoną szkodę. • Przeciwstawia się kłamstwu i obmowie.

Umiejętności ucznia i jego osiągnięcia po pierwszym etapie edukacji (w ujęciu szczegółowym)

W procesie dydaktyczno-wychowawczym dziecko opanowuje umiejętności proste i złożone, teoretyczne i praktyczne. To one decydują o aktywności edukacyjnej dziecka, warunkują jego samodzielne działanie oraz uczenie się w klasach 4–6 i dalszej edukacji. W *Programie edukacji wczesnoszkolnej* wyróżniono 10 takich rodzajów aktywności edukacyjnej ucznia:

- mówienie,
- słuchanie,
- czytanie,
- pisanie,
- liczenie – rozumowanie,
- śpiewanie – granie – taniec,
- rysowanie – malowanie – majsterkowanie,
- poznawanie otoczenia i świata przyrody,
- twórcze działanie,
- sprawność ruchowa.

Stanowią one podstawowy element integrujący treści kształcenia:

- polonistyczne,
- matematyczne,
- społeczno-przyrodnicze,
- plastyczne,
- techniczne,
- muzyczne,
- zdrowotne.

Ich integrujący charakter sprawia, że mogą i powinny one być kształtowane i doskonalone w wielu sytuacjach dydaktycznych organizowanych przez nauczyciela. Zakres realizacji treści jest uzależniony od wieku dziecka. Wyszczególnione dalej umiejętności ucznia należy traktować jako orientacyjne, gdyż stopień ich opanowania zależy w dużej mierze od zespołu uczniowskiego i indywidualnych predyspozycji każdego dziecka.

I. Mówienie

Umiejętności dziecka po zakończeniu kształcenia w przedszkolu		
<p>Porozumiewa się z rówieśnikami i dorosłymi – prowadzi rozmowę. Pyta i udziela jednoznacznych odpowiedzi na pytania innych. Wykazuje świadomość zakresu znaczeniowego wyrazów. Rozumie dłuższe wypowiedzi. Samorzutnie wypowiada się na temat własnych potrzeb, odczuć, przeżyć, oczekiwań, ilustracji, wydarzeń z życia. Stosuje w mowie, w miarę poprawnie pod względem artykulacyjnym, gramatycznym, fleksyjnym i składniowym, elementy techniki języka mówionego. Samorzutnie stawia pytania, w celu zaspokojenia swojej ciekawości poznawczej. Pyta i udziela jednoznacznych odpowiedzi na pytania innych. Układa krótkie zdania, dzieli je na słowa, słowa na sylaby, sylaby na głoski. Układa dłuższe, spójne wypowiedzi o ważnych sprawach. Mówi płynnie, niezbyt głośno, dostosowuje ton głosu do sytuacji. Używa zwrotów grzecznościowych. Dostosowuje swoje wypowiedzi do sytuacji. Tworzy swobodne wypowiedzi zainspirowany oglądaną audycją telewizyjną, filmem, słuchanym tekstem.</p>		
Umiejętności ucznia po klasie 1	Umiejętności ucznia po klasie 2	Osiągnięcia ucznia po pierwszym etapie edukacji
<ul style="list-style-type: none"> • W miarę poprawnie gramatycznie wypowiada się na temat własnych przeżyć, wydarzeń z życia, ilustracji, czytanych i słuchanych tekstów. • Stawia pytania, odpowiada. • Dzieli słowa na głoski i sylaby. • Stosuje w mowie elementy techniki języka mówionego (tempo, pauza, intonacja...). • Wyodrębnia i nazywa w mowie i piśmie wyrazy oznaczające nazwy ludzi, roślin, zwierząt, rzeczy, czynności i stanów, cech. • Prowadzi rozmowę na tematy wynikające z potrzeb, zainteresowań, doświadczeń i przeżyć dziecka. • W wypowiedziach zachowuje zgodność formy wyrazowej. • Opowiada o sytuacjach, w jakich się znajduje. • Używa właściwych sygnałów niewerbalnych odpowiednio do sytuacji. • W wypowiedziach używa zwrotów grzecznościowych. • Omawia etapy swojej pracy i ocenia efekty. • Rozumie pojęcia związane z realizowaną tematyką i uwzględnia je w swoich wypowiedziach. • Odtwarza z pamięci teksty dla dzieci. • Bierze udział w zabawach teatralnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wypowiada się na temat własnych przeżyć, wydarzeń z życia, czytanych lub wysłuchanych utworów literackich, oglądanych sztuk teatralnych, audycji telewizyjnych, filmów, wysłuchanych nagrań i audycji radiowych. • Wygłasza wiersz z pamięci, uwzględniając odpowiednią intonację, siłę głosu, tempo, pauzy. • Stawia pytania związane z wydarzeniami z życia, własnymi zainteresowaniami, czytаныmi i wysłuchanymi tekstami, oglądanymi sztukami teatralnymi... • Udzielając odpowiedzi na pytania nauczyciela i innych osób, zwraca uwagę na poprawność gramatyczną formułowanych zdań. • Prowadzi rozmowę (mówi i słucha) związaną z wydarzeniami z otoczenia, zainteresowaniami, przeżyciami, czytаныmi i słuchanymi tekstami, oglądanymi i wysłuchanymi audycjami telewizyjnymi i radiowymi. • Poprawnie formułuje zdania pytające, oznajmujące, rozkazujące, wykrzyknikowe. • W wypowiedziach używa wyrazów bliskoznacznych, wieloznacznych, o znaczeniu podobnym i przeciwnym. • We właściwy sposób artykułuje swoje potrzeby, oczekiwania. • Prezentuje swój punkt widzenia oraz przyjmuje informacje zwrotne. 	<ul style="list-style-type: none"> • Układa swobodne, spontaniczne, spójne wypowiedzi i wielozdaniowe opowiadania twórcze na podstawie własnych przeżyć, doświadczeń, obserwacji, treści czytanych i słuchanych oraz oglądanych sztuk teatralnych. • Wygłasza wiersz z pamięci oraz krótkie fragmenty prozy z uwzględnieniem: intonacji, siły głosu, tempa, pauz, akcentu logicznego. • Stawia pytania związane z wydarzeniami z życia, wypowiedziami nauczyciela i innych osób oraz omawianymi tekstami. • Udziela adekwatnych odpowiedzi na postawione pytania. • Przekształca zdania. • Systematycznie poszerza zakres słownictwa. • W wypowiedziach używa wyrazów bliskoznacznych. • W czasie rozmowy zachowuje formę dialogową (mówi i słucha), wyraża swoje odczucia. • Dbą o kulturę wypowiedzi. • Stosuje zwroty grzecznościowe. • W wypowiedziach świadomie stosuje zasady gramatyki i frazeologii języka. • Wypowiada się swobodnie, spontanicznie w formie kilkuzdaniowej na określony temat. • Prezentuje własne zdanie, uzasadnia swój punkt widzenia, sygnalizuje prośby, potrzeby i oczekiwania.

Umiejętności ucznia po klasie 1	Umiejętności ucznia po klasie 2	Osiągnięcia ucznia po pierwszym etapie edukacji
	<ul style="list-style-type: none"> • Wypowiada się na temat własnej pracy, omawia jej przebieg i efekty. • Wykorzystuje język symboli, wyrażań, znaków, gestów do nazywania i opisywania rzeczywistości. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wypowiada się na temat własnej działalności, pracy, omawia jej etapy, ocenia jej efekty. • Układa spójne, logiczne wypowiedzi na podstawie własnych obserwacji, przeżyć, działalności oraz pracy osób z najbliższego otoczenia. • Wypowiada się na temat swojej roli w grupie, ocenia efekty pracy własnej i grupy. • Wykorzystuje język symboli, wyrażań, sygnałów niewerbalnych w procesie komunikowania się, nazywania i opisywania otaczającej rzeczywistości.

II. Słuchanie

Umiejętności dziecka po zakończeniu kształcenia w przedszkolu		
<p>Rozpoznaje różnego rodzaju dźwięki z otoczenia, w tym głoski, zgłoski, słowa, zdania. Wykonuje polecenia, zadania zgodnie z instrukcją. Zachowuje się stosownie do poleceń. Skupia swoją uwagę w czasie słuchania tekstów literackich, muzyki, poleceń, informacji. Podczas prowadzonej rozmowy słucha innych. Słucha i rozpoznaje efekty dźwiękowe, pochodzące z różnych środowisk (przyrodniczych, technicznych, społecznych...). Słucha i rozpoznaje brzmienie niektórych instrumentów muzycznych.</p>		
Umiejętności ucznia po klasie 1	Umiejętności ucznia po klasie 2	Osiągnięcia ucznia po pierwszym etapie edukacji
<ul style="list-style-type: none"> • Słucha i rozumie wypowiedzi innych. • Słucha tekstów czytanych przez nauczyciela i je rozumie. • Słuchając tekstów, odróżnia utwory wierszowane od prozy. • Słucha efektów dźwiękowych pochodzących z różnych środowisk i rozpoznaje te efekty (przyrodnicze, techniczne, społeczne...). • Rozpoznaje niektóre głosy ludzkie oraz brzmienie niektórych instrumentów muzycznych. • Odróżnia i właściwie reaguje na sygnały alarmowe, ostrzegawcze w szkole i najbliższym otoczeniu. • Rozpoznaje dźwięki wysokie i niskie, ciche i głośne. • Słucha pieśni, miniatur instrumentalnych, audycji radiowych, recytacji, piosenek, odgłosów. • Słucha utworów muzycznych i niektóre z nich rozpoznaje. 	<ul style="list-style-type: none"> • Słucha wypowiedzi innych i tekstów czytanych przez nauczyciela oraz kolegów i je rozumie. • Słucha nagrań, audycji radiowych i telewizyjnych i je rozumie. • W czasie rozmowy stawia dodatkowe pytania. • Słucha ze zrozumieniem pytań, poleceń, krótkich instrukcji wypowiedzianych przez nauczyciela i kolegów. • Słuchając innych, stawia pytania i udziela odpowiedzi (słucha i mówi). • Ilustruje usłyszane teksty za pomocą prac plastycznych. • Odróżnia i właściwie reaguje na sygnały alarmowe w szkole oraz w najbliższym środowisku pozaszkolnym, np. na ulicy. • Rozpoznaje dźwięki wysokie i niskie, ciche i głośne, głosy ludzkie (sopran, bas, alt, tenor) oraz brzmienie niektórych instrumentów i rytm. 	<ul style="list-style-type: none"> • Słucha wypowiedzi innych i tekstów czytanych przez nauczyciela oraz kolegów i je rozumie. • Słucha nagrań, audycji radiowych i telewizyjnych. • Formułuje i stawia pytania w celu uzyskania dodatkowych informacji. • Słucha ze zrozumieniem opowiadań, pytań, krótkich instrukcji wypowiedzianych przez nauczyciela i kolegów, wyodrębnia główne elementy wypowiedzi. • Słuchając innych, bierze pod uwagę ich punkt widzenia, dąży do kompromisu i porozumienia. Uwzględnia odmiennosc poglądów. Jest tolerancyjny. • Umiejętnie korzysta z mediów. • Rozpoznaje sygnały alarmowe (akustyczne) w sytuacjach szkolnych i pozaszkolnych oraz właściwie na nie reaguje.

	<ul style="list-style-type: none"> • Rozpoznaje długości trwania dźwięków. • Słucha piosenek, pieśni, miniatur instrumentalnych, odróżnia cechy charakterystyczne niektórych utworów (np. tańce), rytm, tempo, dynamikę i nastrój. • Słucha utworów muzycznych i niektóre z nich rozpoznaje. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rozpoznaje barwy czterech rodzajów głosów ludzkich (sopran, bas, alt, tenor) oraz brzmienie niektórych instrumentów i rytm. • Słucha piosenek, pieśni, utworów muzycznych, określa ich skład, charakter, nastrój, budowę utworu oraz ich cechy charakterystyczne. • Słucha utworów muzycznych i niektóre z nich rozpoznaje.
--	---	---

III. Czytanie

Umiejętności dziecka po zakończeniu kształcenia w przedszkolu		
<p>Wyróżnia i rozpoznaje głoski w słowach o prostej budowie fonetycznej. Głoskuje, wyodrębnia głoski w nagłosie, wygłosie i w środku wyrazu. Przelicza głoski w nazwach oraz określa kolejność ich występowania. Liczy litery w wyrazach. Interesuje się czytaniem (ciekawość czytelnicza). Odczytuje krótkie podpisy pod obrazkami i inne napisy, np. szyldy sklepowe. Przyporządkowuje wyrazy do odpowiednich ilustracji, przedmiotów. Zachowuje właściwe ułożenie książki.</p>		
Umiejętności ucznia po klasie 1	Umiejętności ucznia po klasie 2	Osiągnięcia ucznia po pierwszym etapie edukacji
<ul style="list-style-type: none"> • Czyta głośno i po cichu ze zrozumieniem sylaby, wyrazy, zdania, krótkie teksty. • Rozpoznaje w tekstach wszystkie litery, dwuznaki i zmiękczenia. • Wiąże treść czytanych zdań z różnymi formami ekspresji, doświadczeniami, przeżyciami. • Wiąże treść czytanych tekstów z ilustracjami. • Ustala kolejność wydarzeń. • Odróżnia utwór wierszowany od prozy. • Czyta ze zrozumieniem krótkie polecenia. • Czyta liczby zapisane słownie oraz cyframi. • Czyta podstawowe znaki matematyczne: =, +, -, <, >. • Czyta ze zrozumieniem proste, krótkie zadania tekstowe. • Odczytuje pełne godziny na zegarze. • Czyta ze zrozumieniem symbole, tabelki, schematyczne rysunki, wynikające z realizowanych treści. • Czyta ze zrozumieniem skróty, teksty użytkowe, plany i elementy mapy, wynikające z realizowanych treści. • Czyta i rozumie proste rysunki poglądowe, proste schematy, symbole, piktogramy. 	<ul style="list-style-type: none"> • Czyta po cichu od „jednego rzutu oka” ze zrozumieniem wyrazy oraz krótkie zdania. • Czyta głośno w sposób płynny krótkie teksty. • Czyta po cichu i głośno ze zrozumieniem: krótkie teksty informacyjne, uproszczone plany, pytania i polecenia, nazwy geograficzne, skróty, symbole, liczby, wyrażenia mianowane, krótkie teksty encyklopedyczne, daty, zapisy w kalendarzu, informacje prezentowane w tabeli, diagramie, znaki na mapie, niektóre schematy, instrukcje, niektóre rozkłady jazdy, plakaty teatralne, spisy treści, teksty matematyczne. • Korzysta z biblioteki. • Wyodrębnia w utworze osoby, zdarzenia oraz fragmenty tekstu i zdania na określony temat. • Ustala kolejność wydarzeń. • Czyta z podziałem na role. • Analizuje i porównuje czytane teksty. • Odróżnia utwór wierszowany od prozy. • Porządkuje wyrazy według kolejności alfabetycznej, uwzględniając pierwszą literę. • Czyta liczby zapisane cyframi i słownie. 	<ul style="list-style-type: none"> • Czyta poprawnie, płynnie, wyraziście, ze zrozumieniem: teksty informacyjne, informacje zawarte w kalendarzu, wskazania termometru, wagi, zegara, linijki, informacje zapisane w formie przepisu, regulaminu, kodeksu, druki pocztowe i bankowe, plany i mapki, rysunki schematyczne, krótkie ogłoszenia, teksty literackie (poezja i proza), teksty o tematyce matematycznej, przyrodniczej, społecznej i geograficznej, teksty encyklopedyczne, spisy treści, wykresy, rozkłady jazdy, cenniki. • Analizuje i porównuje teksty, wnioskuje. • Wskazuje w tekście odpowiedni fragment i argumentuje swój wybór. • Czyta głośno i po cichu ze zrozumieniem, wyodrębniając w tekście literackim: postacie główne i drugorzędne, charakterystyczne cechy bohatera, wydarzenia decydujące o zmianie postępowania bohaterów, kolejność wydarzeń, zależności między wydarzeniami, zdarzenia istotne i mniej istotne, fragmenty tekstu na określony temat, czas i miejsce akcji, fragmenty tekstu zawierające np. opis, dialog.

Umiejętności ucznia po klasie 1	Umiejętności ucznia po klasie 2	Osiągnięcia ucznia po pierwszym etapie edukacji
<ul style="list-style-type: none"> • Rozumie pojęcia zawarte w czytanych treściach. • Czyta zdania o życiu dzieci w innych krajach. • Korzysta z biblioteki. • Interesuje się książką i czytaniem. • W miarę możliwości czyta lektury wskazane przez nauczyciela. 	<ul style="list-style-type: none"> • Czyta znaki rzymskie (do XII). • Czyta wskazania wagi, zegara, termometru, linijki. • Odczytuje proste wzory melodii, znaki notacji muzycznej, nazwy dźwięków gamy. • Czyta krótkie teksty o życiu dzieci w innych krajach. 	<ul style="list-style-type: none"> • Korzysta z czytelni i biblioteki. • Korzysta z różnych źródeł wiedzy i informacji, np. z podręczników, albumów, encyklopedii, słowników. • Czyta liczby wielocyfrowe zapisane cyframi, słownie oraz wyrażenia mianowane. • Czyta znaki rzymskie (I–XII i więcej). • Czyta daty zapisane w różny sposób. • Czyta proste rysunki techniczne, schematy, wykresy. • Odczytuje znaki notacji muzycznej, proste melodie oraz zapisy rytmiczne. • Czyta z podziałem na role. • Czyta teksty o życiu dzieci w innych krajach, a w szczególności w kraju nauczanego języka obcego. • Czyta książki wskazane przez nauczyciela. • Odczuwa potrzebę kontaktu z literaturą. • Odróżnia utwory wierszowane od prozy.

IV. Pisanie

Umiejętności dziecka po zakończeniu kształcenia w przedszkolu		
<p>Wykonuje czynności samoobsługowe, manualne. Posługuje się przyborami do pisania. Jest sprawny manualnie, a w szczególności przejawia koordynację wzrokowo-ruchową na dobrym poziomie (ma prawidłową pozycję ciała w czasie pisania). Pisze po śladach elementy literopodobne i inne wzory. Zachowuje właściwe ułożenie kartki papieru.</p>		
Umiejętności ucznia po klasie 1	Umiejętności ucznia po klasie 2	Osiągnięcia ucznia po pierwszym etapie edukacji
<ul style="list-style-type: none"> • Pisze elementy literopodobne. • Pisze poprawnie litery, dwuznaki, zmiękczenia, wyrazy, uwzględniając właściwy kształt liter, poprawne ich łączenie oraz równomierne położenie i jednolite pochylenie. • Przepisuje litery, wyrazy, zdania zapisane za pomocą liter pisanych i drukowanych. • Pisze z pamięci wyrazy i krótkie zdania o pisowni zgodnej z wymową. • Pisze wielką literę na początku zdania, w imionach i nazwiskach. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pisze czytelnie, płynnie wyrazy i zdania, uwzględniając odpowiedni kształt liter oraz poprawne ich łączenie, jednolite pochylenie i właściwe rozmieszczenie. • Przepisując teksty drukowane, stosuje właściwe litery pisane, dwuznaki i zmiękczenia. • Pisze z pamięci i ze słuchu zdania oraz krótkie teksty z: <ul style="list-style-type: none"> – wyrazami z rz i ó wymiennym, – wyrazami z rz po spółgłoskach, – wyrazami z h i ch najczęściej spotykanymi, 	<ul style="list-style-type: none"> • Pisze czytelnie, płynnie zdania i krótkie teksty z zachowaniem poprawnego kształtu liter, proporcji oraz właściwego rozmieszczenia. • Właściwie stosuje w piśmie znaki interpunkcyjne, wielką literę. • Przepisuje z podręcznika, tablicy i innych źródeł, pisze z pamięci i ze słuchu teksty, przestrzegając poznanych reguł ortograficznych. • Pisze swobodne teksty, opowiadania, opisy przedmiotów z uwzględnieniem ich cech charakterystycznych, listy do bliskich, życzenia

<ul style="list-style-type: none"> • Przenosi wyrazy do następnej linii, dzieląc je na sylaby. • Podpisuje obrazy i ilustracje. • Píše swoje imię i nazwisko (podpisuje się). • Píše liczby w zakresie 10, korzystając z zapisu cyfrowego. • Píše znaki i symbole w zakresie realizowanej tematyki. • Píše liczby widoczne na zegarze, termometrze, linijce centymetrowej (w zakresie 10). • Wykorzystuje nowe, dostępne mu technologie informacyjne, np. komputer. • Píše wyrażenia mianowane dotyczące obliczeń pieniężnych, masy, czasu i ilości płynów. • Píše znaki matematyczne: +, -, <, >, =. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyrazami z ą i ę w różnych pozycjach, – nie z czasownikami i przymiotnikami. • Właściwie stosuje w piśmie: kropkę, przecinek, pytajnik, wykrzyknik, dwukropek, wielką literę • Píše krótkie wypowiedzi na podstawie przeżyć, obserwacji, ilustracji, krótkich tekstów. • Píše zdania opisujące przedmioty, osoby, rośliny... • Píše krótkie listy, pozdrowienia, życzenia do bliskich, kolegów. Poprawnie adresuje list. • Zapisuje liczby za pomocą cyfr i słownie. • Zapisuje wyrażenia mianowane, używając skrótów. • Píše znaki rzymskie (I–XII) oraz znaki matematyczne: +, -, :, ., =, <, >. • Zapisuje daty dowolnymi sposobami. • Zapisuje wyniki różnych pomiarów (ważenie, mierzenie, temperatura, czas). 	<ul style="list-style-type: none"> z różnych okazji, zaproszenia, zawiadomienia, adresy, uwzględniając zasady gramatyczne, reguły ortograficzne i interpunkcyjne. • Píše liczby za pomocą cyfr i słownie. • Píše znaki rzymskie (I–XII) oraz znaki matematyczne: +, -, :, ., =, <, >. • Zapisuje daty różnymi sposobami. • Zapisuje wyniki różnych pomiarów oraz obserwacji w formie: opisów, tabel, wykresów, kalendarzy, diagramów... • Zapisuje pytania do wywiadu. • Píše symbole, skróty związane z realizowaną tematyką. • Korzysta z nowych, dostępnych technologii informacyjnych.
--	---	--

V. Liczenie i rozumowanie

Umiejętności dziecka po zakończeniu kształcenia w przedszkolu
<p>Rozumie pojęcia dotyczące położenia przedmiotu w stosunku do innych przedmiotów lub układów odniesienia i posługuje się określeniami: na, między, poza, wyżej, niżej, na prawo, na lewo, blisko, daleko, naprzeciw, w środku, na zewnątrz, wewnątrz, na brzegu... Rozumie i określa kierunki w przestrzeni, wykonuje polecenia: do przodu, do tyłu, na dół, do góry, za siebie, przed siebie, w prawo, w lewo, na wprost. Określa wielkości przedmiotów, tworzy kolekcje i nadaje im tytuły, używając terminów: małe, duże, grube, cienkie, długie, krótkie, duże – większe – największe, małe – mniejsze – najmniejsze, grube – grubsze – najgrubsze, cienkie – cieńsze – najcieńsze, szerokie – szersze – najszersze, wąskie – węższe – najwęższe, niskie – niższe – najniższe, wysokie – wyższe – najwyższe, takie same. Różnicuje pojęcia: wysoki – wysoko, niski – nisko. Wie, na czym polega pomiar długości i zna proste sposoby mierzenia. Rozumie i posługuje się wyrażeniami do określania czasu: krótko, długo, krócej, dłużej, teraz, potem, przedtem, najpierw. Rozumie i posługuje się wyrażeniami do określania pory dnia: rano, w południe, wieczorem, dzisiaj, wczoraj, jutro, pojutrze, w ciągu dnia, nocą, nad ranem, po południu. Szereguje, różnicuje, porządkuje i klasyfikuje przedmioty według określonego kryterium. Ocenia „na oko” liczby elementów zbioru, używając określeń: mało, dużo, tyle samo. Korzystając z konkretów lub rysunków, przelicza zbiory, co najmniej w zakresie 10. Klasyfikuje zbiory według wzrastającej lub malejącej liczby ich elementów. Porównuje liczebności zbiorów i określa relacje, np. o 1 większy, o 3 mniejszy. Tworzy zbiory określonej mocy. Kojarzy liczebnik z liczbą. Liczy kolejno i wstecz, co najmniej w zakresie 10. Posługuje się liczebnikami porządkowymi. Porządkuje liczby od największej do najmniejszej, co najmniej w zakresie 10. Wyznacza wyniki dodawania i odejmowania, pomagając sobie liczeniem na palcach lub korzystając z innych zbiorów zastępczych.</p>

Umiejętności ucznia po klasie 1	Umiejętności ucznia po klasie 2	Osiągnięcia ucznia po pierwszym etapie edukacji
<ul style="list-style-type: none"> • Tworzy i klasyfikuje zbiory. • Rozumie i określa kierunki w przestrzeni. • Dostrzega symetrię i rysuje drugą połowę figury. • Przelicza zbiory w zakresie 20, korzystając z konkretnych lub rysunków. • Liczy kolejno i wstecz w zakresie 10 (20). • Postępuje się liczebnikami porządkowymi w zakresie 20. • Porządkuje i porównuje liczby w zakresie 20. • Rozumie pojęcia: liczba, cyfra, dodać, odjąć, plus, minus, równa się, tyle samo, większy, mniejszy. • Dodaje i odejmuje liczby w zakresie 10. • Korzysta z przemienności dodawania. • Sprawdza dodawanie za pomocą odejmowania i odwrotnie. • Rozwiązuje łatwe równania jednodziałaniowe z niewiadomą w postaci okienka. • Dodaje jednakowe składniki w zakresie 10. 	<ul style="list-style-type: none"> • Przelicza zbiory w zakresie 100. • Wyodrębnia w zapisie liczby jedności, dziesiątki, setki. • Dodaje i odejmuje dowolne liczby w zakresie 100. • Korzysta z przemienności dodawania. • Rozwiązuje łatwe równania jednodziałaniowe z niewiadomą w postaci okienka. • Sprawdza dodawanie za pomocą odejmowania i odwrotnie. Rozumie odwrotność tych działań. • Mnoży i dzieli liczby w zakresie 30 oraz mnoży w zakresie 50. • Sprawdza dzielenie za pomocą mnożenia i odwrotnie. Rozumie odwrotność tych działań. • Korzysta z przemienności mnożenia. • Rozwiązuje proste zadania tekstowe oraz układa treść zadań do sytuacji, rysunku, schematu, zapisu matematycznego. 	<ul style="list-style-type: none"> • Liczy (w przód i w tył) od danej liczby po 1. • Liczy dziesiątkami w zakresie 100 i setkami w zakresie 1000. • Zapisuje cyframi i odczytuje liczby w zakresie 1000. • Porównuje dowolne dwie liczby w zakresie 1000 (słownie i z użyciem znaków <, >, =). • Korzysta z przemienności dodawania. • Sprawdza dodawanie za pomocą odejmowania i odwrotnie. • Rozwiązuje równania jednodziałaniowe z niewiadomą w postaci okienka. • Dodaje i odejmuje liczby w zakresie 100. • Pamięciowo mnoży i dzieli liczby w zakresie tabliczki mnożenia. • Sprawdza dzielenie za pomocą mnożenia i odwrotnie. Rozumie odwrotność działań. • Korzysta z własności działań.

VI. Śpiewanie – granie – taniec

Umiejętności dziecka po zakończeniu kształcenia w przedszkolu		
<p>Odtwarza różnorodne rytmy rysunkami, przyborami akustycznymi, instrumentami perkusyjnymi. Przedstawia proste rytmy własnym ciałem oraz ilustruje je graficznie. Śpiewa piosenki z repertuaru dziecięcego oraz łatwe piosenki ludowe o prostej linii melodycznej. Dostrzega zmiany dynamiki, tempa i wysokości dźwięków. Wyraża charakterystyczne zjawiska przyrodnicze, korzystając z instrumentów perkusyjnych. Wykazuje pozytywny stosunek emocjonalny do kontaktów z muzyką, także poważną. Rozpoznaje hymn Polski.</p>		
Umiejętności ucznia po klasie 1	Umiejętności ucznia po klasie 2	Osiągnięcia ucznia po pierwszym etapie edukacji
<ul style="list-style-type: none"> • Śpiewa piosenki jednogłosowe indywidualnie i zespołowo. • Akompaniuje do piosenek i zabaw za pomocą efektów akustycznych z wykorzystaniem różnych przedmiotów, instrumentów perkusyjnych niemelodycznych. • Reaguje na zmiany tempa, dynamikę i wysokość dźwięków. 	<ul style="list-style-type: none"> • Śpiewa piosenki jednogłosowe indywidualnie i zespołowo. • Gra na dostępnych mu instrumentach muzycznych. • Akompaniuje do piosenek i zabaw za pomocą efektów akustycznych z wykorzystaniem różnych przedmiotów, instrumentów perkusyjnych niemelodycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Śpiewa piosenki jednogłosowe indywidualnie i zbiorowo z zastosowaniem zmian tempa, artykulacji i dynamiki. • Akompaniuje do piosenek i zabaw. • Gra na dostępnych mu instrumentach muzycznych. • Wykonuje inscenizacje piosenek i zabaw przy muzyce.

<ul style="list-style-type: none"> • Ilustruje plastycznie utwory muzyczne. • Kulturalnie zachowuje się na koncercie. • Wie, jak zachować się w czasie śpiewania hymnu państwowego. • Realizuje proste schematy rytmiczne. 	<ul style="list-style-type: none"> • Prezentuje „echo rytmiczne” i inscenizuje piosenki. • Zna kroki krakowiaka i polki oraz potrafi je zatańczyć. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wymienia instrumenty i potrafi je klasyfikować. • Odróżnia niektóre tańce, np. oberka. • Potrafi zatańczyć wybrane układy taneczne (krakowiaka, polkę). • Interpretuje ruchem zmiany dynamiczne słuchanych utworów muzycznych.
--	--	---

VII. Rysowanie – malowanie – majsterkowanie

Umiejętności dziecka po zakończeniu kształcenia w przedszkolu		
<p>W swoich pracach plastycznych (różne techniki plastyczne) przedstawia otaczającą go rzeczywistość oraz świat fantazji zgodnie ze swoimi doświadczeniami, przeżyciami, spostrzeżeniami, wyobrażeniami i zdolnościami manualnymi. Nazywa kolory, przybory do rysowania, wycinania i malowania oraz materiały plastyczne. Sprawnie posługuje się przyborami i materiałami do rysowania, malowania i wycinania, majsterkowania. Spontanicznie interpretuje oglądane rysunki, ilustracje i obrazy, dostrzegając ich funkcje informacyjne. Dostrzega informacyjną funkcję obrazu o stosunkach wielkości i ilości (wskazuje elementy większy – mniejszy, więcej – mniej). W swoich rysunkach korzysta z różnych rodzajów kreski. Właściwie rozmieszcza rysunek na ograniczonej płaszczyźnie. Wykazuje zainteresowanie techniką, malarstwem, rzeźbą i architekturą. Przejawia zainteresowanie tradycjami ludowymi swojego regionu na miarę swoich możliwości. Przestrzega zasad poziomu i pionu. Porządkuje przestrzeń (górze – dół) na kartce. Nazywa niektóre wytwory pracy człowieka. Interesuje się urządzeniami technicznymi i bezpiecznie z nich korzysta. Przyjmuje prawidłową postawę ciała w czasie majsterkowania, wycinania, rysowania.</p>		
Umiejętności ucznia po klasie 1	Umiejętności ucznia po klasie 2	Osiągnięcia ucznia po pierwszym etapie edukacji
<ul style="list-style-type: none"> • Nazywa kolory, materiały, przybory do rysowania, malowania i prac technicznych. • Sprawnie posługuje się przyborami i narzędziami. • Oszczędnie gospodaruje materiałami do prac plastyczno-technicznych. • Przedstawia w swoich pracach (rysunkach, pracach malarskich, rzeźbach, składankach, pracach technicznych) zjawiska i wydarzenia z otoczenia przyrodniczego i społecznego. • Chętnie podejmuje działania plastyczno-techniczne, inspirowany przeżyciami, marzeniami, utworem literackim, filmem, oglądaną sztuką teatralną. • Uwzględnia w swoich pracach plastyczno-technicznych: kształt, wielkość, barwę, proporcje, układ, fakturę. • W swoich pracach plastyczno-technicznych korzysta z szablonów i przyrządów. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nazywa kolory, materiały, przybory i narzędzia wykorzystywane w działalności plastyczno-technicznej. • Sprawnie posługuje się przyborami i narzędziami. Przestrzega zasad bezpieczeństwa. • Przedstawia w swoich pracach (rysunkach, pracach malarskich, rzeźbach, składankach, pracach technicznych) zjawiska i wydarzenia z otaczającej rzeczywistości. • Uwzględnia w swoich pracach ruch postaci, sceny zbiorowe oraz wyraża swoje marzenia, wyobrażenia i nastrój. • Uwzględnia w swoich pracach: kształt, wielkość, barwę, proporcje, sytuacje przestrzenne, układ, fakturę. • Wykorzystuje utwór literacki, muzyczny, sztukę teatralną, zmiany w przyrodzie w różnych porach roku do wyrażania siebie w swoich pracach plastyczno-technicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> • W swoich pracach plastyczno-technicznych korzysta z różnych technik plastycznych, wykorzystuje różnorodne materiały, przybory i narzędzia. • Uzasadnia swoje wybory technik, materiałów, narzędzi i przyborów. • Przedstawia i wyraża w swoich pracach plastyczno-technicznych: <ul style="list-style-type: none"> – własne przeżycia, obserwacje, marzenia i wyobrażenia, – otaczającą rzeczywistość przyrodniczą i społeczną, – świat fantazji. • Uwzględnia w swoich pracach: wielkość, kształt, barwę, proporcje, walor, układ faktur, sytuacje przestrzenne. • Określa dziedziny sztuk plastycznych, specjalności zawodowe, czynności, narzędzia, działy sztuki użytkowej, związek funkcji i formy. • Rysuje za pomocą przyrządów geometrycznych odcinki, linie proste, łamane, równoległe oraz figury płaskie na sieci kwadratowej.

Umiejętności ucznia po klasie 1	Umiejętności ucznia po klasie 2	Osiągnięcia ucznia po pierwszym etapie edukacji
<ul style="list-style-type: none"> • Ma elementarną wiedzę z zakresu techniki niezbędnej w jego życiu. • Rozpoznaje niektóre obiekty z dziedziny architektury, rzeźby, malarstwa, grafiki itp. • Szanuje pracę ludzką i jest dumny z polskich osiągnięć technicznych. • Korzysta z rysunków pomocniczych w procesie planowania, organizowania i realizacji różnorodnych działań plastyczno-technicznych. • Ma świadomość, że każda praca musi mieć swój cel, musi być skończona. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dobiera techniki plastyczne, materiały, przybory do wykonywanych zadań plastyczno-technicznych, wykorzystując ich różnorodne zastosowanie. • Rysuje figury płaskie w powiększeniu i pomniejszeniu (odcinki, linie proste, równoległe, prostokąty, kwadraty, trójkąty), wykorzystując przyrządy geometryczne. • W procesie planowania, organizowania i realizacji różnorodnych zadań edukacyjnych, korzysta z rysunków pomocniczych. • Zna obiekty z różnych dziedzin sztuki (w tym rękodzieła artystycznego i sztuki ludowej). 	<ul style="list-style-type: none"> • Realizuje proste projekty w zakresie form użytkowych. • Rozpoznaje wybrane dzieła architektury i sztuk plastycznych, należące do polskiego i europejskiego dziedzictwa kultury. • Rozróżnia dziedziny działalności twórczej człowieka: architektura, sztuki plastyczne, fotografika, film, telewizja, internet, rzemiosła artystyczne, sztuka ludowa.

VIII. Poznawanie otoczenia i świata przyrody

Umiejętności dziecka po zakończeniu kształcenia w przedszkolu		
<p>Jest dociekliwy i wykazuje dużą ciekawość w zakresie tego, co nowe, nieznane. Wykazuje naturalną gotowość do poznawania świata wszystkimi zmysłami. Nazywa rośliny i zwierzęta żyjące w różnych środowiskach przyrodniczych. Wymienia warunki potrzebne do rozwoju zwierząt i wzrostu roślin. Dostrzega i wymienia zmiany zachodzące w różnych porach roku. Rozumie stałe następstwo dni i nocy, pór roku, dni tygodnia, miesięcy w roku. Koncentruje się na przedmiocie poznania. Chętnie podejmuje działania związane z wykorzystaniem książek, podręczników, materiałów edukacyjnych. Obserwuje zmiany zachodzące w otoczeniu przyrodniczym i społecznym. Przeprowadza proste ćwiczenia, doświadczenia, obserwacje. Z zacięciem obserwuje najbliższe otoczenie, zmiany zachodzące w przyrodzie i środowisku społecznym. Analizuje, porównuje oraz klasyfikuje przedmioty oraz nadaje im nazwy. Posługuje się narzędziami, przyborami i materiałami w czasie różnorodnych działań. Wykazuje zainteresowania badawcze dotyczące urządzeń technicznych. Podejmuje działania dotyczące wykorzystywania wiedzy i umiejętności konstrukcyjnych. Samodzielnie i bezpiecznie organizuje sobie czas wolny w szkole, w domu i poza nimi. Unika miejsc i sytuacji niebezpiecznych w miejscu pobytu. W miarę samodzielnie radzi sobie w sytuacjach życiowych i próbuje przewidywać skutki swoich zachowań. Umie przedstawić siebie i swoich bliskich. Zna nazwę miejscowości, w której mieszka, swojej narodowości, stolicy. Nazywa godło i flagę państwową oraz wie, że Polska należy do Unii Europejskiej. Orientuje się w bezpiecznym poruszaniu się po drogach i korzystaniu ze środków transportu. Podczas różnorodnych działań podejmowanych samodzielnie dąży do realizacji zadań. Podejmuje działania wymagające pomocy dorosłych. Stara się panować nad swoimi emocjami. Dostosowuje swoje postępowanie do obowiązujących umów i zasad. Dąży do nawiązywania i podtrzymywania kontaktów społecznych z rówieśnikami. Przestrzega norm postępowania obowiązujących w grupie. Wykazuje zainteresowanie nowymi dla niego formami aktywności edukacyjnej. Ocenia postępowanie swoje i innych jako członków różnych społeczności. Wie, jak należy zachować się na koncercie, w teatrze, w kinie...</p>		
Umiejętności ucznia po klasie 1	Umiejętności ucznia po klasie 2	Osiągnięcia ucznia po pierwszym etapie edukacji
<ul style="list-style-type: none"> • Wykazuje naturalną ciekawość poznawczą – stawia różnorodne pytania. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wykazuje naturalną ciekawość poznawczą – stawia różnorodne pytania. 	<ul style="list-style-type: none"> • Umiejętnie wykorzystuje różne źródła informacji (korzysta z katalogów, spisów treści).

<ul style="list-style-type: none"> • Koncentruje swoją uwagę na przedmiocie poznania. • Ocenia efekty własnych działań w pracy indywidualnej i grupowej. • Poznaje pracę ludzi różnych zawodów. • Sprawnie i bezpiecznie posługuje się przyborami, narzędziami i materiałami oraz niektórymi urządzeniami technicznymi w czasie podejmowanych działań. • Korzysta z dostępnych mu nowych technologii informacyjnych. • Ocenia postępowanie swoje i innych jako członków różnych społeczności (domowej, szkolnej) oraz uczestników ruchu drogowego, pasażerów, widzów, opiekunów zwierząt. • Właściwie reaguje na sygnały alarmowe, sytuacje niebezpieczne. • Uwzględnia dobro swoje i innych. • Buduje pozytywny obraz samego siebie. • Przeżywa satysfakcję z własnego działania i osiągniętych wyników. • Wykazuje poczucie przynależności do rodziny, społeczności szkolnej, lokalnej. • Przestrzega przepisów i zasad bezpieczeństwa w szkole, domu, na ulicy itp. • Podejmuje próby samooceny. • Dbą o czystość ciała, zęby, higienę osobistą oraz ład i porządek w otoczeniu. • Wykazuje szacunek i zrozumienie dla innych osób i świata przyrody. • Dokonuje wyborów, zdając sobie sprawę z ich konsekwencji. • Szanuje pracę własną i innych. • Podejmuje zadania wymagające troskliwości i opiekuńczości. • Akceptuje różnice między ludźmi, przejawia szacunek dla odmienności i zachowań tolerancyjnych. • Uczy się, jak właściwie się zachowywać w sytuacji zagrożenia. • Dokonuje analizy, porównywania, wnioskowania i uogólniania. • Przeprowadza proste obserwacje, pomiary, ćwiczenia i doświadczenia. 	<ul style="list-style-type: none"> • Korzysta z podręczników, materiałów pomocniczych, słowników, encyklopedii. • Modyfikuje swoje działanie w czasie wykonywania zadań. • Ocenia efekty własnych działań. • Poznaje pracę ludzi różnych zawodów i rozumie jej znaczenie. • Bezpiecznie posługuje się przyrządami, materiałami i urządzeniami technicznymi niezbędnymi do przeprowadzenia doświadczeń, ćwiczeń, np. z kompasem, lupą, narzędziami ogrodniczymi, urządzeniami technicznymi w domu. • Potrafi uzasadnić dobór narzędzi, materiałów, urządzeń technicznych do wykonywanych działań. • Chętnie podejmuje i systematycznie realizuje działania związane z różnymi rodzajami aktywności. • Przestrzega norm postępowania jako członek społeczności szkolnej, domowej, lokalnej oraz jako pasażer, widz, opiekun przyrody, uczestnik ruchu drogowego. • Ocenia postępowanie swoje i innych jako członek różnych społeczności. • Właściwie reaguje na sygnały alarmowe, unika sytuacji niebezpiecznych, szuka porady w sytuacjach zagrożenia lub udziela pomocy innym. • Przestrzega zasad bezpieczeństwa w domu, szkole, na drodze, w środkach komunikacji, w czasie różnorodnych działań. • Przyjmuje prawidłową postawę ciała w zależności od podejmowanych form aktywności. • Dbą o swoje zdrowie. • Przestrzega zasad bezpieczeństwa w czasie kąpiel, zabaw na śniegu i lodzie. • Przestrzega zasad bezpieczeństwa dotyczących zatruc pokarmowych (w tym grzybami, lekami). • Przestrzega zasad bezpieczeństwa przeciwpożarowego. • Wykazuje poczucie przynależności do grup społecznych, w których funkcjonuje: klasa, szkoła, rodzina, środowisko lokalne, gmina, powiat. 	<ul style="list-style-type: none"> • Poszukuje różnorodnych informacji w swoich działaniach edukacyjnych, analizuje je i porównuje, porządkuje i z nich korzysta. • Poznaje pracę ludzi różnych zawodów i rozumie jej znaczenie. • Realizując zadania, elastycznie reaguje w obliczu zmian. Krytycznie ocenia efekty własnych działań. • Bezpiecznie posługuje się podstawowymi przyborami, narzędziami, materiałami i urządzeniami związanymi z formami jego aktywności. Potrafi uzasadnić swój wybór. • Bezpiecznie i rozważnie korzysta z dostępnych mu nowych technologii informacyjnych. • Chętnie podejmuje i systematycznie realizuje w określonym czasie różne rodzaje aktywności. • Ocenia postępowanie własne i innych w sytuacjach typowych dla ucznia zgodnie z przyjętymi normami i systemem wartości. • Nawiązuje pozytywne kontakty w grupie. • Właściwie reaguje w sytuacjach trudnych, niebezpiecznych. Szuka lub udziela pomocy w sytuacjach zagrożenia. • Podejmując różnorodne formy aktywności, bierze pod uwagę bezpieczeństwo swoje i innych. • Rozumie swoje role i przestrzega norm postępowania jako członek różnych społeczności (np. dziecko, kolega, widz, pasażer). • Wykazuje poczucie tożsamości kulturowej, historycznej i narodowej. • Dostrzega niebezpieczeństwa związane z: <ul style="list-style-type: none"> – kąpielą, – zabawami na śniegu i lodzie, – zatruciami pokarmowymi, – środkami chemicznymi, – narkotykami, – grzybami, – alkoholem, – papierosami, – lekami, – ogniem,
---	---	--

Umiejętności ucznia po klasie 1	Umiejętności ucznia po klasie 2	Osiągnięcia ucznia po pierwszym etapie edukacji
<ul style="list-style-type: none"> • Dostrzega cykle i regularności w swoim otoczeniu. • Rozumie konieczność właściwego odżywiania się. • Zna zwyczaje zwierząt z różnych ekosystemów. • Wie, czego roślina potrzebuje do życia. • Prowadzi hodowlę. • Rozumie konieczność ochrony środowiska przyrodniczego, również w najbliższej okolicy. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zna zasady i przestrzega reguł życia społecznego. • Podejmuje działania na rzecz innych osób. • Uczy się, jak właściwie się zachowywać w sytuacji zagrożenia. • Przeprowadza proste obserwacje, miary, ćwiczenia i doświadczenia. • Dostrzega w swoim otoczeniu cykle i regularności. Obserwuje zmiany zachodzące w otoczeniu przyrodniczym (np. zmiany w przyrodzie, rośliny i zwierzęta w różnych ekosystemach i w różnych porach roku), otoczeniu społecznym (np. pracę ludzi, ruch drogowy). Dostrzega przyczyny zmian. • Dokonuje różnorodnych pomiarów celem odkrywania, sprawdzania i wnioskowania. • Bada związki i zależności przyczynowo-skutkowe, przeprowadzając różnorodne doświadczenia. • Rozumie konieczność właściwego odżywiania się, rozróżnia rodzaje żywności. • Rozumie konieczność ochrony środowiska przyrodniczego, również w najbliższej okolicy. • Dbą o czystość ciała, higienę osobistą oraz o ład i porządek otoczenia. 	<ul style="list-style-type: none"> – urządzeniami elektrycznymi i gazowymi,. – molestowaniem seksualnym, – wymuszeniami, – ruchem drogowym, – pozostawianiem bez opieki dorosłych, – zjawiskami atmosferycznymi (burze, huragan, powódź, śnieżyca) • Potrafi właściwie zachować się w przypadku zagrożenia. • Obserwuje zmiany zachodzące w otaczającej rzeczywistości przyrodniczej i społecznej, dostrzega przyczyny i skutki. Formułuje wnioski. • Dokonuje różnorodnych pomiarów w celu: <ul style="list-style-type: none"> – sprawdzania, – analizowania, – klasyfikowania, – porównywania, – uogólniania, – odkrywania, – wnioskowania. • Dostrzega w swoim otoczeniu przyrodniczym i społecznym cykle i regularności, funkcjonujące prawa i zależności. • Rozumie konieczność ochrony środowiska przyrodniczego, również w najbliższej okolicy. • Rozumie konieczność właściwego odżywiania się, rozróżnia rodzaje żywności. • Dbą o zdrowie, czystość, higienę, ład i porządek.

IX. Twórcze działanie

Umiejętności dziecka po zakończeniu kształcenia w przedszkolu		
<p>Spontanicznie podejmuje różnorodne działania w zakresie bliskich jemu rodzajów aktywności, np. plastycznej, muzycznej, ruchowej, technicznej, zabawowej. Spontanicznie podejmuje działania inspirowane przez nauczyciela i inne dzieci. Podejmuje różnorodne działania inspirowane treścią utworu literackiego, muzyką, bezpośrednią obserwacją. Kojarzy różne fakty, analizuje, porównuje, wnioskuję. Tworzy swobodne wypowiedzi na bliskie mu tematy. Chętnie podejmuje działania w zespole, grupie, parach. Improwizuje melodie do podanego tematu oraz przedstawia ruchem piosenki. Wykazuje twórcze zainteresowanie pracami plastyczno-konstrukcyjnymi. Rozwiązuje problemy zarówno realne, jak i wyobrazeniowe. Chętnie uczestniczy w inscenizowaniu tekstu (dramatyzacja, dialogi bezpośrednie i telefoniczne, teatrzyki). Swobodnie interpretuje ruchem tematy rytmiczne, piosenki, utwory instrumentalne. Potrafi zagospodarować wolny czas sensowną działalnością plastyczną, konstrukcyjną, zabawą. Właściwie posługuje się prostymi narzędziami i materiałami. Umiejętnie organizuje swoje miejsce pracy do działalności edukacyjnej. Umiejętnie i skutecznie działa w zespole. Podejmuje zadanie będące elementem pracy grupowej. Przestrzega zasad obowiązujących w społecznościach dziecięcych oraz w świecie dorosłych. Dokonuje wyboru odpowiednich materiałów i narzędzi do pracy. Właściwie gospodaruje materiałami i narzędziami. Potrafi zorganizować miejsce pracy do wykonywania prostych czynności oraz porządkuje miejsce pracy. Wykazuje samodzielność, dba o swoje rzeczy.</p>		
Umiejętności ucznia po klasie 1	Umiejętności ucznia po klasie 2	Osiągnięcia ucznia po pierwszym etapie edukacji
<ul style="list-style-type: none"> • Chętnie podejmuje różnorodne działania związane z różnymi rodzajami aktywności edukacyjnej: polonistycznej, matematycznej, przyrodniczej, społecznej, plastyczno-technicznej, muzycznej, ekologicznej, zdrowotnej. • Wiąże treści utworu literackiego z różnymi formami ekspresji słownej, plastycznej, ruchowej. • Tworzy spontaniczne wypowiedzi na podstawie własnych przeżyć, obserwacji, doświadczeń. • Uczestniczy w grach dramowych. • Projektuje i wykonuje różnorodne płaskie i przestrzenne formy użytkowe. • Chętnie podejmuje działania w zakresie kreatywnego rozwiązywania problemów. • Ustala niezbędne czynności prowadzące do zrealizowania zadania. • W czasie pracy przestrzega kolejności działań. • Elastycznie reaguje na propozycje zmian w czasie wykonywanej pracy. • Ocenia efekty własnej pracy. • Bezpiecznie posługuje się materiałami i narzędziami. • Bezpiecznie korzysta z urządzeń technicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zainspirowany tekstem, opowiadaniem, sztuką teatralną, filmem, historyjką obrazkową tworzy opowiadania twórcze, np.: <ul style="list-style-type: none"> – ciąg dalszy opowiadania, – dalsze losy bohaterów, – inne zakończenie opowiadania. • Tworzy swobodne teksty na znane mu tematy. • Przedstawia sytuacje życiowe w grach dramowych. • Projektuje i wykonuje płaskie i przestrzenne formy użytkowe. • Wiąże treść utworu literackiego, sztuki teatralnej, audycji radiowej, telewizyjnej, filmu z różnymi formami ekspresji. • Tworzy proste tematy muzyczne, ilustracje muzyczne do wierszy i opowiadań. • Ustala niezbędne czynności prowadzące do zrealizowania zadania. • W czasie pracy przestrzega kolejności działań. • Elastycznie reaguje na propozycje zmian w czasie wykonywanej pracy. • Ocenia efekty własnej pracy. • Bezpiecznie posługuje się materiałami i narzędziami. • Bezpiecznie korzysta z urządzeń technicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tworzy opowiadania twórcze, swobodne teksty, słowniki tematyczne na podstawie słuchanych treści, wydarzeń z życia, ilustracji, filmu, sztuk teatralnych i muzyki. • W różnych formach ekspresji prezentuje treści czytanych lub słuchanych tekstów. • Inscenizuje teksty lub ich fragmenty. • Projektuje i wykonuje płaskie i przestrzenne formy użytkowe, uwzględniając zasady kompozycji. • Improwizuje melodie do zrytmizowanych wierszy oraz do podanego tematu rytmicznego. • Tworzy ilustracje muzyczne do opowiadań i wierszy oraz swobodnie interpretuje ruchem tematy rytmiczne, piosenki, utwory instrumentalne. • Przedstawia sytuacje życiowe w grach dramowych. • Planuje kolejność podejmowanych czynności, prowadzących do realizacji zadania. • Porównuje wykonanie zadania z planem. • Kontroluje swoje działanie i w razie potrzeby modyfikuje je w toku realizacji. • Ma świadomość celu podejmowanych zadań i ocenia ich efekty.

Umiejętności ucznia po klasie 1	Umiejętności ucznia po klasie 2	Osiągnięcia ucznia po pierwszym etapie edukacji
<ul style="list-style-type: none"> Wykazuje nawyk właściwego, oszczędnego wykorzystywania narzędzi i urządzeń technicznych. Działa w zespole. Porządkuje miejsce pracy po zakończeniu działań. Ma świadomość, że każda praca musi być zakończona w określonym czasie. Ma świadomość konieczności właściwej organizacji stanowiska pracy. 	<ul style="list-style-type: none"> Wykazuje nawyk właściwego, oszczędnego wykorzystywania narzędzi i urządzeń technicznych. Umiejętnie działa w zespole. Porządkuje miejsce pracy po zakończeniu działań. Ma świadomość, że każda praca musi być zakończona w określonym czasie. Ma świadomość konieczności właściwej organizacji stanowiska pracy. 	<ul style="list-style-type: none"> Dokonuje wyboru materiałów, narzędzi, przyborów i uzasadnia ich wybór. Aktywnie uczestniczy w pracy grupowej, pełniąc w grupie różne funkcje związane z realizacją zadania. Organizuje swoje stanowisko pracy i porządkuje je po zakończeniu zadania. Racjonalnie gospodaruje czasem podczas wykonywania zadań. Ocenia pracę własną i innych, w tym własną pracę w realizacji zadań grupowych. Przestrzega zasad bezpieczeństwa pracy.

X. Sprawność ruchowa

Umiejętności dziecka po zakończeniu kształcenia w przedszkolu		
<p>Dbą o swoje zdrowie. Jest sprawny ruchowo, na miarę swoich możliwości. Jest na tyle zahartowany, aby mógł uczestniczyć w bliskich mu rodzajach aktywności, zajęciach, grach i zabawach w klasie i poza szkołą.</p>		
Umiejętności ucznia po klasie 1	Umiejętności ucznia po klasie 2	Osiągnięcia ucznia po pierwszym etapie edukacji
<ul style="list-style-type: none"> Przestrzega zasad bezpieczeństwa podczas zajęć ruchowych. Reaguje ruchem na różne sygnały wzrokowe i dźwiękowe. Poprawnie wykonuje ćwiczenia gimnastyczne i proste układy taneczne. Rzuca i chwyta, pokonuje przeszkody, skacze, biega, uczy się kozłować piłką, toczy piłkę, wykonuje ćwiczenia równoważne, rzuca do celu. 	<ul style="list-style-type: none"> Przestrzega zasad bezpieczeństwa podczas zajęć ruchowych. Poprawnie wykonuje ćwiczenia gimnastyczne i proste układy taneczne. Przyjmuje poprawne pozycje do ćwiczeń. Sprawnie rzuca, chwyta, celuje, biega, skacze, pokonuje przeszkody. Wykonuje podstawowe ćwiczenia korygujące postawę ciała. 	<ul style="list-style-type: none"> Przestrzega zasad bezpieczeństwa i reguł współdziałania podczas zajęć ruchowych. Sprawnie rzuca, chwyta, celuje, biega, skacze, pokonuje przeszkody. Rozumie i stosuje przepisy minigier zespołowych. Wykonuje ćwiczenia korygujące postawę ciała. Rozróżnia i nazywa rekreacyjne formy aktywności ruchowej i niektóre dyscypliny sportu.

6. W jaki sposób uczą się uczniowie? Procedury osiągnięcia celów edukacyjnych

Przyjęta w programie kształcenia **humanistyczna teoria uczenia** urzeczywistnia się w następujących założeniach:

- podmiotem wszelkich działań dydaktycznych jest dziecko-uczeń;
- podstawą zmian w zachowaniu się dziecka jest jego własna, naturalna zdolność do wzrostu i rozwoju, zdolność uczenia się przez doświadczanie;
- nauczyciel, organizując sytuacje dydaktyczne, umożliwia dziecku uczenie się w indywidualnym i grupowym działaniu.

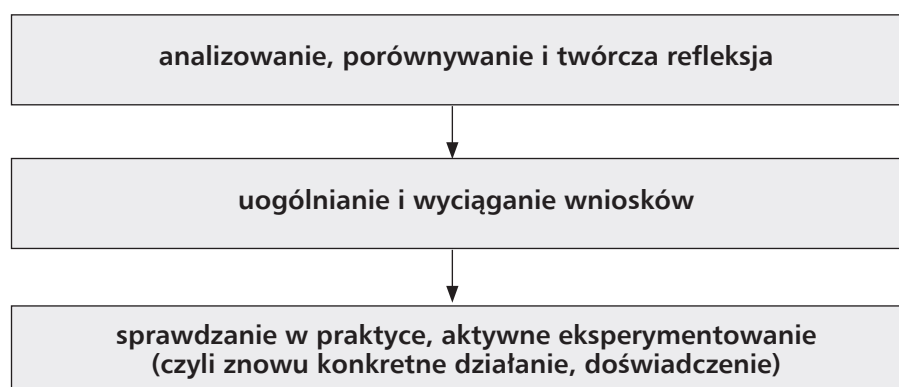
Każde poprawnie wykonane działanie dziecka ma wpływ na:

- bogacenie doświadczeń, tworzenie systemu wiedzy, rozwój pojęć;
- zwiększanie odporności emocjonalnej na sytuacje nowe, często trudne;
- umiejętność dokonywania samokontroli i samooceny działania;
- motywację do podejmowania wysiłku intelektualnego;
- umiejętność działania, organizowania i realizowania zadań, właściwego i ekonomicznego postępowania;
- możliwości wyrażania swoich myśli i ocen, które towarzyszą działaniu we współpracy.

Zatem, aktywizując dziecko do działania, doświadczania, nauczyciel pomaga mu:

- odkrywać wiedzę samodzielnie (aktywność intelektualna);
- wyzwalać emocje towarzyszące uczeniu się (aktywność emocjonalna);
- wypowiadać swoje myśli, sądy (aktywność werbalna);
- wybierać cel i sposób postępowania.

Planując i organizując sytuacje dydaktyczne, nauczyciel powinien pamiętać, że uczenie się w działaniu, poprzez doświadczanie, będzie w pełni skuteczne tylko wtedy, gdy dziecko-uczeń będzie podejmować konkretne działania (doświadczenia) własne lub organizowane przez nauczyciela, których wynikiem będzie:

Według Carla Rogersa podstawę zmian w zachowaniu człowieka stanowi jego własna zdolność do wzrostu i rozwoju, zdolność uczenia się na podstawie doświadczenia. Zalecanie zmian, jak również tzw. dobre rady pozostają nieskuteczne. Można natomiast stworzyć atmosferę szczególnie sprzyjającą rozwojowi człowieka, konstruktywnym zmianom w jego zachowaniu i osobowości. Stwarzanie takiej atmosfery Carl Rogers nazywa *ułatwianiem*.

Nauczyciel, wychowawca, psychoterapeuta nie powinni być ekspertami wiedzącymi lepiej, co powinien robić i jakim powinien być wychowanek. Jak stwierdził prof. Andre Glucksman: *najwięcej zła wyrządza się zawsze w imię dobra, czyli pewnej idei człowieka*. Nauczyciel, wychowawca, psychoterapeuta powinni więc towarzyszyć dziecku w jego doświadczalnym uczeniu się, na drodze jego własnego rozwoju, odkrywaniu: prawdy, dobra i piękna, a w szczególności:

- ułatwiać dziecku zdobywanie wiedzy, a nie dostarczać jej w „gotowej formie”;
- zachęcać dziecko do poszukiwania informacji, ale jej nie podawać;
- umożliwiać dziecku samodzielne badanie i odkrywanie;
- motywować, pobudzać, organizować to, co pożądane i konieczne;
- odpowiadać i stawiać pytania;
- nie wyręczać dziecka nigdy w tym, co ono może samodzielnie zrobić, odkryć.

To wymaga od nauczyciela klas 1–3, jako organizatora i animatora procesu dydaktycznego, doboru odpowiednich metod nauczania – uczenia się (szczególnie w klasie 1.), organizowania uczenia się dzieci z grupą i w grupie, uwzględnienia prawidłowości w zakresie przyswajania wiedzy i kształtowania umiejętności w zależności od wieku dzieci i sposobów pracy edukacyjnej, dokładnej znajomości dziecka, jego sposobu myślenia, cech osobowościowych, preferowanego stylu uczenia się (słuchowiec, wzrokowiec, czuciowiec).

Sposoby osiągnięcia zamierzonych celów edukacyjnych:

- Dokładne poznanie ucznia i jego otoczenia:
 - przeprowadzenie szczegółowej diagnozy;
 - systematyczne kontrolowanie i ocenianie postępów;
 - poznanie osobowości ucznia i preferowanego przez niego stylu uczenia się;
 - rozpoznanie środowiska rodzinnego i nazwanie ewentualnych problemów.
- Dostosowanie wymagań do możliwości ucznia:
 - zwrócenie uwagi na specyficzne potrzeby edukacyjne po uzyskaniu wystarczających informacji od specjalistów;
 - prowadzenie dokumentacji zgodnie z rozporządzeniami MEN;
 - dobór metod nauczania.
- Współpraca szkoły z rodzicami/opiekunami:
 - wsparcie pedagogiczne rodziców/opiekunów;
 - komunikacja szkoła – dom (na bieżąco).

Jak pracować z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi?

Specyficzne trudności dzieci w uczeniu się mogą być uwarunkowane różnymi czynnikami, np. nieprawidłowym rozwojem: psychosomatycznym, somatycznym, narządów zmysłów, narządów ruchu oraz negatywnym wpływem środowiska, w którym dziecko wzrasta.

Uczeń z trudnościami w nauce:

- wykazuje brak zainteresowania nauką,
- niechętnie wykonuje polecenia nauczyciela,
- nie potrafi prawidłowo kierować procesami psychicznymi, takimi jak: pamięć, spostrzeganie, kojarzenie, czy uwaga,
- jest mało aktywny na zajęciach, często brak aktywności jest połączony z biernością i rezygnacją,
- reaguje agresją słowną,
- ucieka w kłamstwo,
- unika zajęć szkolnych.

Czasami dziecko, mimo dobrej sprawności intelektualnej, a nawet wysokiej inteligencji, ma kłopot z opanowaniem umiejętności czytania i pisania lub matematyki.

W zależności od rodzaju dysfunkcji dostosowanie wymagań edukacyjnych powinno dotyczyć trzech obszarów:

- formy sprawdzania wiedzy,
- treści,
- formy i treści.

Jak postępować z uczniem przejawiającym specyficzne trudności w uczeniu się?

- **Dyskalkulia** – trudności w liczeniu.

Nauczyciel ocenia tylko tok rozumowania, a nie techniczną stronę liczenia. Uczniowie z dyskalkulią mają skłonność do przestawiania kolejności cyfr w liczbie i przez to często popełniają błędy w jej zapisie. Zły wynik końcowy wcale nie świadczy o tym, że dziecko nie rozumie danego zagadnienia. Dostosowanie wymagań dotyczy więc formy sprawdzania wiedzy. Trzeba prześledzić tok rozumowania dziecka. Jeśli jest on poprawny, ucznia należy ocenić pozytywnie.

- **Dysgrafia** – trudności z opanowaniem techniki pisania; brzydkie, nieczytelne pismo.

W tym przypadku dostosowanie wymagań dotyczy formy sprawdzania wiedzy, a nie treści. Wymagania merytoryczne dotyczące pisemnej pracy ucznia z dysgrafią powinny być takie jak dla wszystkich, natomiast sposób sprawdzania takiej pracy może być niekonwencjonalny. Zależy to od pomysłowości nauczyciela. Jeśli nauczyciel nie jest w stanie przeczytać pracy ucznia, może przepytwać go z danego zakresu materiału lub pozwolić na napisanie pracy na komputerze.

- **Dysortografia** – trudności ze stosowaniem zasad pisowni. W pracach pisemnych pojawiają się liczne błędy ortograficzne, fonetyczne, interpunkcyjne itd.

Nauczyciel, sprawdzając pracę, ocenia jej treść, a nie poprawność pisowni. Mimo trudności, uczeń musi się jednak uczyć zasad ortografii i gramatyki i wykonywać odpowiednie ćwiczenia.

- **Dysleksja** – trudności w czytaniu, które przekładają się na problemy ze zrozumieniem treści.

Dostosowanie wymagań w zakresie formy powinno nastąpić jak najwcześniej. Widząc trudności dziecka, nauczyciel powinien np. odpytywać je z czytania na dodatkowych zajęciach wyrównawczych, w których bierze udział mniej osób, a nie przy całej klasie. Ucznia z takimi trudnościami nie można ponaglać, krytykować, ani zawstydząć. Żeby uczenia nie zniechęcić, nauczyciel powinien zadawać mu do nauki jedynie niewielki fragment tekstu.

Przyczyn opisanych trudności należy szukać w kilku obszarach: dydaktycznym, wychowawczym i zdrowotnym. Przewlekłe choroby, wady wrodzone, nadmierna pobudliwość, nerwowość, czy słaby stan zdrowia mają istotny wpływ na występowanie trudności.

Zadaniem nauczyciela-wychowawcy jest udzielenie wszechstronnej pomocy uczniom, u których pojawiły się problemy w nauce, a także zadbanie o to, by dzieci te nie czuły się odrzucone. Ważna jest analiza całościowa przypadku, uwzględniająca warunki środowiskowe ucznia, jego kłopoty rodzinne i szkolne. Pozwoli to na lepsze rozpoznanie przyczyn trudności.

Rodzice i nauczyciele powinni współpracować i razem ustalać zasady pracy z dzieckiem i racjonalnie organizować jego wolny czas.

Dziecko mające trudności w nauce powinno uczestniczyć w zajęciach wyrównawczych i reedukacyjnych. Potrzebna jest też dobra współpraca domu i szkoły z poradnią psychologiczno-pedagogiczną oraz innymi instytucjami specjalistycznymi. Analizowanie opinii i orzeczeń wydawanych przez te instytucje pozwala na dokładne zdiagnozowanie problemu i ukierunkowuje pracę z uczniem. Gdy rozumie się potrzeby ucznia, zna jego możliwości i ograniczenia, łatwiej zapobiegać powstawaniu zaburzeń nerwicowych będących efektem pogłębiania się szkolnych trudności. Podczas zajęć szkolnych należy zaobserwować, jakie metody najlepiej działają na dziecko. Następnie trzeba opracować program pracy i pomocy dziecku i konsekwentnie go wdrażać. Warto nagradzać dziecko za każdy drobny wysiłek, czekając na wymierne efekty procesu uczenia się.

Jak postępować z uczniem zdolnym?

Uczeń zdolny ma ogólną łatwość uczenia się, rozwiązywania różnych zadań i problemów, a także umiejętność myślenia abstrakcyjnego. Mogą to być zdolności rzeczywiste (czyli takie, które powstały na bazie zdolności naturalnych) lub zdolności specjalne, kierunkowe, dotyczące konkretnej dziedziny, które często nazywamy talentem.

Uczeń zdolny lub wybitnie zdolny:

- ma wysoki iloraz inteligencji ogólnej i pewne predyspozycje psychiczne, które są nieodzowne przy wykonywaniu danego zadania,
- jest dociekliwy, zgłębia zagadnienia natury poznawczej,
- jest indywidualistą, przejawia dużą niezależność i krytycyzm myślenia,
- zdecydowanie lepiej wykonuje takie same zadania niż inni uczniowie w takich samych warunkach,

- ma silną motywację do zajmowania się tym, co go interesuje,
- pracuje szybko, dzięki określonym cechom charakteru i temperamentowi,
- potrafi skupić uwagę i wytrwale dążyć do celu,
- potrafi twórczo podchodzić do interesującego go tematu,
- przewyższa inne dzieci oryginalnością myślenia, szybkością i łatwością uczenia się.
- potrafi pobierać i przetwarzać informacje,
- potrafi sprawnie i szybko selekcjonować i zapamiętywać informacje,
- ma duże prawdopodobieństwo osiągnięcia sukcesu,
- posiada wyobraźnię twórczą i wybitne zdolności w jakiejś dziedzinie,
- potrafi spontanicznie rozwiązywać różne problemy,
- ma dużą łatwość uczenia się i rozwiązywania problemów,
- osiąga bardzo wysokie wyniki w nauce,
- ma szerokie zainteresowania i umiejętnie korzysta z różnych źródeł wiedzy,
- potrafi być pracowity i samokrytyczny, a także skuteczny w działaniu,
- ma podzielną uwagę.

Dzieci zdolne, które spełniają opisane powyżej kryteria i mają wysoki iloraz inteligencji, nie zawsze są dobrymi uczniami. Często napotykają na trudności adaptacyjne, ponieważ ich poziom intelektualny utrudnia im porozumiewanie się z rówieśnikami. Rówieśnicy często uważają te osoby za przemądrzałe i zarozumiałe, gdyż posiadają one poczucie własnej wartości, są pewne siebie i swojej wiedzy, potrafią bronić swoich racji.

Szkoła powinna:

- dążyć do rozpoznania zdolności swoich uczniów, otoczenia ich opieką i utwierdzenia w przekonaniu, że mają zdolności, które trzeba rozwijać, aby w przyszłości osiągnąć sukces,
- stwarzać warunki i właściwą atmosferę do rozwijania zdolności uczniów,
- zapewnić ścisłą współpracę wychowawcy z innymi nauczycielami, aby rozpoznawanie zdolności ucznia następowało jak najszybciej,
- zorganizować działania wspomagające i rozwijające zdolności ucznia podczas zajęć dodatkowych (koła zainteresowań),
- mądrze i konsekwentnie zachęcać i wdrażać do udziału w różnych konkursach na terenie szkoły i poza nią,
- wypracować system promowania i nagradzania każdego, nawet najmniejszego sukcesu ucznia i jego opiekuna,
- współpracować z domem rodzinnym dziecka, zachęcać rodziców do wspierania, motywowania i doceniania wysiłków i postępów dziecka,
- wspierać i rozwijać myślenie twórcze oraz oryginalne działania uczniów,
- nie narzucać sztywnych schematów,
- stwarzać zarówno atmosferę twórczą w klasie, jak i prowokować sytuacje wymagające twórczego myślenia,
- pomagać dziecku w realizacji jego pomysłów,
- kształtować u ucznia wiarę we własne siły,
- pobudzać aktywność dziecka,
- walczyć z nudą i apatią podczas zajęć,
- uatrakcyjnić proces nauczania – uczenia się.

7. W jaki sposób jest monitorowany proces edukacyjny i rozwój dziecka?

Ocena

Co to jest proces monitorowania?

Monitorowanie to sposób kontroli i ocena efektów edukacyjnych uczniów. Polega na systematycznym gromadzeniu, z użyciem różnorodnych metod i narzędzi, informacji o warunkach, przebiegu i efektach działań dydaktyczno-wychowawczych, nieustannym obserwowaniu i badaniu rezultatów realizacji planu działania (programu nauczania) oraz jego ewaluacji (modyfikacji), celem doskonalenia i usprawnienia procesu edukacyjnego.

Istotnym elementem kontroli i oceny procesu edukacyjnego jest:

- gromadzenie i analizowanie informacji o osiągnięciach poznawczych, psychomotorycznych, zachowaniach emocjonalnych dzieci;
- określanie indywidualnych potrzeb uczniów, ich zainteresowań i uzdolnień oraz napotykanymi trudnościami w uczeniu się i ich przyczyn;
- opisywanie rozwoju i postępów edukacyjnych każdego dziecka-ucznia;
- obserwowanie i wspieranie szkolnej kariery dziecka, wzmacnianie jego naturalnej motywacji poznawania – uczenia się;
- diagnozowanie osiągnięć edukacyjnych ucznia i porównywanie ich z określonymi standardami;
- uczenie umiejętności przyjmowania oceny jako elementu rzeczywistości, korzystania z niej w kształtowaniu obrazu samego siebie;
- wdrażanie do przestrzegania norm i zasad funkcjonowania w życiu, w różnych organizacjach i określonych społecznościach;
- sprawdzanie wiadomości, osiągniętych umiejętności i sprawności.

Monitorowanie procesu edukacyjnego i rozwoju dziecka powinno dostarczyć nauczycielowi, uczniom i rodzicom odpowiedzi na pytania:

- Jak jest?
- Co na to wpływa?
- Co ułatwia?
- Co utrudnia?
- Jak powinno być?
- Co zrobić, aby osiągnąć cel?

Cele procesu monitorowania

Korzystając z różnych źródeł informacji (np. obserwacji, rozmów, wywiadów, ankiet, badań socjometrycznych, analiz wytworów prac uczniów, zadań praktycznych, testów sprawdzających) nauczyciel ma możliwość poznawania zarówno zespołu uczniowskiego (jego struktury, ról uczniowskich w zespole, obowiązujących w nim norm i zasad), jak i pojedynczego ucznia (jego wiedzy, umiejętności, dążeń, aspiracji, samooceny, cenionych wartości, stosunku do nauki, strategii uczenia się, zakresu i przyczyn trudności). Ocena może mieć charakter oceny dydaktycznej lub może być ocenianiem społeczno-wychowawczym,

gdy nauczyciel ocenia nie tylko osiągnięcia edukacyjne, lecz także motywację do pracy, obowiązkowość czy zachowanie się w różnych sytuacjach. Zawsze jednak powinna ona mieć funkcję diagnostyczną – wspierać szkolną karierę ucznia, monitorować jego postępy i określać indywidualne potrzeby.

A zatem monitorowanie ma na celu i jednocześnie ułatwia:

- opisywanie rozwoju umiejętności, kompetencji ucznia;
- rozpoznawanie indywidualnych potrzeb każdego ucznia;
- określanie efektywności stosowanych metod pracy;
- obserwowanie i wspieranie rozwoju dziecka, „wzmacnianie pozytywne”;
- rozbudzanie naturalnej motywacji poznawania – uczenia się;
- kształtowanie obrazu samego siebie;
- wdrażanie do samokontroli i samooceny;
- kształtowanie umiejętności przyjmowania oceny jako elementu rzeczywistości;
- przygotowanie do współpracy i współdziałania.

Zakres monitoringu edukacyjnego

Monitorując rozwój dziecka, nauczyciel gromadzi i analizuje informacje dotyczące:

- efektów edukacyjnych (wiedzy, umiejętności, sprawności, nawyków, postaw);
- umiejętności kluczowych, ponadprzedmiotowych;
- zainteresowań, uzdolnień, możliwości i predyspozycji;
- ograniczeń i uwarunkowań rozwojowych dziecka, ich przyczyn;
- cech osobowościowych, zachowań, sposobów reagowania w określonych sytuacjach;
- stosunku dziecka do podejmowania zadań, jego zaangażowania w realizację;
- funkcjonowania dziecka w różnych społecznościach, grupach społecznych.

Metody i narzędzia służące gromadzeniu informacji

Sposób, w jaki nauczyciel diagnozuje osiągnięcia edukacyjne dzieci, ich potrzeby, uzdolnienia, zainteresowania i trudności w uczeniu się oraz jak przekazuje informacje zwrotne, ma duże znaczenie zarówno dla samego ucznia, jak i nauczyciela.

Nauczyciel może gromadzić informacje poprzez:

- obserwację dzieci;
- analizę wytworów ich pracy;
- zadania praktyczne dzieci;
- rozmowy i wywiady;
- karty badania umiejętności (lub sprawdziany przygotowane przez nauczyciela);
- badania socjometryczne;
- testy i ankiety;
- Kartę Indywidualnych Potrzeb Ucznia, Plan Działań Wspierających.

Gromadzenie informacji i ich dokumentowanie powinno dostarczyć nauczycielowi dostatecznie dużo danych, pozwalających wszechstronnie ocenić postępy i rozwój dziecka w formie oceny opisowej. Może ona być ustną lub pisemną informacją wyrażoną w formie syntetycznego, zwięzłego komentarza, dotyczącego najważniejszych osiągnięć, ich warunkowań i zmian oraz zaleceń dydaktyczno-wychowawczych. Informacja ta może być dokumentowana za pomocą: kart obserwacji, teczek uczniowskich, zapisów w dzienniku, kart oceny, świadectw.

Ocena słowna jest dla dzieci bardzo istotna. Ważne jest, aby już na etapie planowania pracy dydaktyczno-wychowawczej nauczyciel rozstrzygnął: **co i kiedy** będzie oceniał oraz **w jaki sposób**. Częstotliwość oceniania sprawi, że dziecko otrzyma informację o swojej pracy i postępach na bieżąco, co będzie miało znaczenie mobilizujące do dalszego działania. Wtedy proces ten będzie miał charakter nie tylko motywujący ucznia, lecz także wspomagający. Będzie również służył monitorowaniu rozwoju dziecka i doskonaleniu organizacji całego procesu edukacyjnego.

8. Załączniki

Słownik pojęć

W trosce o komunikatywność języka, jednoznaczność stwierdzeń i właściwą interpretację programu nauczania zdefiniowano niektóre pojęcia.

1. *Podstawa programowa* – baza konstrukcyjna programu nauczania, zawierająca powszechnie obowiązujące zadania i cele edukacyjne, zadania szkoły i powinności nauczyciela, treści kształcenia oraz osiągnięcia ucznia.
2. *Program nauczania* – opis działań nauczyciela, umożliwiających mu realizację zadań dydaktyczno-wychowawczych, przewidzianych dla określonego etapu kształcenia.
3. *Kształcenie zintegrowane* – sposób organizacji procesu nauczania – uczenia się dzieci w pierwszym etapie kształcenia ogólnego. Objęte są nim dzieci w młodszym wieku szkolnym w klasach od 1. do 3. Jego cechą charakterystyczną jest ciągłość wychowania i kształcenia, umożliwianie dzieciom całościowego, a następnie kontekstowego poznawania siebie i świata, ukazywanie związków i zależności między różnymi obszarami edukacyjnymi. Obejmuje ono scalanie treści kształcenia oraz łączenie organizowanych przez nauczyciela sytuacji dydaktycznych, ujętych w metodyczną, logicznie spójną całość.
4. *Umiejętności kluczowe* – ponadprzedmiotowe, uniwersalne umiejętności. Mają one istotne, podstawowe znaczenie dla właściwego uczestnictwa w życiu społecznym, sprawnego funkcjonowania w zmieniającej się rzeczywistości oraz dla samodzielnego uczenia się.
5. *Dzień aktywności edukacyjnej ucznia* – logicznie spójna, metodycznie zorganizowana, zintegrowana struktura, układ sytuacji dydaktycznych i edukacyjnych, wyznaczonych przez określone cele i zadania.
6. *Sytuacja dydaktyczna* – fragment dnia aktywności edukacyjnej dziecka, układ zadań, warunków, czynności nauczyciela i ucznia, struktura złożona z elementarnych jednostek edukacyjnych – sytuacji edukacyjnych.
7. *Sytuacja edukacyjna* – elementarne, wyznaczone przez cel, sposób lub zadanie, zorganizowane działanie ucznia, którego efektem winno być wywołanie określonego zachowania edukacyjnego dziecka, np. przepisywanie, poszukiwanie, analizowanie, porównywanie.
8. *Rodzaje aktywności ucznia* – najistotniejsze dla procesu nauczania – uczenia się umiejętności wyższego rzędu (kompetencje), wspólne dla wszystkich obszarów edukacji. Stanowią podstawowy element integrujący wszystkie obszary kształcenia zintegrowanego (czytanie, mówienie, pisanie, obliczanie, rysowanie – malowanie, słuchanie, śpiewanie – granie – ruch, tworzenie, badanie, organizowanie własnych działań, doskonalenie się).
9. *Obszary edukacyjne* – kierunki edukacji wyznaczone przez specyficzne dla danego etapu edukacyjnego treści, na podstawie których realizowane są zadania kształcenia zintegrowanego (edukacja polonistyczna, matematyczna, przyrodnicza, społeczna, plastyczno-techniczna, muzyczna, zdrowotna...).

10. *Cele kształcenia* – świadomie założone (projektowane) wyniki procesu dydaktyczno-wychowawczego, wyrażone opanowaniem przez uczniów określonych wiadomości, umiejętności, sprawności, postaw.
11. *Treści kształcenia* – zasób odpowiednio uporządkowanych informacji, czynności określonych przez cele kształcenia, materiał nauczania – uczenia się oraz wymagania programowe, których opanowanie ma umożliwić lub ułatwić człowiekowi ukształtowanie jego stosunku do świata.
12. *Materiał nauczania (kształcenia)* – informacje rzeczowe (merytoryczne) wykorzystywane w procesie dydaktyczno-wychowawczym do opanowania określonych umiejętności, powodowania zmian w zachowaniu, postawach, przekonaniach lub zapamiętywane przez uczniów. To „tworzywo” myślenia i działania, bogacenia wiedzy i kształtowania systemu wartości.
13. *Monitorowanie procesu edukacyjnego* – integralny element procesu kształcenia, przyjęty przez nauczyciela system ciągłego obserwowania, sprawdzania i analizowania – rozważania danych o efektywności procesu, wynikiem czego winno być modyfikowanie procesu edukacyjnego w zakresie jego organizacji.
14. *Ocena szkolna* – informacja o wynikach przebiegu procesu kształcenia wraz z komentarzem dotyczącym tych wyników.
15. *Diagnoza* – określenie indywidualnych potrzeb i przyczyn trudności dziecka-ucznia.
16. *Aktywizujące metody nauczania* – metody nauczania zwiększające czynny udział uczniów w zajęciach dydaktycznych, ograniczające jednocześnie rolę nauczyciela do pomagania uczącym się w osiągnięciu celów edukacyjnych i ewaluacji postępów.
17. *Monitorowanie procesu rozwoju dziecka* – integralny element procesu kształcenia, przyjęty przez nauczyciela system ciągłego obserwowania, gromadzenia danych i ich analizowania, rozważania materiałów dotyczących rozwoju indywidualnego dziecka.

Poczytaj w domu i w szkole Propozycje lektur do klas 1–3¹

Klasa 1

1. Liliana Bardijewska „Zielony Wędrowiec”
2. Jan Brzechwa „Globus”, „Sójka”, „Leń”, „Żaba”, „Przyjście lata”
3. Wanda Chotomska „Legenda o smoku ze smoczej jamy”
4. Wanda Chotomska „Wars i Sawa”
5. Czesław Janczarski „Jak Wojtek został strażakiem”
6. Mira Jaworczakowa „Jacek, Wacek i Pankracek”
7. Grzegorz Kasdepke „Bon czy ton?”, CD – czyta Anna Seniuk
8. Maria Kownacka „Plastusiowy pamiętnik”
9. Kornel Makuszyński, Marian Walentynowicz „120 przygód Koziołka Matołka”
10. Anna Onichimowska „Piecyk, czapeczka i budyń”
11. Janina Porazińska „Baśń o dwunastu miesiącach”
12. Janina Porazińska „Szewczyk Dratewka”
13. Julian Tuwim „Słoń Trąbalski”

Klasa 2

1. Grażyna Bąkiewicz „Korniszonek”
2. Michael Bond, seria o Misiu Paddingtonie, CD – czyta Artur Barciś
3. Frances Hodgson Burnett „Mała księżniczka”
4. Dorota Gellner „Zając”
5. Tove Jansson „Co było potem?”
6. Roksana Jędrzejewska-Wróbel „Małe królestwo królowy Aurelki”
7. Grzegorz Kasdepke „Savoir vivre dla dzieci”
8. Katarzyna Kotowska „Jeż”
9. Maria Ewa Letki „Królowna w koronie”
10. Mira Lobe „Babcia na jabłoni”
11. Hugh Lofting „Doktor Dolittle i jego zwierzęta”
12. Anna Onichimowska „Koniec świata i poziomki”
13. Artur Oppman „Legenda o Bazyliisku”
14. Joanna Papuzińska „Nasza mama czarodziejka”
15. Renata Piątkowska „Dziadek na huśtawce”
16. Michał Rusinek „Jak robić przekręty. Poradnik dla dzieci”

¹ Szczegółowy wykaz lektur polecanych w danej klasie znajduje się w Poradnikach Nauczyciela

17. Julian Tuwim „Lokomotywa”
18. Julian Tuwim „Warzywa”
19. Martin Widmark, seria „Biuro detektywistyczne Lassego i Mai”
20. Maciej Wojtyszko „Trzynaste piórko Eufemii”

Klasa 3

1. Hans Christian Andersen „Księżniczka na ziarnku grochu”
2. Richard i Florence Atwater „Pan Popper i jego pingwiny”
3. Henryk Bardijewski „Baśń o latającym dywanie”
4. Christina Björk „Linnea w ogrodzie Moneta”
5. Iwona Chmielewska „Pamiętnik Blumki”
6. Joanna M. Chmielewska „Tajemnica srebrnego talizmanu”
7. Anna Czerwińska-Rydel „Jaśnie Pan Pichon”
8. Roald Dahl „Matylda”
9. Barbara Gawryluk „Mali bohaterowie”
10. Aneta Górnicka-Boratyńska „Zielone pomarańcze czyli PRL dla dzieci”
11. Roksana Jędrzejewska-Wróbel „Siedmiu wspaniałych”
12. Erich Kästner „35 maja”
13. Ludwik Jerzy Kern „Ferdynand Wspaniały”
14. Ludwik Jerzy Kern „Karambuk”, CD – czyta Artur Barciś
15. Wanda Markowska, Anna Milska „Baśnie z dalekich wysp i łądów”
16. Alan Alexander Milne „Kubuś Puchatek”, „Chatka Puchatka”, CD – czyta Janusz Gajos
17. Joanna Olech „Pompon w rodzinie Fisiów”
18. Klemens Oleksik „Czarownica znad Bełdan”
19. Joanna Papuzińska „Asiunia”
20. Eliza Piotrowska „Żółte kółka”
21. Otfried Preussler „Malutka czarownica”
22. Danuta Wawiłow „Ja chcę mieć przyjaciela”
23. Margery Williams „Aksamitny królik”, CD – czyta Piotr Fronczewski

Klasy 1–3

Od decyzji Nauczyciela zależy, w której klasie omawia wybraną lekturę lub jej fragment

1. Heather Amery „Mity greckie dla najmłodszych”
2. Hans Christian Andersen, wybrane baśnie, m.in. „Dziewczynka z zapałkami”, „Brzydkie Kaczętko”
3. Marcin Brykczyński „Ni pies, ni wydra”
4. Jan Brzechwa, wybrane utwory, m.in. „Pchła Szachrajka”; „Szelmostwa Lisa Witalisa”
5. Ezop, wybrane bajki

6. René Goscinny, Jean-Jacques Sempé, wybrane opowiadania z serii o Mikołajku
7. Jakub i Wilhelm Grimm, wybrane baśnie, m.in. „Pastuszek”, „Jaś i Małgosia”, „Czerwony Kapturek” i inne
8. Tove Jansson, seria książek o Muminkach
9. Grzegorz Kasdepke „Co to znaczy?...”
10. Grzegorz Kasdepke „Mity dla dzieci”
11. Ludwik Jerzy Kern „Wiersze dla dzieci”
12. Maria Krüger „Karolcia”
13. Edward Lear, utwory ze zbioru „Dong, co ma świecący nos”
14. Astrid Lindgren „Dzieci z Bullerbyn”, „Mio, mój Mio”, „Madika” i inne
15. Roman Pisarski „O psie, który jeździł koleją”
16. Małgorzata Strzałkowska „Rady nie od parady”, „Wiersze, że aż strach”, „Leśne głupki i coś”
17. Julian Tuwim, wybrane utwory
18. Danuta Wawiłow, wybrane wiersze, CD „ Rozśmieszanki, rozmyślanki, usypianki” czytają Edyta Jungowska, Jerzy Stuhr i Maciej Stuhr; CD „Był sobie król” – wiersze Danuty Wawiłow i Olega Usenko, Wiery Badalskiej i Jerzego Harasymowicza czyta Jerzy Stuhr.